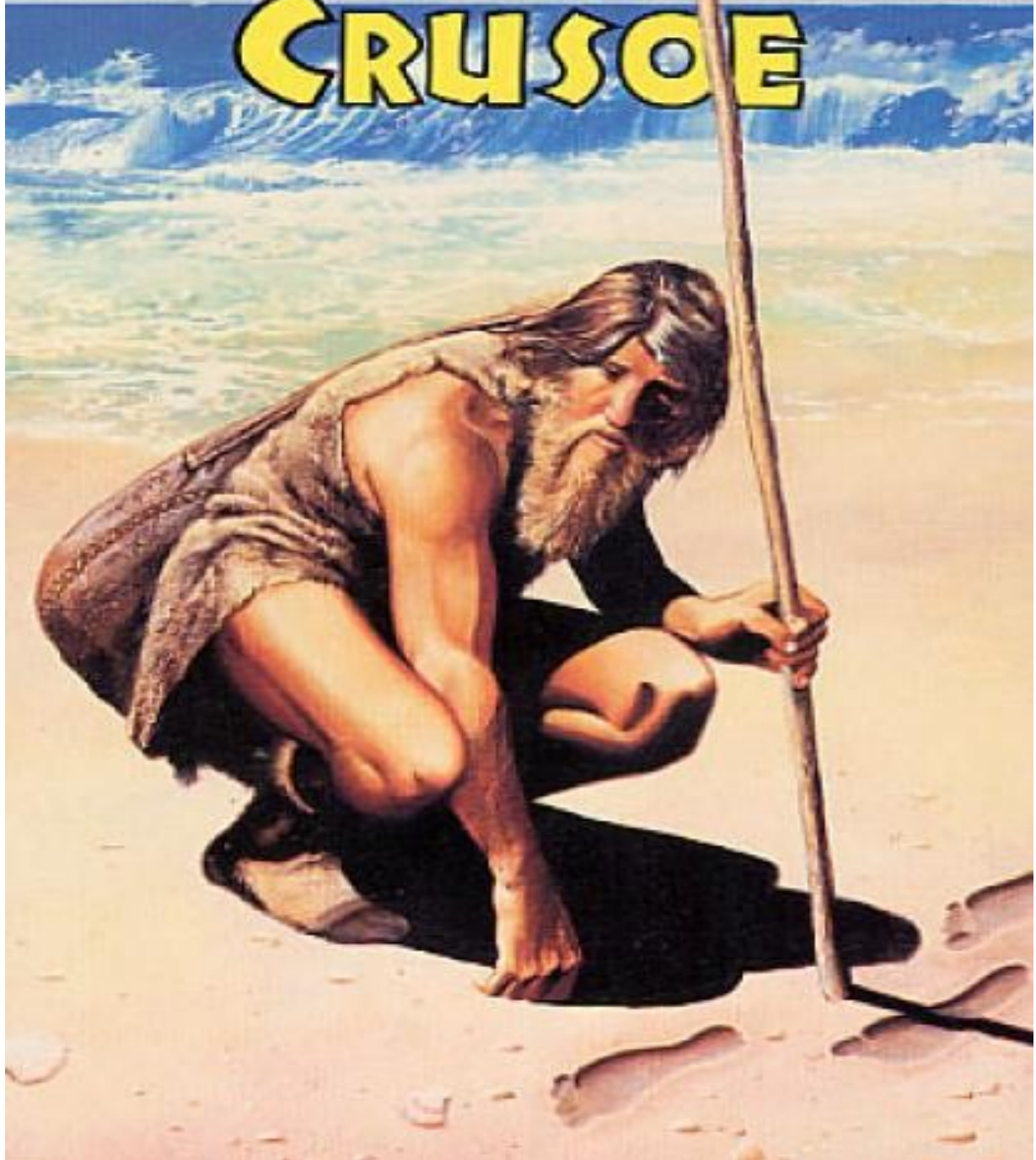

PUFFIN CLASSICS

DANIEL DEFOE

ROBINSON CRUSOE

Naslov originala:

Daniel Defoe
Robinson Crusoe
1719.

Prevod s ruskog
VOJISLAVA BOGOJEVIĆ

Pogovor
MILOVAN DANOJLIĆ

Elektronsko izdanje

DANIJEL DEFO
ROBINSON KRUSO

NOLIT
BEOGRAD

1973.

GLAVA PRVA

ROBINSONOVA PORODICA – NJEGOVO BEKSTVO IZ RODITELJSKE KUĆE ...

More sam voleo iznad svega na svetu još od najranijeg detinjstva. Zavidio sam svakome mornaru kad se otiskivao na daleku plovidbu. Satima sam stajao na morskoj obali i ne odvajajući oči, posmatrao sam brodove kako prolaze.

Mojim roditeljima ovo nikako nije bilo po volji. Moj otac, star, bolestan čovek, hteo je da postanem visoki činovnik, da služim u kraljevskom sudu gde bih imao veliku platu. A ja sam snevao o putovanjima po moru. Činilo mi se da je najveća sreća lutati morima i okeanima.

Otac se dosećao šta ja snujem. Pozvao me jednom k sebi i srdito mi reče:

– Znam: hoćeš da bežiš iz rođene kuće. To je ludo. Moraš ostati. Ako ostaneš, biću ti dobar otac, ali teško tebi ako pobegneš!

Glas mu pri tome zadrhta i on tiho dodade:

– Pomisli na bolesnu majku. Neće podneti rastanak s tobom.

U njegovim očima zablistаше suze. Nežno me je voleo i želeo mi dobro.

Žao mi beše staroga, pa sam čvrsto odlučio da ostanem u roditeljskoj kući i da više ne mislim na plovidbu po moru.

Ali, avaj! – prošlo je samo nekoliko dana a od mojih lepih namera ne ostade ništa. Opet me je nešto povuklo morskim obalama. Počeo sam sanjati katarke, talase, jedra, galebove i svetiljke sa kula svetilja.

Dve ili tri nedelje po mom razgovoru s ocem ipak se odlučih da bežim. Izabravši vreme kad je mati bila vesela i mirna, prišao sam joj i sa puno poštovanja izjavio:

– Meni je već osamnaest godina, a u tim godinama dockan je da učim za sudiju. Čak i da stupim bilo gde u službu, ipak bih se posle nekoliko dana otisnu u daleke zemlje. Toliko žudim da vidim nepoznate krajeve, da odem u Afriku i Aziju, pa ako se i latim kakva posla, neću imati strpljenja da ga okončam. Molim vas, pridobijte oca da me pusti na more, makar i nakratko, da pokušam; ako mi mornarski život ne bude u volji, vratiću se kući i nikad više neću ići. Neka me otac pusti drage volje jer ću inače otići od kuće bez njegova pristanka.

Mati se mnogo naljuti na mene i reče:

Čudim se kako možeš i misliti na to posle razgovora s ocem! Ta otac je zahtevao da jednom zauvek zaboraviš na ta putovanja! A on zna bolje nego ti kakvog posla treba da se prihvatiš. Dabome, ako hoćeš sebe da upropastiš, odlazi iz ovih stopa ali možeš biti uveren da ni ja ni otac nikad nećemo pristati da putuješ. Uzalud si se nadao da ću te ja u tome podržati. Ne, ni reći neću reći ocu o ovome

što si mi maločas govorio. Neću posle, kada te život na moru dotera do bede i nevolje, da prebacuješ majci što ti je povlađivala.

Kasnije, posle mnogo godina, saznao sam da je majčica ipak ispričala ocu ceo naš razgovor od reči do reči. Otac je bio ožalošćen i s uzdahom joj je rekao:

Ne razumem šta on hoće. U svojoj domovini mogao bi lako uspeti i biti srećan. Nismo bogati ljudi, ali ipak nismo bez ičega. Može da živi s nama ne lišavajući se ničega. No krene li po svetu, doživeće takve nesreće kakve još niko nije doživeo. Ne, ne mogu ga pustiti na more. Daleko od otadžbine biće sam, pa, nađe li se u nevolji, neće imati prijatelja koji bi mu pomogao. I onda će se kajati zbog svoje lakomislenosti, ali će biti kasno!

Ipak, posle nekoliko meseci pobegao sam iz roditeljske kuće. Desilo se da je jedan moj drug putovao za London brodom svoga oca. On me stade nagovarati da idem s njim, namamivši me na besplatnu vožnju brodom.

I tako, ne pitajući ni oca ni majku – u zao čas! – 1. septembra 1651. godine ukrcao sam se na brod koji je polazio za London.

Ružan je to bio postupak. Bez stida i srama napustio sam ostarele roditelje, nisam poslušao njihove savete i izneverio sam sinovljevu dužnost. Ubrzo sam se gorko pokajao zbog svega što sam učinio.

GLAVA DRUGA

PRVE PUSTOLOVINE NA MORU

Naš brod još nije ni isplovio iz ušća Hambera, a sa severa je dunuo hladan vetar. Nebo su prekrili oblaci i počelo je strašno ljuljanje. Nikad još nisam bio na moru, pa mi je pozlilo. Vrtelo mi se u glavi, noge su mi klecale, zamalo što nisam pao. Kad god bi na lađu naleteo veliki talas, činilo mi se da ćemo u taj čas potonuti. Kad god bi se lađa survala sa vrha visokog talasa, bio sam uveren da se više nikad neće podići. Po sto puta sam se zaklinjao da ću se – ako ostanem živ i ako moja noga opet stupi na čvrsto tle – smesta vratiti kući ocu, i nikad, celog života, neću kročiti na palubu broda. Ove razborite misli živile su u meni samo dok je besnela bura.

No vetar se stišao, talasanje prestalo i meni je laknulo. Malo-pomalo, počeo sam se privikavati na more. Istina, još se nisam potpuno povratio od morske bolesti, ali se pri smiraju dana vreme razvedrilo, vetar je sasvim prestao i spustilo se čarobno veče. Sunce je zašlo bez ijednog oblačka na nebu. Mirno more, bez daška vetra, ozareno suncem, pružalo je tako prekrasnu sliku kakvu još nikad dotada nisam video.

Svu noć sam spavao čvrstim snom. Sutradan je izgrejalo opet jasno sunce. A moja morska bolest kao da je rukom odnesena. Odmah sam se smirio, raspoležio i sa čuđenjem sam posmatrao more koje je još juče izgledalo surovo i preteće, a danas je bilo tako krotko i pitomo.

I eto, baš tada mi prilazi drug koji me je namamio da putujem s njim, tapše me po ramenu i veli:

– Pa kako si, Bobe? Kladam se da si se uplašio. Priznaj da si se juče strašno uplašio kad je dunuo vetrić.

– Vetrić? Lep mi je to vetrić! Bio je to besan vihor. Nisam mogao ni zamisliti tako užasnu buru!

– Buru? Ah, budalo! To je tebi bura? Ma, to još nije ništa! O, pa ti si još novajlija na moru; nije ni čudo što si se uplašio. Hajde bolje da poručimo da nam skuvaju punč, da ispijemo po čašu vina i zaboravimo buru! Pogledaj kako je samo dan vedar. Divno vreme, zar ne?

Jednom reči, sve se svršilo neprilično, kao u svih pomoraca: skuvali su punč, opio sam se i utopio u vinu sva svoja obećanja i zakletve, sve namere o brzom povratku kući. Čim je na moru zavladała tišina, prestao sam strepeti da će me talasi progutati i odmah sam zaboravio sve svoje ranije lepe namere.

Šestog dana smo stigli u jarmutsku luku. Posle bure plovili smo uz vetar, zbog čega smo veoma sporo odmicali. U Jarmutu smo morali da se ukotvimo. U očekivanju povoljnog vetra, ostali smo sedam ili osam dana.

Za to vreme u luku je uplovilo mnogo brodova iz Njukasla. Uostalom, mi nismo nameravali ostati tako dugo usidreni, već smo hteli uploviti u reku za vreme plime, no vetar je bivao sve jači, a posle pet dana udario je svom snagom.

Budući da su na našem brodu kotve i užad bili jaki, naši mornari se nisu nimalo uznemiravali.

Behu uvereni da nikakva opasnost ne pretil njihovom brodu, pa su po mornarskom običaju provodili slobodno vreme u igri i zabavi. Međutim, devetog dana pred zoru vetar se pojača i uskoro se podiže strašna bura. Čak su se i iskusni mornari strašno uplašili. Nekoliko puta sam čuo kako je naš kapetan, prolazeći mimo mene čas u kabinu, čas iz kabine, poluglasno mrmljao:

– Propali smo! Propali smo! Svršeno!

No ipak nije gubio glavu, budno je nadgledao rad mornara i činio sve da spase svoju lađu.

Odjednom neko uzviknu da tone brod koji je stajao nedaleko od nas.

Još dve lađe su se otrgle sa kotve i vetar ih je poneo ka pučini. Šta ih je čekalo? Uragan im je skršio sve katarke.

Uveče dođoše kapetanu krmanoš i prvi mornar i izjaviše da se mora preseći prednja katarka kako bi se brod spasao.

– Oklevati se ne sme ni trenutka – rekoše. – Naredite, mi ćemo je preseći.

– Strpite se malo, – reče kapetan – možda će se bura primiriti.

Nikako nije želeo da odrubi katarku, ali prvi mornar počeo da dokazuje da će brod otići na dno ako se katarka ostavi – i kapetan je, iako preko volje, pristao.

A kad su oborili prednju katarku, velika katarka se počela tako strašno ljuljati i potresati brod, da su i nju morali saseći,

Pala je noć i mornar koji je sišao u utrobu lađe odjednom povika da u brod prodire voda. Poslaše dole i drugog mornara i on potvrdi da se voda već popela četiri stope.

Tada kapetan komandova:

– Ispumpavaj vodu! Svi na pumpe!

Kad čuh ovu komandu, srce mi zamre od užasa: činilo mi se da umirem i sruših se nauznak na mornarski ležaj. Ali mornari me razdrmaše udarcima i zahtevahu da ne izbegavam posao.

– Dosta si besposličio, vreme je da prioneš na posao.

Šta se moglo, prišao sam pumpi i svesrdno počeo da pumpam vodu.

Dotle su laki teretni brodovi, koji nisu mogli da odole vetru, digli kotve i isplovili na pučinu.

Kapetan je naredio da se puca iz topova kako bismo ih obavestili da smo u mrtvoj opasnosti. Čuvši topovski plotun, pomislih da se naš brod razbio. Toliko sam se prepaio da sam se onesvestio. Ali u tom času svako je gledao samo da spase svoj goli život. Na mene se čak nisu ni osvrtni. Jedan od mornara, odgurnuvši me nogom, zauze moje mesto na pumpi. Verovali su da sam već mrtav. Tako sam ležao prilično dugo.

Kad sam se osvestio, ponovo prilegoh na posao. Mornari su radili neumorno, ali je voda u utrobi lađe sve više rasla.

Bilo je jasno da brod mora potonuti. Doduše, bura se pomalo stišala, ali za nas nije bilo izgleda da ćemo se zadržati na vodi dok ne uplovimo u pristanište. Zato je kapetan sve vreme neprestano pucao iz topova u nadi da će nas neko spasti od propasti.

U zlo doba sa brodića koji nam je bio najbliži spustiše čamac za spasavaše kako bi nam pritekli u pomoć. Svakog časa čamac se mogao prevrnuti, ali nam se ipak približavao. Avaj, nismo mogli da se ukrcamo jer čamac nikako nije mogao da pristane uz naš brod, iako su ljudi veslali iz sve snage i stavili na kocku svoje živote da spasu naše. Bacismo im užu. Dugo nisu uspeli da ga uhvate jer ga je bura oduvala. Srećom, jednom od najsrčanijih pošlo je za rukom da posle mnogo neuspelih pokušaja ščepa kraj užeta. Tada smo privukli čamac uz našu krmu i spustili se u njega svi do jednog. Hteli smo da se probijemo do njihove lađe, ali nismo mogli odolevati talasima, a talasi su nas nosili ka obali. Znači, jedino se u tom pravcu i moglo veslati.

Ne prođe ni četvrt časa, a naša lađa stade tonuti.

Talasi koji su bacali naš čamac bili su tako visoki da su nam zaklanjali obalu. Samo u kratkim trenucima, kad je naš čamac bivao izbacivan na vrh talasa, mogli smo zapaziti kako se na obali okupila velika gomila: ljudi su trčali tamo-amo, gotovi da nam priteknu u pomoć čim im se približimo. A mi smo se veoma sporo primicali obali.

Tek pred veče smo uspeli da se iskrcamo na kopno, i to posle grdnih muka.

Do Jarmuta je trebalo pešačiti. Tamo su nas srdačno dočekali: stanovnici grada koji su već saznali za našu nesreću pripremili su nam udobna prenoćišta, ugostili odličnim jelima i snabdeli novcem kako bismo mogli stići do Londona ili Hala.

U Halu su živeli moji roditelji i svakako je trebalo da im se vratim. Oni bi mi oprostili bekstvo i svi bismo bili tako srećni.

Ali zao udes prosto me je gurao u nove pustolovine na moru, dok je trezveni glas razuma govorio da me na pučini čekaju nova iskušenja. Moja bezumna strast

za putovanjem nije se smirila i opet sam stao smišljati kako bih se ukrcao na kakav brod i morem prokrstarilo ceo svet.

Moj drug (onaj čiji je otac bio vlasnik potonule lađe) bio je sada strašno potišten i sumoran: tištala ga je nesreća koja ga je zadesila. Predstavio me je ocu koji je takođe još žalio za izgubljenim brodom. Starac me mrko pogleda i reče:

– Mladiću, nikad više ne bi trebalo da se otisnete na more. Vratite se što pre kući i pomirite se sa svojimima. Nema sreće onaj ko krene na put mimo očeve volje.

Osećao sam da je u pravu, pa mu ništa nisam mogao odgovoriti. Ali se nisam vratio kući jer me je bilo stid da iziđem svojimima na oči. Zamišljao sam kako će se svi naši susedi šegačiti sa mnom i da ću zbog svog neuspeha služiti za podsmeh prijateljima i znancima, pa sam posle dugoga kolebanja krenuo ne u Hal nego u London.

GLAVA TREĆA

ROBINSON PADA U ROPSTVO – BEKSTVO – PUTOVANJE U BRAZIL

Mlade vetrogonje i besposličari, kakav sam ja bio u to vreme, obično dospevaju u rđavo društvo i za godinu-dve pođu rđavim putem. Srećom, mene je mimoišla takva sudbina.

Po dolasku u London pođe mi za rukom da se upoznam sa jednim postarijim kapetanom koga su svi uvažavali i koji se zainteresovao za mene. Nedavno je on išao svojim brodom do afričkih obala i u Gvineju. Na ovom putovanju prilično je stekao i sada je opet nameravao da otplovi u iste krajeve.

Dopao sam mu se kao prijatan sabesednik. Često je u dokolici bivao sa mnom i, saznajući da čeznem da vidim prekomorske zemlje, predložio mi je da putujem s njim.

– Vas to ništa neće stajati, – rekao je – neću vam ništa naplatiti, ni prevoz ni hranu. Bićete moj gost na lađi. Ako imate mogućnosti da ponese te ma šta od stvari, možete ih u Gvineji vrlo povoljno prodati i svu zaradu zadržati. Okušajte sreću, možda ćete i uspeti.

Pošto je ovaj kapetan bio čestit i ispravan čovek koji je uživao opšte poverenje, ja sam rado primio njegov poziv.

Polazeći za Gvineju, poneo sam malo robe za prodaju: za četrdeset funti¹ sterlinga nakupovao sam raznih drangulija koje su imale dobru prođu među urođenicima.

Ovih četrdeset funti dobio sam preko rođaka sa kojima sam se dopisivao; saopštio sam im da nameravam da se odam trgovini i oni su pridobili moju majku, a valjda i oca, da me u mom prvom poduhvatu pomognu ma i neznatnom svotom.

Ovaj put u Afriku bio je, može se reći, moje jedino srećno putovanje. Dabome, za svoju sreću imao sam jedino da zahvalim kapetanovom nekoristoljublju i dobroti. Za vreme puta on me je učio matematici i moreplovstvu. Činilo mu je zadovoljstvo da mi priča o svom iskustvu, a meni da ga slušam i od njega učim.

Putovanje me je načinilo i mornarom i trgovcem; trampio sam one drangulije za pet funti i devet uncija zlatnog peska i na tome sam po povratku u London zaradio gotovo čistih dvesta šezdeset funti. Dakle, mogao sam se smatrati bogatim poslovnim čovekom koji uspešno trguje sa Gvinejom. Ali, na nesreću, moj prijatelj kapetan umre ubrzo po povratku u Englesku i na svoje drugo putovanje morao sam krenuti pun strepnje, bez prijateljevog saveta i podrške.

¹ Речник мање познатих речи и израза налази се на крају књиге. – Уред.

Otplovio sam iz Engleske istim brodom. To je bilo najnesrećnije putovanje na koje je ikada čovek krenuo.

Jednom, u svitanje, kada smo se posle duge plovidbe približavali Kanarskim ostrvima, napali su nas gusari – morski razbojnici. Bili su to Turci iz Saleha. Ugledali su nas izdaleka i punim jedrima jurnuli za nama u poteru.

U početku je bilo nade da ćemo uspeti da se spasemo bekstvom, pa smo i mi razvili sva jedra. Ali ubrzo se videlo da će nas oni za pet do šest časova neminovno stići. Shvatili smo da nam se valja spremati za borbu. Imali smo dvanaest topova, a neprijatelj – osamnaest.

Oko tri časa po podne stigla nas je razbojnička galijska, ali su pri tome gusari načinili grdnu grešku: umesto da nam priđu s krme, oni su pristali uz levi bok, gde smo imali osam topova. Iskoristivši njihovu pogrešku, okrenuli smo na njih sve topovske cevi i otvorili vatru.

Bilo je najmanje dvesta Turaka, pa su na našu paljbu odgovorili vatrom iz topova i iz dvesta pušaka. Srećom, nije bio pogođen niko među nama; svi smo ostali živi i nepovređeni. Posle ove čarke gusarski brod je odstupio na pola milje i stao se spremati za novi napad. A mi smo se, sa svoje strane, pripremali za novu odbranu.

Neprijatelji su nam ovoga puta prišli sa druge strane i prikopčali brod za brod, to jest kukama su se zakačili za bok naše lađe; šezdeset ljudi uskoči na našu palubu i odmah navališe da nam seku katarke i užad.

Dočekali smo ih vatrom iz pušaka i dva puta smo ih zbrisali sa palube, ali smo ipak morali da se predamo jer naš brod nije više bio za dalju plovidbu. Trojica naših su poginuli, osam ljudi bilo je ranjeno. Prebacili su nas kao roblje u morsko pristanište Saleh, koje je pripadalo Mavrima.

Ostale Engleze otpremiše u unutrašnjost zemlje, na dvor groznog sultana, a mene zapovednik razbojničke lađe zadržao da mu budem rob jer sam bio mlad i otresit.

Gorko sam zaplakao: setio sam se očevog predskazanja da će me kad-tad zadesiti nesreća, a niko mi neće priteći u pomoć. Mišljah da me je, eto, sada snašla takva nesreća. Avaj, ni slutio nisam da su svi moji tadašnji jadi bili samo bleđa sen muka koje su me tek čekale.

Budući da me je moj novi gospodar, zapovednik gusarske galijske, zadržao uza se, nadao sam se da će i mene povesti kad pođe da pljačka i zarobljava morske brodove. Čvrsto sam verovao da će ga jednog dana zarobiti kakav španski ili portugalski brod i tada me osloboditi.

Ali sam uskoro shvatio da su to samo puste nade. Kad je moj gospodar prvi put isplovio na more, ostavio me je kod kuće da radim teške poslove kakve obično obavljaju robovi.

Od toga dana jednako sam mislio na bekstvo. Ali se nije moglo pobeći: bio sam sam i bespomoćan. Među zarobljenicima se ne nađe nijedan Englez kome bih se mogao poveriti. Dve godine sam čamio u ropstvu bez tračka nade da ću se spasti.

A treće godine ipak sam uspeo da pobegnem.

Ovako Je to bilo. Moj gospodar je redovno jednom ili dva puta u nedelji čamcem odlazio da ribari uz obalu. Prilikom svakog izlaska vodio je i mene i jednog dečaka po imenu Ksuri. Mi smo svojski veslali i zabavljali gospodara kako smo znali i umeli. A kako sam se uz to pokazao i kao prilično okretan ribar, on nas je ponekad slao u ribolov obojicu, mene i toga Ksurija, ali pod nadzorom jednog starog Mavra, svoga rođaka.

Jednom je moj gospodar pozvao dva veoma ugledna Mavra da se provozaju njegovim čamcem na jedra. Za ovu vožnju pripremio je mnogo jestiva i još s večeri poslao na čamac. Čamac je bio veliki. Još pre dve godine gospodar je naredio svome brodskom tesaru da sagradi u njemu malu kajitu, a u kajiti ostavu za namirnice. U tu ostavu smestio sam svu hranu.

– Možda će gosti zaželeti da malo love – reče mi gospodar. – Uzmi sa broda tri puške i snesi ih u barku.

Učinio sam kako mi je naređeno, oprao palubu, istakao na jarbol zastavu i sutradan sam još od jutra sedeo u barci očekujući goste. Odjednom gospodar stiže sam i javi da gosti neće doći jer su ih poslovi sprečili. Zatim nam naredi – meni, dečaku Ksuriju i Mavru – da isplovimo uz obalu po ribu.

– Moji prijatelji će doći na večeru, – reče on – pa zato, kad nalovite dosta ribe, donesite nam je.

I eto, u meni se opet probudiše davnašnji snovi o slobodi. Barka je sada bila u mojim rukama i tek što je gospodar odmakao, počeh se pripremati, ali ne za ribolov, već za daleku plovidbu. Doduše, nisam znao kuda će me put odvesti, ali je dobar svaki, samo da me izbavi iz ropstva.

– Trebalo bi poneti nešto hrane za nas – rekoš Mavru. – Ne smemo bez pitanja jesti ono što je gospodar spremio za goste.

Mavar je pristao i začas je doneo veliku kotaricu punu slatkih hrskavih pogačica i tri krčaga pijaće vode.

Znao sam gde gospodar drži sanduk sa vinom i dok se Mavar zabavio oko namirnica, preneo sam u barku sve boce i stavio ih u ostavu kao da su već ranije bile tu spremljene za gospodara. Sem toga, dohvatio sam veliki komad voska (blizu pedeset funti) i smotao klupko pređe, sekiru, testeru i čekić. Sve nam je ovo kasnije dobrodošlo, osobito vosak od koga smo pravili sveće. Smislio sam još jedno lukavstvo i opet sam uspeo da obmanem prostodušnog Mavra. Ime mu je bilo Izmail, pa smo ga zbog toga svi zvali Moli. Evo šta sam mu kazao:

– Moli, u barci su gospodareve puške. Dobro bi bilo poneti nešto baruta i koji metak. Možda će nas sreća poslužiti da za obed ubijemo šljuke. Gospodar drži barut i sačmu na brodu, znam pouzdano.

– Dobro, – reče – doneću.

I on donese veliku kožnu torbu sa barutom – oko funtu i po težine, a biće i više, i drugu sa sačmom – pet do šest funti. Doneo je i metaka. Sve je to bilo složeno u barku.

Pored toga, u gospodarevoj se kajiti zateklo nešto malo baruta koji sam usuo u poveću bocu, pošto sam prethodno izlio ostatak vina. Snabdevši se tako svim onim što je neophodno za daleku plovidbu, isplovili smo iz pristaništa tobože u ribolov.

Bacio sam udice u vodu, ali ništa ne upecah (hotimice nisam izvlačio udice kada bi riba trzala).

– Ovde nema ništa od lova – rekoh Mavru. – Gospodar nas neće milovati ako mu se vratimo praznih ruku. Treba se otisnuti malo dalje. Možda će se podalje od obale ribe lakše hvatati na mamac.

Ne sluteći prevaru, Mavar je pristao i, kako je stajao na pramcu, podiže jedro.

Ja sam, međutim, sedeo za krmom, pa kad je barka odmakla oko tri milje ka pučini, spustih Jedra kao da se tobože opet spremam da bacim udicu. Zatim prepustivši krmilo dečaku, zakoračim prema pramcu, privučem se Mavru s leđa, i, obuhvativši ga naglo oko pasa, podignem ga i bacim u more. Međutim, on je odmah izronio jer je plivao kao pluta i stade ga vika da ga uzmemo u barku, obećavajući da će sa mnom poći makar i na kraj sveta. Tako je brzo plivao za barkom da bi me stigao za čas (vetar je bio slab i barka se jedva kretala). Videvši da će nas Mavar vrlo brzo stići, strčah u kajitu, dočepah pušku, nanišanih u Mavra i rekoh:

– Ne želim ti zla, ali me smesta ostavi na miru i vraćaj se kući što pre! Dobar si plivač, a more je mirno pa ćeš lako doplivati do obale. Odlazi natrag, neću te ni taknuti, ali ako se ne ostaviš barke, prosviraću ti kuršum kroz čelo, jer sam čvrsto nameran da izborim sebi slobodu.

Okrenuo je prema obali i uveren sam da je bez po muke doplivao do nje.

Naravno, mogao sam povesti ovog Mavra, a dečaka baciti u more, ali se u starca nisam smeo pouzdati: znao sam koliko je odan svome gospodaru.

Kad je Mavar odmakao od barke, okrenem se dečaku i rekнем:

– Ksuri, budeš li mi veran, učiniću te velikim čovekom. Zakuni se Muhamedom i brodom njegovog oca da me nikad nećeš izneveriti, inače ću i tebe baciti u more.

Dečak se osmehnu gledajući me pravo u oči i zakle se da će mi ostati veran do groba i ići sa mnom kuda god hoću. Glas mu je zvučao tako iskreno da sam mu morao verovati.

– Sve dok se plivač nije izgubio iz vida, držao sam kurs prema pučini, manevrišući na suprot vetru, kako bi pomislio da plovim prema Gibraltaru.

Ali čim se počelo smrkavati, upravim na jug, držeći se pomalo istoka, jer nisam hteo da se udaljavam od obale. Duvao je prilično hladan vetar, ali je more bilo glatko i mirno, pa smo dobro odmicali.

Kad se sutradan oko tri časa prvi put na obzorju pomolila zemlja, bili smo već sto pedeset milja južno od Saleha, daleko izvan oblasti marokanskog sultana i svakog drugog afričkog vladara. Obala kojoj smo se približavali bila je potpuno nenastanjena. Ali u ropstvu sam se nahvatao toliko straha i tako sam se bojao da me Mavri ponovo ne zarobe da sam, koristeći povoljan vetar koji je nosio moj brodić prema jugu, pet dana plovio sve dalje ne spuštajući nigde kotve, ne silazeći na obalu.

Posle pet dana vetar je okrenuo: dunuo je južnjak, pa kako više nisam strahovao od potere, odlučih da se primaknem obali i ukotvih se na ušću nekakve rečice. Ne bih znao reći koja je to rečica, otkuda je tekla i kakvi su ljudi živeli na njenim obalama. Uostalom, njene su obale bile puste i tome sam se mnogo obradovao jer nisam želeo da vidim ljude.

Jedino mi je bila potrebna pijaća voda. Pred večer smo uplovili u ušće i nameravali, čim se smrkne, da otplivamo do kopna i izvidimo svu okolinu. Ali tek što je pao mrak, čuli smo s obale strašne glasove: obala je vrvela od zverinja koje je tako besno zavijalo, urlikalo i lajalo da jadni Ksuri zamalo nije presvisnuo od straha, te stade preklinjati da ne izlazimo na obalu pre zore.

– Dobro, Ksuri, – rekoh mu – pričekajmo! Ali možda ćemo danju ugledati ljude koji će nam, bogami, pričiniti veće zlo nego ljuti tigrovi i lavovi.

– A mi ćemo pucati iz puške na te ljude, – reče i osmehnu se – i oni će pobeći!

Bilo mi je milo što dečak nije klonuo duhom. Da bih mu i dalje održao dobar duh, pružih mu gutljaj vina.

Držao sam se njegovog saveta i svu noć smo stajali ukotvljeni, ne izlazeći iz barke i držeći puške u pripravnosti. Do same zore nismo oka sklopili.

Prošlo je dva do tri časa kako smo se usidrili kad ugledasmo na obali ogromne divlje zveri čudne pasmine (kakve – nismo znali ni sami). Silazile su čak do obale; ulazile u reku, prskale se i praćakale, želeći verovatno da se osveže, i pri tom su cičale, urlale i zavijale; nikad ranije nisam čuo tako odvratne glasove.

Ksuri je ceptao od straha; istinu da kažem, i ja sam se uplašio. Ali se obojica još jače uplašismo kad čusmo da jedno od ovih čudovišta pliva prema našem brodiću. Nismo ga mogli videti, samo smo čuli kako dašće i frkće i po tim zvucima smo nagađali da je čudovište ogromno i krvoločno.

– To je zacelo lav – reče Ksuri. – Dižimo kotvu i bežimo odavde!

– Nipošto, Ksuri, – odgovorih – zašto da dižemo kotvu. Popustićemo uže i otisnuti se malo dalje na more: divlje zveri neće juriti za nama.

Ali, samo što sam ovo izustio, ugledah čudnu zverku na dva vesla od naše barke. Malo sam se pomeo, ali odmah zatim dočepah pušku iz kajite i opalih. Životinja se s mesta okrenu i zapliva prema obali.

Ne može se opisati ona besna rika koja se razlegla s obale kad se prolomio moj hitac: biće da ove divlje zveri nikad ranije nisu čule ovakav zvuk. Tad sam se konačno uverio da se noću ovde ne sme izlaziti na obalu; ali smemo li se drznuti da se iskrčamo danju – ni to nismo znali; pasti kao plen kakvog ljudoždera nije ništa bolje nego pasti lavu ili tigru u kandže.

A mi smo morali pošto-poto da siđemo na obalu, ovde ili na drugom mestu, jer više nismo imali ni kapi vode. Već dugo nas je morila žeđ. Najzad je osvanulo željno očekivano jutro. Ksuri reče da će, ako ga pustim, stići do obale plićakom i postarati se da pronađe vodu za piće. A 'kad sam ga zapitao zašto baš on da ide a ne ja, odgovori:

– Ako naiđe neki divljak, poješće mene, a vi ćete ostati živi.

U tom odgovoru bilo je toliko ljubavi prema meni da sam bio duboko ganut.

– Znaš šta, Ksuri, – rekoh – poći ćemo obojica, pa ako iskrčne divlji čovek, ubićemo ga i tako on neće pojesti ni tebe ni mene.

Daduh dečaku dvopek i gutljaj vina; zatim smo se primakli bliže kopnu, skočili u vodu i krenuli ka obali, ne ponevši ništa osim pušaka i dva prazna krčaga za vodu.

Nisam se hteo udaljavati od obale kako bih držao na oku naš brod. Plašio sam se da se divljaci ne spuste niz reku do nas svojim lakim čamcima. Ali Ksuri, koji je na milju od obale spazio nekakvu uvalicu, stušti se tamo sa krčagom.

Odjednom, šta vidim: on trči natrag. „Da ga divljaci ne gone?“ – sinu mi u strahu. – Ili se uplašio kakve divlje zveri?“

Poleteh mu u pomoć, ali kad sam bliže pritrčao, videh kako mu o plećima visi nešto poveliko. Kad tamo, a on ubio neku zverčicu sličnu našem zecu, samo je krzno životinje bilo druge boje i noge duže. Obojica smo se obradovali ovoj divljači, ali sam se ja još više obradovao kad mi Ksuri kaza da je u uvalici otkrio dobru pijaću vodu.

Napunivši krčage, priredili smo gozbu od ubijenog „zeca“ i krenuli dalje. I tako u celom tom kraju nismo naišli ni na kakav ljudski trag.

I kasnije, pošto smo već isplovili iz rečnog ušća, morao sam više puta za vreme naše duge plovidbe da pristajem uz obalu radi pijaće vode.

Jednog ranog jutra usidrili smo se kraj nekakvog visokog rta. Plima je tek nailazila. Odjednom Ksuri, koji je svakako imao oštrije oko, prošapta:

– Bežimo dalje od ove obale. Pogledajte kakvo čudovište leži, eno tamo, na brežuljku! Sada čvrsto spava, ali teško nama kad se probudi!

Pogledam u pravcu koji je pokazivao Ksuri i zaista ugledah strašnu zver. Bio je to ogroman lav. Ležao je u podnožju brega.

– Čuj, Ksuri, – rekoh – iziđi na obalu i ubij onog lava.

Dečak se prepade.

– Ja da ga ubijem! – uzviknu. – Pa lav će me kao muvu progutati.

Zamolih da se ne miče i bez reči iznesoh iz kajite sve naše puške (imali smo tri). Onu najveću i najglomazniju napunio sam sa dva komada olova, usuvši pre toga u cev dosta baruta, u drugu sam nabio dva velika metka, a u treću pet manjih.

Dohvatim prvu pušku i, nanišnivši tačno, opalim u životinju; ciljao sam pravo u glavu, ali je ona ležala u takvom položaju (šapom je zaklonila glavu do samih očiju) da je tane pogodio u nogu i smrskalo joj kost u članku. Lav riknu, skoči i odmah se sruši od bola, a zatim ustade na tri noge i othrama od obale ričući tako strašno kako nikad još nisam čuo.

U prvi mah sam se zbunio što ga nisam pogodio u glavu, pa ne oklevajući ni trenutak, dočepam drugu pušku i opalim za životinjom; ovog puta je moj metak pogodio pravo u cilj. Lav pade, puštajući jedva čujne promukle glasove.

Sada je i Keuri prikupio hrabrost i stao me preklinjati da ga pustim na obalu.

– Dobro, idi! – rekoh.

Dečak skoči u vodu i krenu ka obali plivajući jednom rukom, jer je u drugoj držao pušku. Prišavši ranjenoj zveri, prislonio je puščanu cev na uvo i dotuče je.

Naravno, bilo nam je milo što smo u lovu ubili lava, ali, kako njegovo meso nije za jelo, šteta je što smo utrošili tri metka na takvu nekorisnu divljač. Međutim, Ksuri reče da će se on postarati da izvuče nekakvu korist od ubijenog lava. Kada smo se vratili u barku, on zatraži sekiru.

– Zašto? – upitah.

– Da mu odrubim glavu – odgovori.

Ali mu nije mogao odseći glavu, nije imao snage; odsekao mu je samo šapu koju je doneo u naš brodić. Šapa je bila ogromna. Tada mi sinu misao kako nam i lavlja koža može zatrebati, pa sam rešio da pokušam da oderem lava. Ponovo se vratismo na obalu, ali nisam znao kako se to radi. Ksuri se pokazao veštiji od mene.

Ceo dan smo radili. Tek pred večer je koža bila odrana. Razapeli smo je preko krova naše kajite. Posle dva dana lepo se prosušila na suncu i služila mi je kao ležaj.

Pošto smo se otisnuli od obale, zaplovismo prema jugu i oko deset ili dvanaest dana nismo menjali pravac. Poče nam ponestajati hrane, pa je stoga valjalo što više štedeti zalihe. Na obalu smo izlazili samo po pijaću vodu.

Hteo sam da se dohvatim ušća reke Gambije ili Senegala, to jest mesta koja leže uz Zeleni rt, u nadi da ću tamo naići na kakav brod iz Evrope. Znao sam – ako ga na ovim mestima ne sretnem, ostaje mi da se otisnem na pučinu i potražim ostrva, ili da izgubim glavu među crncima – drugog izlaza nisam imao.

Znao sam i to da svi brodovi koji plove iz Evrope, pa bilo kuda išli – ka obalama Gvineje, u Brazil ili istočnu Indiju – prolaze mimo Zelenog rta i zato mi se činilo da sva moja sreća zavisi samo od toga hoću li kod Zelenog rta sresti kakvu evropsku lađu.

„Ne sretnem li je, – govorio sam sebi – smrt mi je neminovna.“

Prošlo je još desetak dana i stalno smo plovili prema jugu. U početku je obala bila nenaseljena, a zatim smo na dva-tri mesta ugledali gole crnice koji su stajali na obali i gledali u nas. Jednom naumih da izađem na obalu i da porazgovaram s njima, ali Ksuri, moj pametni savetnik reče:

– Nemoj ići! Nemoj ići! Nikako!

Ipak sam se sve više držao obale kako bih mogao da zapodenem razgovor s tim ljudima. Urođenici su, očevidno, shvatili šta hoću i dugo su trčali obalom za našom barkom.

Zapazio sam da su nenaoružani; samo je jedan od njih držao dugačku vitku motku. Ksuri mi reče da je to koplje i da ovi divljaci bacaju koplja veoma daleko i, za divno čudo, pravo u cilj. Zato sam se i držao na izvesnom odstojanju, i razgovarao s njima pomoću znakova mučeći se da im objasnim kako smo gladni a nemamo hrane. Oni su razumeli, pa su mi davali znake da zaustavim barku jer nameravaju da nam donesu hrane.

Spustio sam jedro, barka je stala, a dva urođenika su nekuda otrčala i posle pola časa doneli su dva poveća komada suvog mesa i dve vrećice nekakvog zrnevlja koje uspeva u ovim predelima. Nismo znali kakvo je to meso i žito, ali smo im dali znak da ćemo uzeti i jedno i drugo.

Ali kako da uzmemo ponuđeni dar? Da siđemo na obalu, nismo smeli: plašili smo se divljaka, a i oni nas. I, da bi se i jedni i drugi obezbedili, urođenici su ovako postupili: položili su svu hranu kraj obale, a sami su se malo udaljili, kako bi nam dali vremena da sve to prenesemo u barku, a posle su se vratili na pređašnje mesto.

Zahvalili smo im znacima pošto im nikakvo uzdarje nismo mogli ponuditi. Međutim, tog trenutka je iskrsla divna prilika da im učinim veliku uslugu.

Nismo stigli ni da se otisnemo od obale, kad iznenada ugledasmo kako se iza brda ustremiše dve strašne i snažne zveri. Jurile su u punom trku pravo prema moru. Izgledalo je da jedna drugu goni. Ljudi koji su bili na obali, osobito žene,

strahovito su se uplašili. Na mestu je ostao samo onaj divljak s kopljem, ostali nagoše bežati kud koji. Ali životinje su jurile pravo ka moru i nikoga od crnaca nisu takle. Iza trke skočiše u vodu i nastala gnjuranje i plivanje tako da se zaista moglo pomisliti da su ovamo dojurile samo radi kupanja u moru.

Odjednom jedna dopliva prilično blizu našeg brodića. To nisam očekivao, ali me ipak nije zateklo nesposobnog: brže sam napunio pušku i spremio se da dočekam neprijatelja. Čim nam se primakla na puškomet, okinem oroz i pogodim je u glavu. U tom trenutku zaronila je u vodu, pa opet izronila i zaplivala prema obali, čas nestajući u vodi, čas se ponovo pojavljujući na površini. Daveći se, dok joj je krv litala, životinja se borila sa smrću. Uginula je pre nego što je doplivala do obale. Teško je opisati koliko su divljaci bili unezvereni kad su čuli pucanj i ugledali vatru iz moje puške srušivši se na zemlju kao pokošeni, neki zamalo nisu presvisli od straha. Kad su videli da je zver ubijena i da ih znacima pozivam da se približe obali, oni se osmeliše i okupiše kraj same vode; Očigledno su želeli da pronađu u vodi ubijenu zver. Na mestu gde je ona poginula voda je bila obojena krvlju i lako sam je pronašao. Vezavši je užetom, bacim jedan njegov kraj crncima i oni izvukoše na obalu ubijenu zver. Bio je to veliki leopard, neobično lepa pegasta krzna. Stojeći nad njim, crnci su dizali ruke k nebu u znak ushićenja: nisu shvatali čime sam ga ubio.

Ona druga zver, uplašivši se od pucnja, isplivala je na obalu i pobegla u planine.

Zapazio sam da crnci jedva čekaju da se počaste mesom ubijenog leoparda, pa mi pade na um kako bi bilo da ga dobiju od mene kao uzdarje. Znacima sam im objasnio da mogu životinju zadržati. Vatre su mi zahvaljivali i za tili čas se dadoše na posao. Noževa nisu imali, ali rukujući zašiljenim palicama, odrali su kožu s ubijene životinje tako hitro i spretno kako je mi ne bismo odrali ni noževima.

Nudili su mi mesa, ali sam odbio pokazavši im znakom da to njima prepuštam. Zatražih samo kožu, koju su mi veoma rado dali. Sem toga, doneli su mi nove zalihe namirnica; radosno sam primio njihov dar. Posle toga sam zatražio vode; dohvatio sam naš krčag, izvrnuo ga nadole da im pokažem kako je prazan i molim ih da mi natoče vode. Oni su nešto uzviknuli: malo posle pojavile su se dve žene i donele velik sud od pečene ilovače (divljaci peku ilovaču na suncu). Ovaj sud su žene spustile na obalu, a onda su se udaljile kao ranije. Pošaljem Ksurijsa na obalu sa sva tri krčaga i on ih napuni do vrha.

Snabdevši se tako vodom, začinima i žitom, oprostio sam se sa druželjubivim crncima i jedanaest dana putovao sam u pređašnjem pravcu, ne skrećući prema obali. Najzad, na jedno petnaest milja ugledah uzani pojas kopna koji je zalazio duboko u more. Vreme je bilo bez vetra i okrenuh prema pučini kako bih obišao tu kosu. Kad smo bili prema njenoj krajnjoj tački, jasno sam ugledao drugu zemlju na nekih šest milja od obale prema okeanu i zaključio tačno da je ova uska kosa – Zeleni rt, a kopno koje se nazire u daljini – jedno od ostrva Zelenog rta. Ali ostrva su bila vrlo daleko i nisam smeo da se tamo uputim.

Odjednom čuh kako dečak uzviknu.

– Gospodaru! Gospodaru! Lađa i jedra!

Naivni Ksuri tako se uplašio da je gotovo pamet izgubio: uobrazio je da je to brod njegovoga gospodara, poslat za nama u poteru. Međutim, znao sam koliko smo daleko otišli od Mavara i bio sam uveren da nam oni više ne mogu biti opasni.

Iskočih iz kajite i odmah ugledah brod. Čak mi je pošlo za rukom da raspoznam da je brod portugalski. „Mora biti da prevozi roblje“ – pomislih. – „Verovatno sada ide na obale Gvineje po crnce.“ Ali zagledavši se pažljivije, uverih se da lađa plovi u drugom pravcu i namerava da skrene prema obali. Tada sam razapeo sva jedra i poleteo na pučinu, odlučivši da po svaku cenu stupim u vezu sa brodom.

Vrlo brzo mi je bilo jasno da neću uspeti da se toliko približim kako bi sa lađe mogli da raspoznaju moje signale – makar plovio i punim jedrima. Ali upravo u času kad sam već počeo očajavati, spazili su nas sa palube – sigurno kroz durbin. Kako sam posle saznao, na brodu su zaključili da je to barka sa kakve potonule lađe iz Evrope. Brod je skratio jedra kako bi mi omogućio da mu se približim i posle tri časa pristao sam uza nj.

Ispitivali su me ko sam, najpre portugalski, zatim španski i francuski, ali ja nisam razumeo ni jedan od tih jezika.

Najzad je jedan mornar Škotlandanin počeo sa mnom engleski i kazah mu da sam Englez koji je pobegao iz ropstva. Tada su mene i moga saputnika veoma ljubazno pozvali na brod. Uskoro smo se našli na palubi zajedno sa našom barkom.

Rečima se ne može iskazati koliko sam bio ushićen kad sam se osetio na slobodi. Ta bio sam spasen i ropstva i sigurne smrti! Mojoj sreći ne beše kraja. Od silne radosti ponudio sam svome spasiocu kapetanu sve što sam imao – kao nagradu za moje izbavljenje. Ali kapetan je odbio.

– Ništa vam ne tražim – reče. – Sve vaše stvari vratićemo vam čim stignemo u Brazil. Jer Brazil je daleko od Engleske i vi ćete umreti od gladi ako vam uzmem vašu imovinu. Zar sam vas zato spasao da vas posle upropastim? Ne, ne, engleski sinjore, dovešću vas do Brazila besplatno, a vaše stvari omogućiće vam da se tamo prehranite koliko bude potrebno i platite put do otadžbine.

GLAVA ČETVRTA

ROBINSON SE NASTANJUJE U BRAZILU — OPET SE OTISKUJE NA MORE – BRÓDOLOM

Kapetan je bio velikodušan i darežljiv ne samo na rečima nego i na delu. Savesno je ispunio sve što je obećao. Zabranio je da iko od mornara dirne u moju imovinu. Zaželeo je da kupi moju barku. Barka je zaista valjala. Kapetan reče da će je kupiti za svoj brod i upita koliko tražim za nju.

– Vi ste mi – odgovorih – učinili toliko dobra i držim da nemam prava da određujem cenu barke. Uzeću koliko date.

Tada on reče da će mi za barku isplatiti osamdeset zlatnika čim stignemo u Brazil, ali ako nađem drugog kupca koji bi mi ponudio više, kapetan će mi platiti isto toliku sumu.

Naše putovanje do Brazila završilo se srećno i posle plovidbe od dvadeset i dva dana uplovili smo u Zaliv svih svetih.

Tu sam tek osetio da je svršeno sa mojim nevoljama, više nisam prezreni rob i život mi počinje iznova. Nikad neću zaboraviti kako se velikodušno poneo prema meni kapetan portugalskog broda.

Za prevoz mi nije uzeo ni pare, vratio mi je sve moje stvari u redu, čak i tri zemljana krčaga, i ponudio mi četrdeset dukata za lavlju kožu i dvadeset za leopardovu. Uopšte, kupio je sve što mi je bilo izlišno ili za prodaju, između ostalog i sanduk sa raznim vinima, dve puške i preostali vosak (jedan deo je utrošen za sveće). Jednom reči, kad sam mu prodao veći deo imovine i iskrcao se na brazilsku obalu, imao sam u džepu dvesta dvadeset zlatnika.

Nisam želeo da se rastanem sa svojim pratiocem Ksurijem, ali za njega nije bilo posla kod mene; sem toga, nisam bio uveren da ću moći da ga hranim. Zato sam se neobično obradovao kad mi je kapetan saopštio da će rado zadržati dečaka na svom brodu i načiniti od njega brodskog malog, a docnije i mornara. Ksuri je za vreme plovidbe tako zavoleo kapetana i srećan je bio što će raditi pod njegovom komandom i na njegovoj lađi.

Uskoro po dolasku u Brazil moj prijatelj kapetan odveo me je jednom svom znancu, isto tako dobrom i čestitom čoveku kakav je i sam bio. Bio je to vlasnik plantaže šećera i šećerane. Proživeo sam kod njega prilično dugo i, zahvaljujući tome, upoznao se bliže sa proizvodnjom šećera.

Videvši kako ovdašnji ljudi dobro žive i kako se brzo bogate, reših da se nastanim u Brazilu i počnem baviti proizvodnjom šećera. Za sav gotov novac iznajmio sam komadić zemljišta i počeo praviti plan za svoju buduću plantažu i letnjikovac. U Londonu mi je ostalo nešto novca. Reših da i to uložim u ovaj posao.

Imao sam suseda sa druge plantaže koji je ovamo dospeo iz Lisabona. Zvao se Vels. Poreklom je bio Englez, ali je već odavno primio portugalsko podanstvo. Brzo sam se sprijateljio s njim. I on je imao mali obrtni kapital, pa smo prve dve godine jedva mogli da se ishranimo s onim što nam je rodilo. Ali što je zemljište više obrađivano, postajali smo sve bogatiji.

Proživевši u Brazilu nepune četiri godine i postepeno granajući svoje poslove, naučio sam španski jezik i upoznao se sa svim susedima, a takođe i sa trgovcima iz San-Salvadora, nama najbližeg primorskog grada. Mnogi među njima postali su moji prijatelji. Viđali smo se često i, naravno, više puta sam im pričao o svojim putovanjima do obala Gvineje, o tome kako se druguje sa tamošnjim crncima i kako je lako dobiti za svakojake drangulije – staklene perle, noževe, makazice, sekire i ogledalca – zlatan pesak i slonovu kost.

Uvek su me slušali vrlo pažljivo i pretresli nadugačko i naširoko ono o čemu sam im pričao.

Jednog dana dođoše k meni njih trojica i, pošto

su uzeli od mene časnu reč da će ceo naš razgovor ostati tajna, rekoše:

– Svi mi imamo plantaže, ali nam posao odmiče vrlo sporo jer nema ko da radi zemlju. Velite da se tamo gde ste bili mogu lako steći čitave hrpe zlatnog peska i druge dragocenosti. Hoćemo da otpremimo brod na Gvineju po zlato. Hoćemo da kupimo crno roblje. Ako budemo imali zlata i robova, naše plantaže daće nam veliki prinos. Pristajete li da pođete u Gvineju? Vi nećete uložiti ni groša u ovaj poduhvat: mi ćemo vam dati sve što je potrebno za razmenu. Za svoj trud imaćete svoj deo dobiti, isto kao i svaki od nas.

Trebalo je da odbijem i ostanem u plodnom Brazilu, ali, ponavljam, uvek sam bio vinovnik svoje propasti. Silno mi se prohtelo da doživim na moru nove pustolovine i od radosti mi se sve okrenulo u glavi.

Kao što nekad nisam bio kadar da savladam svoju ljubav prema putovanjima, te ne poslušah dobre očeve savete, tako ni sada nisam mogao da odolim primamljivom predlogu svojih brazilskih prijatelja. Odgovorio sam im da ću drage volje poći na Gvineju, ali pod uslovom da se prime da u mom odsustvu nadgledaju moje imanje i da ga po mojim uputstvima raspodele u slučaju da se ne vratim.

Svečano su obećali da će ispuniti moje želje i potvrdili su naš dogovor pismenom obavezom. A ja sam opet načinio formalno zaveštanje u slučaju da umrem: celokupnu svoju pokretnu i nepokretnu imovinu zaveštao sam portugalskom kapetanu koji mi je spasao život. Pri tome sam učinio napomenu da jedan deo moga kapitala pošalju u Englesku mojim starim roditeljima.

Lađa je bila opremljena i, kako je ugovoreno moji ortaci su je natovarili robom.

I tako sam još jednom, u zao čas, 1. septembra 1659. godine, kročio na palubu broda. Bilo je to u isti dan u koji sam pre osam godina odbegao od oca i majke, zbog čega sam tako ludo proćerdao svoju mladost.

Dvanaestog dana plovidbe presekli smo Ekvator i bili na 7° 42' severne širine kad nas je iznenada zahvatila strašna oluja ili, tačnije, uragan. Duvao je neprestano takvom strahovitom silinom da smo čitavih dvanaest dana plovili kuda su nas talasi nosili, pušteni na milost i nemilost stihiji.

Suviše je govoriti da sam svih ovih dvanaest dana očekivao smrt svakog časa, i niko među nama nije mislio da će ostati u životu.

Jednog ranog jutra (vetar je i dalje duvao istom jačinom) viknu jedan mornar:

– Zemlja!

Nismo stigli ni da istrčimo iz kajite da vidimo mimo kakvih obala leti naš nesrećni brod, kad osetismo da se nasukao. U tom času, usled naglog zaustavljanja svu palubu preli tako besomučan i snažan talas da smo se morali s mesta povući u kajite.

Brod se tako duboko nasukao u pesak da se nije moglo ni misliti o njegovom izvlačenju iz plićaka. Ostalo nam je jedino da se pobrinemo o spasavanju života. Imali smo dva čamca za spasavanje. Jedan je visio kod krme. Za vreme bure razbio se o kormilo, pa je ili potonuo ili ga je more odnelo. Drugi je ostao, ali niko nije znao hoćemo li uspeti da ga spustimo u vodu. A vremena nije bilo za razmišljanje: svakog trenutka brod je mogao da se raspolovi nadvoje.

Pomoćnik kapetana jurnu čamcu i uz pomoć mornara prebaci ga preko ograde. Svih jedanaestorica smo se ukrkali u čamac za spasavanje i predali se na milost i nemilost besnim talasima. Iako se bura već nešto umirila, na obalu su naletali ogromni talasi i za more se s pravom moglo reći da je pobesnelo.

Naš položaj je bivao sve teži, jasno nam je bilo da čamac samo što nije potonuo i da nam nema spasa. Jedro nismo imali, a da ga je i bilo, ne bi nam mnogo pomoglo. Veslali smo ka obali s očajanjem u srcu, kao ljudi koje vode na gubilište. Svi smo shvatili da će udarci talasa razneti čamac u iverje – čim se približimo kopnu. Gonjeni vetrom, pogleli smo na vesla ubrzavajući rukama svoju propast.

Tako su nas talasi nosili oko četiri milje i najednom se razjareni talas, visok kao brdo, prope na naš čamac sa strane krme. Bio je to poslednji smrtonosni udarac. Naš čamac se prevrnuo. Za tili čas smo se našli pod vodom. A bura nas je odmah razbacala kud koga.

Ne mogu da opišem užas koji me je spopao kad sam se našao pod vodom. Odličan sam plivač, ali nisam imao snage da odmah izronim iz ovog bezdana kako bih uzeo dah, pa se zamalo ne uguših. Talas me je prihvatio, povukao prema kopnu, razbio se i uzmakao ostavljajući me polumrtvog, jer sam se bio nagutao vode. Predahnuo sam malo i došao k sebi. Kad sam ugledao da je zemlja blizu (bliže nego što sam očekivao), skočim na noge i strelovitom brzinom jurnem prema obali. Nadao sam se da ću tamo dospeti pre nego što naleti i dohvati me drugi talas. Ali sam uskoro uvideo da mu neću umaći: more se valjalo za mnom kao ogromno brdo, nasrtalo kao svirepi neprijatelj sa kojim se ne može voditi borba. Nisam se ni opirao

talasima koji su me nosili ka obali, no, kad god bi se oni povlačili nazad, odbivši se od kopna, ja bih se svim silama otimao da me ne povuku natrag u more.

Sledeći talas me je zagnjurio na dvadeset pa i trideset stopa duboko. Zatim me prihvati struja i neobičnom brzinom povuče na dno. Dugo sam plivao niza struju, upinjući se iz sve snage i umalo se ne udavih – kad odjednom osetim da me nešto izdiže. Začas, na moju veliku sreću, ruke i glava pomoliše mi se nad vodom i, mada je posle trenutak-dva kidisao na mene drugi talas, ipak mi je ovaj kraći predah ulio snage i bodrosti. Novi val me je opet poklopio, ali ovoga puta nisam ostao tako dugo pod vodom. Kad se talas razbio i odbio nisam podlegao njegovoj snazi, nego zaplivah prema obali i ubrzo osetih zemlju pod nogama. Zastadoh čas-dva, udahnuh punim grudima i, skupivši svu snagu, jurnem na obalu.

Ali ni sad nisam umakao razbesnelom moru; ono iznova jurnu za mnom. Još dva puta su me talasi pristizali i nosili ka obali koja je na ovome mestu bila blagog nagiba.

Poslednji talas me je tako snažno grunuo o stenu da sam izgubio svest. Neko vreme sam ostao potpuno bespomoćan. Da me je jednog trenutka more ponovo šćepalo, svakako bih se udavio.

Srećom, došao sam svesti na vreme: videvši da talas samo što me nije opet poklopio, grčevito se zakačih za izbočinu stene i, zadržavajući dah, naprezao sam se da se održim dok se on ne povuče.

Ovde, bliže kopnu, talasi nisu bili tako ogromni. Kad se voda slila, opet jurnem napred i nađem se blizu obale tako da me sledeći talas već nije mogao odvući u more, iako me je sveg prelio preko glave. Pretrčao sam još nekoliko koraka i, sav srećan, osetih da već stojim na čvrstom tlu. Počeh puziti uz obalske hridi i, dovukavši se do brežuljka, sručim se na travu. Ovde sam bio van opasnosti: voda nije mogla dopreti do mene.

Mislim da nema reči kojima bi se mogla iskazati radosna osećanja čoveka koji je, tako reći, ustao iz mrtvih! Stao sam trčati i skakati, mlatarao sam rukama, pa sam, čak pevao i igrao. Celo moje biće, da se tako izrazim, bilo je obuzeto mišlju o spasenju.

Ipak sam sa tugom mislio na svoje drugove koji su se podavili. Žalio sam ih jep sam se za vreme puta sa mnogima od njih sprijateljio. Prisećao sam se njihovih lica i imena. Avaj, nikoga više nisam video; od njih nije ostalo ni traga, osim tri šešira, jedne kape i dve rasparene cipele što ih je more izbacilo na suvo.

Kad sam pogledao prema mestu gde je stajao naš brod, jedva sam ga ugledao iza venca visokih talasa – tako je bio daleko. I rekoh sam sebi: „Zaista, ovo je čudo, veliko čudo, što sam po ovakvoj buri dospeo do ove udaljene obale.“

Izrazivši ovakvim rečima neizmernu radost što me je mimoišla smrtna opasnost, setih se da na zemlji može biti isto tako strašno kao i na moru, da uopšte ne znam gde sam i da što pre moram da izvidim nepoznati kraj.

Čim sam na to pomislio, moj zanos je splasnuo: shvatio sam da nisam izbačen od nesreća, nemaštine i užasa, iako sam spasao goli život. Odeća mi je bila skroz mokra, a presvući se nisam imao u šta. Nisam imao ni hrane, ni vode za piće da se okrepim. Šta me je očekivalo u budućnosti? Ili ću skapati od gladi, ili će me rastrgnuti divlje zveri. Što je najžalosnije, nisam mogao loviti divljač, niti se braniti od divljih zveri jer nikakvog oružja nisam imao uza se. Uopšte, ništa mi nije ostalo osim noža, lule i duvankese. To je bio sav moj imetak.

Ovo me je bacilo u takvo očajanje da sam kao lud trčao tamo-amo po obali.

Spustila se noć i s tugom sam se pitao: „Šta me čeka ako u ovom kraju ima divljih zveri? Pa one uvek noću izlaze u lov.“

Nedaleko se uzdizalo široko granato drvo, kao jela, ali sa bodljama. Odlučih da se uspužem gore i u njegovom granju presedim do jutra. To je bilo jedino što sam mogao smisliti da se zaštitim od zveri. „A kada svane, – rekoh u sebi – videću kakvom je smrću najbolje umreti jer mi ovde nema života.“

Žeđ me je morila. Pođoh da izvidim ima li gde u blizini vode za piće i, odmakavši četvrt milje od obale, na svoju veliku radost pronađem potocić.

Napivši se i stavivši u usta duvana, kako bih utolio glad, vratio sam se drvetu, popeo se i smestio među granje tako da ne padnem u snu. Onda sam odsekao kraću granu, pa, načinivši od nje toljagu za slučaj neprijateljskog napada, namestio sam se udobnije i od teškog umora čvrsto usnuo.

Spavao sam tako slatko kako bi malo ko spavao u tako neudobnoj postelji i teško da bi se iko posle ovako provedene noći probudio tako svež i čio.

GLAVA PETA

ROBINSON NA PUSTOM OSTRVU – ON PRIBIRA STVARI SA BRODA I GRADI SEBI BORAVIŠTE

Probudio sam se kasno. Vreme se razvedrilo, vetar umirio i more više nije besno udaralo. ,

Bacih pogled na lađu koju smo napustili i sa čuđenjem zapazih da nije više na onome mestu. Priterana je bliže obali. Našla se nedaleko od stene o koju me zamalo talas nije razbio. Biće da ju je preko noći podigla plima, odsukala sa spruda i doterala ovamo.

Sada je bila najviše jednu milju od mesta gde sam noćio. Talasi je nisu razbili: držala se na vodi gotovo pravo.

Odmah odlučih da se prebacim na lađu kako bih se snabdeo namirnicama i raznim drugim stvarima.

Sidoh s drveta i još jednom osmotrih svuda unaokolo. Prvo što sam spazio bio je naš čamac koji je ležao desno na obali, dve milje odavde, tamo gde ga je bacio uragan. Htedoh da krenem u tom pravcu, ali se pokazalo da se tuda ne može prećicom: u obalu se duboko usekao mali zaliv, širok pola milje, i preprečio put. Vratih je jer je za mene mnogo važnije da dospem na brod: nadao sam se da ću tamo naći hranu. Po podne su se talasi na moru potpuno umirili i oseka je bila tako jaka da sam četvrt milje prešao do lađe suvim.

Tada mi se ponovo steže srce: bilo mi je jasno da bismo svi sada bili živi da se nismo uplašili bure i napustili lađu. Trebalo je samo sačekati da prođe bura i mi bismo se srećno dočepali obale, a ja ne bih morao da se zlopatim u ovoj naseljenoj pustinji.

Zaplakao sam pri pomisli da sam usamljen, ali setivši se da suze nikad ne ublažavaju nesreću, odlučim da nastavim put i da se pošto-poto prebacim do razbijene lađe. Svukao sam se, ušao u vodu i zapliva.

Ali najteže je tek nailazilo: nisam mogao da se popnem na brod. Stajao je u pličini tako da je gotovo čitav bio izvan vode, a nisam imao za šta da se uhvatim. Dugo sam plivao oko njega, kad odjednom spazih uže s broda (čudim se kako mi odmah nije palo u oči). Uže je visilo s broskog prozorčića i kraj mu je lebdeo tako visoko nad vodom da sam ga na jedvite jade dohvatio. Uspuzao sam se uz konopac do prednje palube. Onaj deo lađe koji gazi pod vodom bio je probijen i utroba je bila puna vode. Brod se nasukao na čvrst peščani sprud, krma je visoko izbačena, a kljunom je gotovo dodirivala vodu. Tako voda nije prodrla do krme i nijedna stvar nije se skvasila. Pohitah tamo jer sam najpre hteo da saznam šta je uništeno, a šta je ostalo čitavo.

Pre svega, sve zalihe namirnica na brodu ostale su suve. Pošto sam bio mrtav gladan, požurim pravo u ostavu, napunim džepove dvopekom i, razgledajući po brodu, jeo sam uz put da ne bih gubio vreme. U zajedničkoj kabini pronašao sam bocu ruma i otpio nekoliko dobrih gutljaja jer sam osećao veliku potrebu da se okrepim za posao koji me je čekao.

Pre svega, trebao mi je čamac da iskrcam na obalu stvari koje bi mi mogle biti od koristi. Ali čamca nije bilo, a uzaludno je bilo želeti ono što se ne može. Nevolja čoveka nauči pameti, pa sam i ja strasno prillegao na posao. Na brodu je bilo rezervnih katarki, greda i krstaca. Odlučio sam da od ovog materijala napravim splav.

Odabравši nekoliko lakih balvana, prebacio sam ih preko ograde, pošto sam prethodno svaki balvan vezao užetom da ga ne odnese voda. Zatim sam se i ja spustio sa broda, privukao četiri balvana, čvrsto ih vezao sa oba kraja, a odozgo sam još prikucalo unakrst dve-tri daščice, i tako je ispalo nešto nalik na splav.

Ovakav splav odlično me je održavao na vodi, ali je bio lak i premalen za veći teret, Valjalo je ponovo ići na lađu.

Tamo pronađem testeru našeg brodskog tesara i pretesterišem rezervnu katarku na tri kraća balvana pomoću kojih sam proširio splav.

Ovaj posao me je stao grdних napora, ali me je podsticala želja da se snabdem svim što je za život preko potrebno, i uradio sam ono što u svakodnevnim prilikama ne bih bio kadar.

Sada je moj splav bio prostran i jak i mogao je održati veći teret.

A čime da natovarim splav i šta da učinim da ga udarci talasa ne prevrnu? Za dugo razmišljanje nije bilo vremena – morao sam hitati. Pre svega, na splav sam složio sve daske što su se zatekle na lađi, a onda sam uzeo tri sanduka koja su pripadala našim mornarima, obio katance i ispraznio ih. Odabrao sam stvari koje bi mi mogle ustrebat i njima napunio sva tri sanduka. U jedan sam stavio namirnice: pirinča, dvopeka, tri kotura holandskog sira, pet povećih komada kozje pršute koja nam je na brodu služila kao glavni mrs i preostali ječam koji smo poneli iz Evrope za živinu na brodu. Živinu smo već davno pojeli, a nešto ječma je preteklo. Taj ječam je bio izmešan sa pšenicom. On bi mi još kako valjao, ali na žalost, kako sam. posle video, pacovi su ga izgrizli. Pronašao sam i nekoliko sandučića sa vanilom i oko šest balona rakije od pirinča, što je sve pripadalo našem kapetanu.

Međutim, dok sam bio zauzet oko pretovara, naišla je plima i sa žaljenjem sam opazio da mi je more odnelo kaput, košulju i prsluk, koje sam ostavio na obali. Sad su mi ostale samo čarape i čakšire (platnene, kratke do kolena) koje nisam svukao kada sam otplivao ka brodu. To me navede na pomisao da se snabdem i odećom. Na lađi je bilo mnogo razne odeće, ali sam za sada uzeo samo jedan par, jer su me više privlačile druge stvari – pre svega alat.

Posle dugih traženja pronašao sam sanduk našeg stolara, a to je za mene doista bilo najdragocenije otkriće, koje u to vreme ne bih dao za lađu punu zlata.

Preneo sam ovaj sanduk na splav, ne zavirivši unutra, jer mi je bilo dobro poznato kakav je alat u njemu.

Sada mi je ostalo da se snabdem oružjem i municijom. U kajiti sam pronašao dve dobre lovačke puške i dva pištolja. Sve sam stavio na splav, kao i torbu sa barutom, vrećicu olova i dve stare zarđale špade. Poznato mi je bilo da smo na brodu imali tri burenceta baruta, ali nisam znao gde se čuvaju: međutim, posle brižljivog pretresa pronašao sam sva tri. Jedno je promočila voda, a dva su ostala suva i dovukoh ih na splav zajedno sa puškama i špadama. Sada je moj splav bio dobro natovaren i valjalo je krenuti natrag. Nije bilo lako doploviti do obale na splavu bez jedra i krmila: dovoljno je bilo da dune i najslabiji susretan vetar, pa da se cela moja građevina sruši.

Srećom, more je bilo mirno. Počinjala je plima koja me je svakako morala odbaciti na obalu. Osim toga, podiže se lak vetrić, takođe usputni. Zbog toga sam, dohativši dva-tri prebijena vesla sa broskog čamca požurio na obalu. Uskoro sam ugledao mali zaliv prema kome sam i usmerio svoj splav. S velikom mukom proveo sam ga kroz morsku struju i najzad uplovio u zaliv, uprevši veslom o dno pošto je ovde bilo plitko; čim je nastupila oseka, moj se splav sa celokupnim teretom nađe na suvu.

Sada mi je predstojalo da izvidim okolinu i za svoje boravište izaberem pogodno mestance, takvo gde bih mogao preseliti svu imovinu, ne plašeći se da će mi propasti. Ali još nikako nisam znao gde sam se obreo: na kopnu ili na ostrvu. Da li ovde žive ljudi? Ima li divljih zveri? Pola milje od mene ili nešto dalje dizao se strm i visok breg. Odlučih da se popnem kako bih razgledao okolinu. Dohativši pušku, pištolj i torbu sa municijom, krenem u izviđanje.

Naporno je bilo ispeti se na vrh ovog brega.

Kad sam se popeo, videh kakva mi je gorka sudbina pala u deo: bio sam na ostrvu! Odasvud se pružalo more, a iza njega ni traga od zemlje, sem nekoliko šiljatih stena, koje su u daljini štrčale, i dva ostrvca na jedno devet milja prema zapadu. Ostrvca su bila malena, znatno manja od moga.

Učinio sam još jedno otkriće: unaokolo je raslo divlje rastinje i nigde se nije mogao videti ni komadić obrađene zemlje – znači, ovde zaista nema ljudi. Kao da nije bilo ni divljih zveri, bar ja nisam zapazio nijednu. Zato su se ptice jatile u velikom mnoštvu, sve nekakve meni nepoznate vrste, tako da kasnije, kada mi se dešavalo da ubijem koju, nikada nisam mogao odrediti po izgledu je li njeno meso za jelo ili nije.

Spuštajući se niz brdo, ubio sam jednu pticu, vrlo veliku. Sedela je na drvetu na ivici šume.

Verujem da je to bio prvi pucanj koji se ovde prolomio od postanka sveta. Čim sam opalio, iznad šume se izvi oblak ptica. Svaka je klikkala na svoj glas, ali nijedan glas nije ličio na glasove ptica koje sam poznavao.

Ptica koju sam ubio – rekao bih – bila je nešto kao naš jastreb: veoma je podsećala na jastreba i bojom tela i oblikom kljuna, samo su joj kandže bile mnogo kraće. Meso joj je zaudaralo na strvinu i nisam ga mogao jesti.

Takva otkrića sam učinio prvog dana. Posle toga sam se vratio splavu i stao da prevlačim stvari na obalu. Ostatak dana prošao mi je u tome. Pred veče sam opet morao misliti kako ću i gde noćiti.

Da legnem na zemlju – nisam smeo. Šta ću ako kidiše na mene kakva zver? Zato sam izabrao na obali udobno mestašće i ogradio ga odasvud sanducima i kovčezima, a u ograđenom prostoru sklepačao od dasaka kao neku kolibu.

Podjednako me je uznemiravalo i pitanje kako ću nabavljati hranu kada budem iscrpeo zalihu: osim ptica i dveju životinjica sličnih našem zecu, koje su na pucanj puške iskočile iz šume, ništa živo nisam video ovde.

Uostalom, u ovom trenutku nešto drugo me je mnogo više zanimalo. Nisam poneo sa broda ni deseti deo onoga što se moglo uzeti; ostalo je tamo još stvari koje bi mi mogle ustrebat, a naročito jedra i užad.

Zato odlučih, ako me ništa ne omete, da opet posetim lađu. Pouzdano sam znao da će je prva bura smrviti u paramparčad. Trebalo je odložiti svaki drugi posao i hitati da istovarim lađu. Ne mogu biti miran dok ne „iskrcam na obalu sve stvari do poslednjeg ekserčića.

Pošto sam doneo ovakvu odluku, počeh se dvoumiti da li da idem splavom ili da otplivam kao prvi put. Reših da je bolje otplivati. Samo, ovog puta sam se svukao u kolibi ostavši samo u kockastoj potkošulji, platnenim gaćama i u kožnim patikama na bosim nogama.

Kao i prvi put, uspeh se na lađu uz uže, zatim načinih novi splav i prevezoh njime mnogo korisnih stvari. Najpre sam pokupio sve što se zateklo u komorici našeg stolara, i to: dve ili tri kese eksera (velikih i malih), ključ za zavrtnje, oko dva tuceta sekira, a što je glavno – tako korisnu stvar kao što je tocilo.

Još sam uzeo i nešto stvari koje sam pronašao kod našeg tobdžije: tri gvozdene ćuskije, dva sandučeta sa puščanim mecima i malo baruta. Zatim sam pronašao na brodu čitavu hrpu razne odeće i poneo još rezervno jedro, viseći krevet, kao i nekoliko slamnjača i jastuka. Sve sam to složio na splav i: na moju radost preneo na obalu u celosti.

Odlazeći na brod, strepeo sam da se neke grabljivice ne okome na moje namirnice dok mene ne bude. Srećom, to se nije dogodilo.

Samo je neka zverčica u mom odsustvu izjurila iz šume i čučnula na jedan od mojih sanduka. Ugledavši me, brzo se odmače, ali odmah zastade, prope se na zadnje noge i pogleda me u oči sa nepomućenom mirnoćom, bez iole straha, kao da je htela da se sa mnom upozna.

Životinja je bila lepa, nalik na divlju mačku. Uperim pušku u nju, ali ona, ne sluteći opasnost koja joj preti, čak se ni s mesta ne pomače. Onda joj bacih parče dvopeka, iako je to bilo nerazumno od mene jer sam imao malo dvopeka i trebalo ga je štedeti. Međutim, životinja mi se toliko svidela da sam joj udelio ovo parče dvopeka. Ona je pritrčala, onjušila dvopek, pojela ga i obliznula se sa osobitim zadovoljstvom. Videlo se da je očekivala još. Ali joj ne dadoh ništa više. Ona je još malo posedela i otišla.

Posle toga latih se posla da podignem sebi šator. Načinio sam ga od jedra i motki koje sam nasekao u šumi. Preneo sam u šator sve što je moglo stradati od sunca i kiše, a unaokolo nabacao prazne kovčege i sanduke u slučaju da me neočekivano napadnu ljudi ili divlje zveri.

Ulaz u šator preprečio sam spolja velikim sandukom postavivši ga bočno, a iznutra sam se ogradio daskama. Zatim sam na zemlju prostro postelju, kod uzglavlja stavio dva pištolja, pored kreveta pušku, i legao.

Ovo je bila prva noć posle brodoloma koju sam prespavao u postelji. Spavao sam čvrstim snom sve do svanuća jer sam prošle noći spavao vrlo malo, a ceo dan bez predaha radio: najpre pretovarivao stvari sa broda na splav, a posle ih prebacivao na obalu.

Ni u koga, verujem, nije bilo tako ogromnog skladišta stvari kao u mene sada. A meni se sve činilo malo. Brod je ostao čitav i, dok ga more ne odvuče, dokle god je na njemu makar jedna stvar koja bi mi mogla poslužiti, držao sam da treba da iskracam na obalu sve što se može. Eto zato sam iz dana u dan odlazio tamo u vreme oseke i dovezio još stvari.

Osobito je uspešno bilo moje treće putovanje. Pretresao sam sav brodski pribor i poneo svu užad. Ovog puta sam dovezao veliki komad rezervnog platna od konoplje, koje smo upotrebljavali za krpjenje jedara, i burence sa pokvašenim barutom koji zamalo ne ostavih na lađi. Najzad sam preneo na obalu sva jedra; samo sam ih morao iseći na delove i preneti u nekoliko navrata. Uostalom, nisam žalio za tim: jedra mi više nisu bila potrebna za jedrenje i celokupna njihova vrednost sastojala se u platnu od kojeg su sašivena.

Sada sam sa broda pokupio prosto sve što je kadar da ponese jedan čovek. Ostale su samo kabaste stvari zbog kojih sam preduzeo ponovo putovanje. Počeo sam od čeličnih užadi. Svaki takav palamar presekao sam na manje delove da ih mogu lakše preneti i tako sam preneo tri palamara, deo po deo. Pored toga, skinuo sam sa broda sve gvozdene delove koje sam mogao sekirom odvaliti, a onda, pošto sam odvalio sve preostale krstace, napravio sam od njih poveći splav, natovario ga svim ovim tovarom i krenuo natrag.

Ali ovoga puta sreća me je izneverila: moj splav je bio toliko natovaren da sam njime jedva upravljao. Kad sam, uplovivši u mali zaliv, prilazio obali gde su bile ostale moje stvari, splav se izvrnuo i ja sam pao u vodu sa celokupnim tovarom. Nisam se mogao udaviti jer se sve ovo odigralo baš uza samu obalu, ali su mi potonule gotovo sve moje stvari; što je najvažnije, potonula je gvoždarija koja mi je

mogla biti od velike koristi. Doduše, kada je nastupila oseka, izvukao sam na obalu gotovo sve delove čeličnoga konopca i nekoliko komada železa, ali sam se za svakim komadom morao gnjurati i to me je veoma iscrplo.

Moja odlaženja na brod nastavljala su se iz dana u dan i uvek sam dovlačio ponešto novo.

Već je trinaest dana kako sam na ostrvu i za to vreme sam bio na brodu jedanaest puta i prevukao na obalu gotovo sve što mogu da ponesu dve ljudske ruke. Da je mirno vreme još potrajalo, ne sumnjam da bih preneo ceo brod, deo po deo.

Dok sam se pripremao za dvanaesti pohod, zapazio sam da se podiže vetar. Pa ipak, sačekavši oseku, krenem na lađu. Za vreme svojih pređašnjih poseta tako sam temeljno pretresao našu kajitu da mi je izgledalo kako tamo više ništa ne mogu naći. Odjednom, pade mi u oči ormar sa dve fijke; u jednoj sam pronašao tri britve, velike makaze i oko tuce dobrih viljušaka i noževa; u drugoj se zatekao novac: srebrnjaci i zlatnici, delom evropski, delom brazilski, ukupno blizu trideset šest funti sterlinga. Osmehnuo sam se videvši ovaj novac.

– Nepotrebno smeće, – rekoh – šta ćeš mi sada? Celu hrpu zlata mirne duše bih dao za svaki od ovih jevtinih noževa. Šta ću s tobom; odlazi, dakle, na dno mora! Da ležiš na tlu, ni onda ne bi vredelo truda da se čovek sagne da te podigne.

Ipak, razmislivši trenutak, zavijem novac u komad platna i stavim u džep.

Svu noć je more kao besno udaralo, i kada sam izjutra pogledao iz svoga šatora, od lađe ne beše ni traga.

Sada sam se mogao potpuno pozabaviti pitanjem koje me je mučilo od prvog dana: šta da radim da me ne napadnu ni grabljive zveri ni divljač? Kakvo boravište da napravim sebi? Da li da iskopam pećinu ili podignem šator?

Na kraju odlučih da načinim i jedno i drugo.

Tada mi je već bilo jasno da mesto koje sam izabrao na obali nije pogodno da tu podignem sklonište: bio je to močvaran, nizak kraj uza samo more. Veoma je nezdravo živeti na ovakvom mestu. A uz to, u blizini nije bilo vode za piće. Reših da potražim drugo, pogodnije zemljište za stanovanje.

Pre svega, potrebno je da moje boravište bude sklonjeno i od sunčeve pripeke i od divljih zveri, da je na ocednom mestu i da je blizu pijaće vode. Osim toga, pošto-poto sam hteo da se iz moga stana vidi more.

„Možda će mi sudbina poslati neki brod da me izbavi, – govorio sam sam sebi – i ako mi more ne bude pred očima, mogu propustiti priliku da se spasem.“

Kao što vidite, nikako nisam hteo da se odreknem nade.

Posle mnogih traganja najzad sam pronašao povoljno zemljište da sagradim stan. To je bio mali čist proplanak na padini visokog brega. Od vrha do samog

proplanka breg se spuštao okomito kao zid, tako da se nisam morao pribojavati napada odozgo. U ovoj steni uza sam proplanak bilo je omanje udubljenje, kao nekakav ulaz u pećinu, ali nikakva pećina nije postojala.

I eto tu, prema ovom udubljenju, na zelenoj livadici, reših da podignem šator.

Ovo mesto bilo je na severozapadnoj padini brega, tako da je sve do večeri ostajalo u senci. A pred veče ga je obasjavalo sunce na zalasku.

Pre nego što ću razapeti šator, dohvatio sam šiljat kolac i ispred samog udubljenja opisao polukrug oko deset jardi u prečniku. Onda sam po tom polukrugu pobio u zemlju dva reda jakih, visokih zašiljenih kočeva. Između ova dva reda kolja ostavio sam mali razmak i do gore ga ispunio delovima čeličnih konopaca uzetih sa broda. Stavio sam ih jedan preko drugog, a iznutra sam podupiračima pojačao ogradu. Ograda mi je divno uspela, i kroz nju se vije mogao provući, niti ju je mogao preskočiti ni čovek ni zver. Ovaj posao tražio je mnogo vremena i truda, a osobito je naporno bilo naseći motke u šumi, prevući ih na mesto gradnje, otesati i zabiti u zemlju.

Ograda je bila zbijena, Nije bilo vratnica, već su lestvice služile kao ulaz u moj stan. Prisanjao sam ih uz ogradu od kolja kad god sam morao ući ili izaći.

GLAVA ŠESTA

ROBINSON U NOVOM STANU – DIVOKOZA I JARE

Imao sam muke da prebacim u utvrđenje sve svoje blago – namirnice, oružje i druge predmete. Jedva sam uspešno okončao ovaj posao, a već sam se morao odmah prihvatiti novog: da razapnem veliki i jak šator.

Kao što je poznato, u tropskim predelima kiše su obilate i u određeno godišnje doba liju neprestano, danima i danima. Da bih se zaštitio od vlage, načinio sam dvostruki šator, tj. prvo sam razapeo manji šator, a povrh njega drugi, veći. Spoljni šator sam natkrio voštanim platnom koje sam doneo sa broda kad i jedra.

Odsad više nisam spavao na prostirci na goloj zemlji, nego u najudobnijoj visećoj postelji koja je nekada pripadala pomoćniku našega kapetana.

U šator sam preneo svu zalihu životnih namirnica i stvari koje bi mogle stradati od kiše. Kad sam sve to uneo s ovu stranu ograde, dobro sam začepio otvor koji mi je privremeno služio kao vrata, i onda sam ulazio i izlazio pomoću pokretnih lestvica, o čemu je ranije već bilo reči. Tako sam živio kao u utvrđenom gradu, zaštićen od svake opasnosti, i mogao sam spavati bez brige.

Pošto sam zatvorio ogradu, dao sam se na kopanje pećine, bušeći ono prirodno udubljenje u brdu. Pećina je bila odmah do šatora i služila mi je umesto podruma.

Prilično vremena su mi odneli ovi radovi. Mnogo štošta zaokupljalo je tada moje misli, a zbili su se i neki događaji o čemu ću vam sada pričati.

Nekako baš u vreme kada sam nameravao da podignem šator i iskopam pećinu, iznenada se nadneo crn oblak i linula je kiša kao iz kabla. Zatim je sinula munja i prolomio se strašan udar groma.

Naravno, u ovome nije bilo ništa neobičnog i nije me toliko uplašila sama munja koliko misao koja mi je brže od munje sinula u pameti: „Moj barut.“

Srce mi je obamrlo. Razmišljao sam užasnut: „Jedan jedini udarac groma može mi uništiti sav barut! A bez njega sam lišen mogućnosti da se branim od divljih zveri i pribavljam sebi hranu.“ Čudnovato: u tom času nisam ni pomislio da bih u slučaju eksplozije mogao poginuti prvo ja sam.

Ovaj događaj je tako snažno uticao na mene da sam neko vreme odložio sve radove na uređenju i utvrđivanju skloništa i čim je oluja prohujala, prihvatio sam se stolarskog zanata i šivenja. Šio sam vrećice i tesao sandučice za barut. Bilo je preko potrebno da se barut подели na nekoliko gomila i da se svaki čuva odvojeno kako ne bi sav odjednom buknuo.

U ovom poslu su mi protekle gotovo dve nedelje.

Imao sam blizu dvesta četrdeset funti baruta. Rasporedio sam svu tu količinu u vrećice, podelivši je bar na sto delova.

Vrećice i sandučiće sklonio sam u pukotine u brdu, na takva mesta kuda vlaga nije mogla prodrati i svako mesto brižljivo obeležio.

Za burence sa vlažnim barutom nisam strepeo – taj barut ionako nije valjao – pa sam ga stavio u pećinu ili u svoju „kuhinju“, kako sam je u mislima zvao.

Za to vreme sam jednom dnevno, a katkad i češće izlazio iz kuće s puškom – da malo prođem, da se upoznam sa okolinom i, ako mi uspe, da ubijem kakvu divljač.

Već prvog dana, kad sam pošao na takav izlet, otkrio sam da na ostrvu ima divokoza. Veoma sam se obradovao, ali se vrlo brzo pokazalo da su ove divokoze neobično okretne i osetljiva njuha, pa ima malo mogućnosti da im se čovek prikrađe. Uostalom, ovo me nije pomelo: nisam sumnjao da ću kad-tad naučiti da ih lovim.

Uskoro sam uočio jednu zanimljivu pojavu: kada su divokoze bile gore na brdu a ja se pojavio u dolini, sve stado je odmah bežalo od mene; ali ako bi se desilo da su divokoze u dolini, a ja na brdu, onda je izgledalo kao da me ne zapažaju. Iz ovog sam zaključio da su im oči naročito građene: ne vide ono što je gore. Od tog doba počeo sam loviti ovako: popnem se na kakvo uzvišenje i gađam koze odozgo.

Već prvim metkom ubio sam mladu divokozu uz koju je bilo mladunče. Duša me je zbolela za jaretom. Kada se mati srušila, ono je i dalje mirno stajalo uz nju i sa poverenjem me posmatralo. Štaviše, kad sam prišao ubijenoj divokози, podigao je na ramena i poneo kući, jare je potrčalo za mnom. Tako sam stigao do kuće. Divokozu sam položio na zemlju kraj ograde, dohvatio jare i spustio ga preko ograde u dvorište. Mislio sam da ću uspeti da ga odgajim i pripitomim, ali ono još nije umelo da jede i ja sam ga morao zaklati. Dugo mi je trajalo meso ovih dveju životinja. Uopšte, malo sam jeo, starajući se što više da čuvam zalihe, naročito hleb.

Pošto sam se konačno smestio u svom novom stanu, valjalo je razmisliti kako ću što pre načiniti peć ili ma kakvo ognjište. Isto tako trebalo je da se snabdem drvima.

Kako sam rešio ovaj zadatak, kako sam proširio svoj podrum, kako sam se postepeno okružio izvesnim udobnostima, posebno ću ispričati na idućim stranicama.

GLAVA SEDMA

ROBINSONOV KALENDAR – ROBINSON UREĐUJE SVOJ DOM

Uskoro posle mog dolaska na ostrvo pade mi odjednom na um da ću izgubiti račun o vremenu i neću znati kad je nedelja, kad radni dan, ako ne uvedem kalendar.

Kalendar sam ovako udesio: sekirom sam otesao veliki balvan i pobio ga u pesak na obali, baš na onom mestu gde me je bura izbacila, a za taj stub sam prikucao pokretnu dasku na kojoj sam krupnim slovima urezao ove reči:

„Ovde sam prvi put stupio nogom na ovo ostrvo, 30. septembra 1659. godine.“

Otada sam svakog dana povlačio na stubu zarez u vidu kratke crtice. Posle šest crtica urezivao sam jednu dužu – ovo je označavalo nedelju; prvi u mesecu urezivao sam još dužim crtama. Na taj način sam vodio kalendar beležeći dane, nedelje i godine. Nabrajajući predmete koje sam prevezao sa lađe u jedanaest navrata i o čemu je već bilo govora, nisam pomenuo mnoge sitnice koje su mi, mada same bez neke veće vrednosti, ipak vrlo korisno poslužile. Na primer, u kapetanovoj kajiti i kajiti njegovog pomoćnika pronašao sam mastilo, pero i hartije, tri ili četiri kompasu, nekakav astronomski pribor, durbine, geografske karte i brodski dnevnik. Za svaki slučaj sve sam ovo spakovao u sanduk ne znajući hoće li mi ustrebatu koja od tih stvarčica. Došle su mi do ruku i neke knjige na portugalskom jeziku. I njih sam pokupio. Na brodu smo imali dve mačke i psa. Mačke sam prevezao na obalu splavom; pas je još onda, kad sam prvi put odlazio, skočio u vodu sam i doplivao za mnom. Mnogo godina mi je bio odan pomagač i služio me verno i iskreno. On mi je gotovo zamenjivao društvo ljudi; jedino što nije umeo govoriti. O, šta bih dao da je samo mogao progovoriti!

Mastilo, pero i hartiju čuvao sam kako se samo moglo. Dok je trajalo mastila do sitnica sam beležio sve što mi se događalo, a kada ga je nestalo, morao sam prekinuti sa beleškama, budući da mastilo nisam umeo napraviti, a još manje sam se umeo dovitati čime bih ga zamenio.

Uopšte, mada sam imao tako bogato skladište raznovrsnih stvari, meni je, pored mastila, nedostajalo još mnogo čega: nisam imao ni lopate, ni ašova, ni pijuka – nikakvog alata za obradu zemlje. Nije bilo ni igala, ni konca. Moje rublje je bilo u žalosnom stanju, ali sam ubrzo svikao da idem bez rublja i da zbog toga ne osećam veliki nedostatak.

Pošto nisam imao potrebnog alata, svaki mi je posao sporo odmicao i stajao me grdnih muka. Celu godinu sam radio onu ogradu kojom sam ogradio sklonište. Da se naseku u šumi debele motke, istešu u kočeve i takvo kolje dovuče do šatora – za to je trebalo mnogo vremena. Kolje je bilo preteško tako da sam odjedanput mogao podići samo jedan kolac, ne više, i katkad mi je trebalo dva dana samo da kolac otešem i prenesem ga do kuće, a treći dan – da ta ukopam u zemlju.

Prilikom pobijanja kolja u zemlju služio sam se u početku teškom budžom, a lotom sam se setio da imam gvozdene ćuskijske sa broda. Počeo sam raditi ćuskijom, ali ne mogu reći da mi je ovo naročito olakšalo posao. Uopšte, pobijanje kočeva predstavljalo je za mene jedan od najzamornijih i veoma nemilih poslova. A zar je trebalo da se zbog ovoga uzbuđujem? Ta ja i tako nisam znao kako da utucam vreme, a drugog posla nisam imao nego da lutam po ostrvu u potrazi za hranom; ovim sam se poslom redovno bavio iz dana u dan.

Pokadšto me je obuzimalo očajanje i morila teška tuga. Da ugušim ova gorka osećanja, latio sam se pera i pokušao da dokažem samom sebi kako ima ipak nešto dobro u mom žalosnom stanju.

Podelio sam stranicu napola i napisao na levoj strani „loše“, a na desnoj strani „dobro“, i evo šta je izišlo:

Loše

1

Baćen sam na neveselo, pusto ostrvo i ne gajim nikakvu nadu da ću se spasti.

2

Odvojen sam od celog sveta; ja sam pustinjač prognan iz ljudskog društva.

3

Odeća mi je oskudna i uskoro neću imati čime da pokrijem golotinju.

4

Neću moći da se odbranim ako me napadnu ljudi ili divlje zveri.

5

Nemam s kim da prozborim reč, nema ko da me ohrabri i uteši.

Dobro

1

Ali sam ostao u životu, a mogao sam se i udaviti, kao i svi moji saputnici.

2

Ali nisam umro od gladi i nisam propao u ovoj pustinji.

3

Ali je ovde podneblje žarko i može se bez odeće.

4

Ali ovde na ostrvu nema ni ljudi ni zverinja. I mogu se ubrojati u srećne što me more nije izbacilo na afričku obalu, gde ima toliko krvoločnih zveri.

5

Ali sam uspeo da se snabdem svim što je potrebno za život i obezbedim ishranu do kraja života.

Ovakva razmišljanja su mi pružala čvrst oslonac. Uvideo sam da ne smem jadikovati i očajavati jer i u najvećoj nevolji čovek može i mora naći utehe. Već sam opisivao svoj stan. To je bio šator podignut na padini brega i opasan jakom dvostrukom ogradom od kolja. No sada sam svoju ogradu smeo nazvati zidom ili bedemom jer sam uz njenu spoljnu stranu priljubio zemljani nasip debljine dve stope. A posle nekog vremena (koliko se sećam, posle godinu i po) položio sam na ovaj nasip grede koje su upirale o padinu brda, a odozgo sam pokrio granjem i dugačkim širokim lišćem. Tako se moje malo dvorište našlo pod krovom i ja se nisam morao plašiti kiša koje su u određeno godišnje doba, kako sam već govorio, nemilice lile na mom ostrvu.

Čitaocu je već poznato da sam svu imovinu preneo u tvrđavu, najpre samo u ograđen prostor, a zatim i u pećinu koju sam iskopao u brdu iza šatora. Ali neću poricati da su u prvo vreme moje stvari ležale nabacane na gomilu i u neredu i zapremale celo dvorište. Uvek sam se spoticao o njih i bukvalno nisam imao gde da se okrenem. Da bih sredio sve kako valja, trebalo je proširiti pećinu. Pošto sam zatvorio ulaz na ogradi i mogao, dakle, računati da sam izvan opasnosti od napada divljih zveri, pregao sam da proširim i produžim svoju podzemnu prostoriju. Srećom, brdo je bilo od trošnog pešćanika. Prokopavši zemlju, zavio sam još više udesno i izveo hodnik napolje s onu stranu ograde.

Ovaj podzemni hodnik koji je vodio skroz – sporedni ulaz u moj stan – pružio mi je i mogućnost da slobodno izlazim iz dvorišta i da se vraćam kući, a sem toga je osetno proširio moju ostavu.

Kad sam s ovim radovima bio gotov, uzeh da pravim sebi nameštaj. Od svega su mi najpotrebniji bili sto i stolica: bez stola i stolice nisam mogao potpuno da uživam čak ni u onim bogatim zadovoljstvima koja su mi bila pristupačna u mojoj usamljenosti – nisam mogao ni jesti kao čovek, ni pisati, ni čitati.

I tako sam postao stolar.

Nikad ranije u životu nisam uzeo u ruke stolarski alat, pa ipak, zahvaljujući prirodnoj snalažljivosti i istrajnosti u radu, stekao sam malo-pomalo takvo iskustvo, i mogao sam, samo da sam imao potrebnog alata, izraditi nameštaj od svake ruke.

Ali bez alata, ili gotovo bez alata, sa jednom jedinom sekirom i rendetom izradio sam mnogo stvari, mada ih valjda, niko nije radio na tako primitivan način, niti je pri tome ulagao tako mnogo napora. Da bih dobio dasku, morao sam da oborim drvo, okrešem stablo od granja, i onda, stavivši ga preda se, da ga tešem s jedne i druge strane sve dok se ne preobrati u nešto nalik na dasku. Ovaj način je bio nepodesan i veoma malo koristan, jer se od celog drveta dobijala samo jedna daska.

Ali šta sam mogao – moralo se sve to izdržati. Uz to moje vreme i moj trud behu vrlo jevtini, i nije li onda svejedno kuda i na šta odlaze?

Dakle, najpre sam izradio sto i stolicu. Za to sam uzeo kratke daske sa broda. Zatim sam istesao dugačke daske i u podrumu uglavio nekoliko polica jednu iznad druge širine stopu i po. Na njih sam složio alat, eksere, parčad gvožđa i ostale sitnice, – jednom reči, sve sam rasporedio na svoje mesto kako bih lako mogao naći svaku stvar kada mi zatreba. Osim toga, zakucao sam kuke u zid podruma i o njih izvešao puške, pištolje i druge stvari.

Ko bi posle svega video moju pećinu, po svoj prilici bi je uzeo za stovarište raznih potreba za domaćinstvo nekakve trgovačke radnje naveliko. I za mene je predstavljalo istinsko zadovoljstvo da zavirim u ovo skladište – toliko je tu bilo svakojakog dobra, u takvom su redu bile razmeštene i izvešane sve stvari i svaka mi je stvarčica bila pri ruci.

Otad sam i počeo da vodim dnevnik beležeći sve što sam radio u toku dana. U prvo vreme mi nije bilo do zapisivanja: bio sam pretrpan poslom; uz to su me morale tako mračne misli, pa sam se plašio da se one ne odraze u mom dnevniku.

A sada – pošto sam konačno uspeo da savladam tugu, kad sam, prestavši da se uljuljukujem jalovim sanjarijama i nadama, pregao da podignem sklonište, doveo u red svoje domaćinstvo, načinio sto i stolicu, uopšte, smestio što sam mogao udobnije i prijatnije – sada sam se prihvatio dnevnika. Navodim ga ovde u celini, mada je veći deo u njemu opisanih zbivanja već poznat čitaocu iz prethodnih glava. Ponavljam, dnevnik sam vodio redovno sve dok je trajalo mastila. Kad je mastila nestalo, morao sam se, hteo ne hteo, ostaviti dnevnika.

GLABA OSMA

ROBINSONOV DNEVNIK – ZEMLJOTRES

30. septembar 1659. godine. Naš brod, koji je na pučini zahvatila strašna bura, pretrpeo je brodolom. Sem mene, sva se posada podavila, a ja nesrećni Robinson Kruso, bio sam izbačen polumrtav na obalu ovog prokletog ostrva koje sam nazvao: Ostrvo očajanja.

Kad je pala noć, uspuzao sam se na drvo, pošto sam se plašio divljih zveri. Svü noć sam prespavao čvrstim snom iako je padala kiša.

1. oktobar. Probudivši se u zoru, video sam da je našu lađu plima odsukala sa spruda i doterala bliže obali. Ovo mi je ulilo nadu da ću, kad se vetar stiša, uspeti da se dohvatim broda i snabdem namirnicama i drugim potrebnim stvarima. I tek što je počela oseka, krenem na brod. U početku sam išao po suvome morskom dnu, a onda sam zaplivaó. Celog dana kiša nije prestajala da pada, ali se vetar sasvim umirio.

Od 1. do 24. oktobra bio sam zauzet prevoženjem stvari sa broda. Otplovio bih na brod sa nastupanjem oseke, a vraćao se kad je počinjala plima. Stvari sam prevezio splavom. Za sve ovo vreme padala je kiša; povremeno se razvedralo, ali ne zadugo: biće da je na ovoj geografskoj širini ovo bio period kiša

25. oktobar. Kiša je lila svü noć i ceo dan, a na mahove je duvao jak vetar. Brod je preko noći bio razbijen u paramparčad; na mestu gde je stajao štrče nekakve žalosne olupine, pa i one se vide samo za vreme oseke. Celog dana sam bio zauzet oko stvari: pokrivaó ih i zamotavaó da ih kiša ne upropasti.

26. oktobar. Otkrio sam, kako mi se čini, pogodno mesto za stanovanje. Treba da ga ogradim koljem.

Od 27. do 30. oktobra. Radio sam užurbano: prevlaćio sam svoju imovinu u novi stan, mada je kiša lila gotovo sve vreme.

31. oktobar. Jutros sam tumarao po ostrvu sa puškom u nadi da ću ubiti kakvu divljač, a uzgred i da izvidim okolinu. Ubio sam divokozu. Njeno jare je potrčalo za mnom i pratilo me sve do kuće, ali sam uskoro i njega morao zaklati jer je bilo tako malo da još nije umelo da jede.

1. novembar. Na novome mestu, tik uz brdo, podigao sam veliki šator i na kolju razapeo viseći krevet.

4. novembar. Rasporedio sam vreme naznačivši određene sate za lov na divljač, rad, spavanje i razonodu. Ujutro, ako ne pada kiša, dva-tri časa lutam sa puškom po ostrvu, onda poslujem do jedanaest, u jedanaest doručkujem, odmaram se od dvanaest do dva (jer je tada najveća pripeka), a od dva časa opet se prihvatam posla. Sve radne časove za poslednja dva dana iskoristio sam da napravim sto. Tada sam još bio rđav stolar. Ali čemu nevolja neće naučiti čoveka! Kasnije sam

postao majstor od zanata. Nema sumnje, ovakvu umešnost postigao bi i svaki drugi kad bi se našao u mom položaju.

13. novembar. Kiša je lila, zemlja i vazduh osetno su se rashladili, pa se lakše moglo disati. Ali je sve vreme strahovito grmelo i sevale munje, tako da sam se uplašio da mi se barut ne zapali. Kad je oluja prošla, reših da svu zalihu baruta dodelim na manje količine i čuvam na raznim mestima kako ne bi sav odjednom odleteo u vazduh.

14. 15. i 16. novembar. Ovih dana sam pravio sandučice za barut; u svaki sandučić trebalo je da stane jedna do dve funte. Danas sam rasporedio sav barut u sandučice i zavukao u raseline u brdu, što dalje jedan od drugog. Juče sam ubio veliku pticu Ne znam kakva je to ptica, meso joj je bilo ukusno.

17. novembar. Danas sam upravo počeo da kopam pećinu u peščanom bregu iza šatora da bih što zgodnije smestio svoju imovinu. No za ovaj posao potrebne su tri stvari: pijuk, ašov i ručna kolica ili korpa kako bih izbacivao iskopanu zemlju, a ja od svega toga nisam imao ništa. Rad sam morao obustaviti. Dugo sam mozgao čime da zamenim ove predmete ili kako da ih načinim. Umesto pijuka pokušao sam da rukujem gvozdеном ćuskijom: mogla se koristiti, samo je bila mnogo teška. Još ostaju lopata i kolica. Bez lopate se ne može, nikako, ali ne znam kako da je načinim ili čime da je zamenim.

18. novembar. U šumi sam pronašao isto drvo (ili iste vrste) koje u Brazilu zovu „gvozdeno“ jer je neobično čvrsto. Na jedvite jade sam prestrugao jedno takvo drvo. Sekira mi se sasvim istupila. Odrubivši od stabla poveći panj, jedva sam ga dokotrljao do skloništa, toliko je bio težak. Reših da načinim od njega lopatu. Drvo je bilo tako tvrdo da mi je ovaj posao odneo mnogo vremena i truda. Ipak sam lopatu napravio. Držalja nije ništa gora nego što se prave kod nas u Engleskoj, a sama lopata je podbacila. Trebalo bi je okovati gvožđem, ali železa u listovima nisam imao i zato me lopata nije dugo služila. Uostalom, u prvo vreme sam se dobro koristio njome za zemljane radove. Ipak, držim da nijedna lopata na svetu nije pravljena sa toliko dovijanja, niti je na nju bilo utrošeno tako mnogo vremena.

Koritance je bilo lakše načiniti nego lopatu. No sve zajedno – koritance, lopata, i neuspeli pokušaj da napravim kolica s jednim točkom – sve mi je to oduzelo najmanje četiri dana, ne računajući jutarnje časove kada sam s puškom odlazio u lov. Uopšte, redak je bio dan kad nisam išao u lov i gotovo se nikad nije desilo da ne donesem neku divljač.

23. novembar. Završio sam rad na lopati i koritu. Čim su bile gotove ove stvari, pregao sam opet da iskopam pećinu. Kopao sam po ceo dan naprežući svu snagu. Bila mi je potrebna veoma velika prostorija koja bi u isto vreme mogla služiti kao podrum, slagalište, soba za ostavu, kuhinja i trpezarija.

5. decembar. Tako sam radio punih osamnaest dana i već držao da je moj posao okončan, kad se danas iznenada odronila zemlja sa jednog kraja. Mora da sam suviše proširio pećinu. Lavina je bila tako velika da sam se prepao: da sam se nešto u tom času zatekao u pećini, po svoj prilici, grobar mi ne bi bio potreban.

Ovaj žalosni slučaj zadao mi je mnoge nevolje: trebaće da izvučem iz pećine svu zemlju koja se odronila, a što je najvažnije, moraću podupreti svod, inače nikada neću biti siguran da se odronjavanje zemljišta neće ponoviti.

11. decembar. Sa današnjim danom pregoh na posao. Zasad sam postavio dva direkta i na svakom dve daske unakrst.

17. decembar. Konačno sam uglavio oba prva direkta i pobio još nekoliko, sve sa daskama odozgo kao i kod prva dva. Sad se više ne plašim nikakvog odronjavanja. Direke sam tako poređao da će služiti i kao pregrade u podrumu. U ovom poslu prošla mi je puna nedelja. Otada, pa sve do 20. decembra nameštao sam police u podrumu, ukucavao eksere u pregrade i izvešao sve stvari koje su se mogle okačiti.

20. decembar. Preneo sam u pećinu sve stvari i razmestio ih. Sada mi je gazdinstvo u potpunom redu. Izradio sam još jednu stolicu i prikucao nekoliko poličica za namirnice – ispalo je nešto kao ormarčić. Ostalo mi je još vrlo malo dasaka.

24. decembar. Svu noć i ceo dan kiša pljušti kao iz kabla. Ne izlazim iz kuće.

26. decembar. Kiša ne pada. Vreme se razvedrilo, postalo je mnogo svežije.

27. decembar. Pogodio sam iz puške dva jareta; jedno sam ubio, drugo ranio u nogu, pa nije moglo uteći; uhvatio sam ga i doveo kući na uzici. Kod kuće sam mu pregledao nogu: bila je prebijena i ja sam je previo.

Napomena.

Izlećio sam ovo jare: prelomljena noga je srasla i ono je opet vrlo dobro trčalo. Ali nije pobeglo od mene; tako sam se dugo bavio njime, da je na mene naviklo i nije htelo da ode. Pase na mojoj livadi blizu šatora; Gledajući ga, pomišljam kako bi bilo lepo zapatiti domaće životinje i tako obezbediti ishranu za one dane kad mi ponestane metaka i baruta.

28, 29, 30. i 31. decembar. Paklena vrućina bez daška vetra. Izlazim iz kuće u lov samo pred večer. Najzad sam sredio svoje domaćinstvo.

1. januar 1660 godine. Žega ne popušta; pa ipak sam danas dva puta izlazio u lov: rano zorom i pred večer. U podne sam se odmarao: pred večer sam se udoljicom uputio u unutrašnjost ostrva i video mnogo divokoza, ali one su tako plašljive da im se ne može prići blizu. Pokušaću da ih lovim pomoću psa.

2. januar. Danas sam poveo psa i nagnao ga na divljač, ali pokušaj nije uspeo: čitavo stado se ustremi na psa. Mora da je ovaj vrlo dobro shvatio opasnost koja mu pretila jer je utekao i ni za živu glavu nije hteo da im se približi.

3. januar. Nameran sam da načinim ogradu i oko nje podignem nasip jer se još plašim neočekivanog neprijateljskog napada. Potruđiću se da podignem što deblji i jači bedem.

Na prethodnim stranicama već sam opisao ogradu i zato u dnevniku izostavljam sve što se na nju odnosi.

Uz to sam i dalje u slobodnim časovima svakodnevno lutao po ostrvu tragajući za divljači, naravno, samo ako vreme nije bilo rđavo.

U toku ovih lutanja došao sam do mnogih korisnih otkrića. Na primer, nabasao sam na posebnu vrstu golubova koji ne viju gnezda na drvetu kao naši divlji golubovi, nego u šupljinama stena tako da je čoveku mnogo lakše da ih lovi.

Jednom sam izvadio mladunčad iz gnezda i doneo kući da ih odgajim i pripitomim. Mnogo sam se patio oko njih, ali čim su porasli i krila im ojačala, prhnuli su jedan za drugim. Uostalom, možda se ovako desilo zato što nisam imao hranu koja im je potrebna. Posle ovog slučaja često sam vadio mladunčad iz gnezda jer se od njih mogao zgotoviti odličan ručak.

Za ovo vreme mnogo sam napredovao u stolarskom zanatu i umeo rukovati sekirom i rendetom – ni manje ni više nego kao pravi pravcati stolar.

Međutim, bilo je i takvih predmeta koje mi nikako nije polazilo za rukom da izradim. Na primer burad. Imao sam, kao što sam već rekao, dva ili tri burenceta sa broda koja su mi mogla poslužiti za ugled, pa ipak, ma koliko da sam se trudio, ništa nije ispadalo kako treba, iako sam na to izgubio nekoliko nedelja. Niti sam umeo da uglavim dance, niti da spojim duge čvrsto da ne propuštaju vodu. Najzad sam se okanio ove zamisli.

Veoma mi je teško bilo bez sveće. Događalo se da sam morao leći u postelju čim padne mrak (a smrkavalo se oko sedam časova). Često sam se sećao onog komada voska od koga smo ja i Ksuri pravili sveće za vreme našeg putovanja niz afričku obalu. Ali voska nisam imao i jedino što sam mogao smisliti, to je da se koristim lojem divokoza koje sam ubio u lovu. I zaista sam načinio svetiljku sa kozjim lojem. Čanak sam napravio od gline i dobro ga ispekao na suncu, a za fitilj upotrebio kučinu od stare uzice. Žižak je škiljio mnogo gore nego voštana sveća. Uz to je često treperio i gasio se.

Jednom tako, zauzet svim tim poslovima oko uređenja gazdinstva, preturao sam po svom ognjištu tražeći neku stvar koja mi je bila potrebna i dođe mi do ruku vrećica ječma; to je bio ječam koji smo na brodu nosili za guske i kokoši. Sve zrnevlje preostalo u vreći izgrizli su pacovi; kad sam zavirio, učinilo mi se da je unutra sama pleva. Kako mi je vreća bila potrebna za barut, izneo sam je u dvorište i istresao na zemlju u blizini pećine.

Bilo je to nešto ranije nego što će početi velike kiše o kojima sam već govorio. Odavno sam smeo s uma taj slučaj, pa se čak nisam sećao ni mesta gde sam vreću istresao.

Ali, eto, prošao je nepun mesec dana kad opazih pod bregom kraj same pećine nekoliko zelenih tek izniklih stabljika. U početku sam mislio da je to nekakva domaća travčica koju ranije nisam zapazio. Ali prođe još nekoliko dana i sa čuđenjem ugledam da su zelene stabljike klasale (nije ih bilo desetak-dvadesetak) i

uskoro se pokazalo da je to klas običnog ječma kakav raste kod nas u Engleskoj. Ne mogu iskazati koliko me je uzbudilo ovo otkriće. Govorio sam sam sebi: „Dogodilo se čudo: ječam je nikao sam bez semena da bi me održao u životu u ovoj užasnoj pustinji.“

Ova misao me je ganula i zaplakah od milja. Srećan sam bio što se ovo očito čudo dogodilo mene radi. I čudo se nije svršilo na ovome: uskoro su se između ječma pomolile stabljike druge biljke, i to pirinča; lako sam ih raspoznao jer sam, živeći u Africi, često viđao pirinač na poljima.

Ne samo da sam bio uveren da mi je ovaj pirinač i ječam poslao sam bog koji se brine o mojoj ishrani nego nisam sumnjao ni u to da je na ostrvu sačuvano radi mene još mnogo ovakvog klasja. Pretražio sam svaki kutak, zavirujući pod svaku humku, pod svaki brežuljak, ali nigde nisam našao ni pirinča ni ječma. Tek tada sam se setio vreće sa hranom za živinu koju sam bio istresao na zemlju pokraj svoje pećine.

Čudo se razjasnilo vrlo prosto!

Možete zamisliti kako sam brižljivo skupljao klasje kad je dozrelo (bilo je to krajem jula). Pokupio sam sa zemlje sve do jednog jedinog zrna i sklonio na suvo, sigurno mesto. Sav ovogodišnji prinos rešio sam da ostavim za seme: nadao sam se da ću vremenom nakupiti toliku rezervu ječma da će ga biti i za seme i za hleb.

Ali sam tek četvrte godine mogao odvojiti jedan deo zrnevlja za hranu, pa i to samo neznatnu količinu. Stvar je u tome što mi je propala sva letina od prve setve: nisam kako valja procenio vreme, posejao sam baš pred sušu i dobar deo semena nije nikao. Ali o ovome ću ispričati u svoje vreme.

Osim ječma niklo mi je, kao što sam već rekao, oko dvadeset do trideset stabljika pirinča. I pirinač sam brižljivo skupio ostavivši svu prvu žetvu za seme. Kad se posle nakupilo dosta pirinča, mesio sam od njega, ali ne hleb (nisam imao u čemu peći testo), već lepinje koje su zamenjivale hleb. Uostalom, već posle nekog vremena smislio sam kako da pečem prvi hleb.

No da se vratim svom dnevniku,

14. april. Ograda je bila potpuno dovršena i sa spoljašnje strane nasuta zemljom. Ulaz sam potpuno zazidao, rešen da radi svake sigurnosti ulazim i izlazim pomoću pokretnih lestvica kako se spolja niko ne bi mogao dosetiti da se iza ograde krije ljudsko sklonište.

16. april. Dovršio sam lestvice; kad god pređem preko zida, uvek dižem lestvice za sobom. Sada sam sa svih strana ograđen. U mom utvrđenju dosta je prostrano i unutra se može prodreti samo preko zida.

Međutim, već sutradan, pošto sam konačno zatvorio ogradu, desio se jedan slučaj koji me je strašno uplašio; malo je trebalo da se sav moj rad pretvori u prah i pepeo, a i ja sam jedva ostao živ.

Evo kako je bilo.

Poslovao sam nešto u dvorištu iza šatora na samom ulazu u pećinu, kad se odjednom sruči zemlja sa tavanice pećine baš iznad moje glave, i prednji direci, koje sam stavio da poduprem svod, prelomiše se uz strašan tresak.

Prepao sam se grdno, ali nisam shvatio šta se zbilo. Držao sam da se svod srušio zbog trošnosti terena kao što se to i ranije dešavalo.

„Ostanem li ovde, unutar ograde, – pomislih – zasučće me ovo odronjavanje. Treba bežati odavde da se brdo ne sruši na mene!“ Dočepam se lestvica i prebacim se preko zida.

Ali ne stigoh da siđem, kad mi postade jasno da je ovog puta zemljotres prouzrokovao odronjavanje. Zemlja mi se gibala pod nogama i u toku nekoliko minuta nastupila su tri tako snažna potresa da bi se najtvrdja zgrada rasula u prah. Opazio sam kako se od stene kraj mora odronio vrh i survao sa takvom lomljivom kakvu u životu još nisam čuo. More je strašno besnelo i penilo se. Izgleda, podvodni potresi u moru bili su još jači nego na ostrvu.

Nikad ranije nisam slušao o tome, pa sam sada bio zaprepašćen i uznemiren. Od gibanja zemlje dobio sam morsku bolest. Počeh povraćati. Činilo mi se da umirem.

Tutnjava stene koja se srušila trgla me je iz obamrlosti. Svest mi se vratila i u glavi mi sinu strašna misao: šta će biti sa mnom ako se brdo sruči na moj šator i zauvek mi zatrpa stvari i namirnice – sve, bez čega mi ovde nema života? I srce mi opet zasta u grudima.

Posle trećeg potresa nastupilo je zatišje. Počeh da dolazim k sebi i osetih se bodriji, pa ipak nisam smeo da se vratim kući. Dugo sam još sedeo na zemlji duboko pogružen i nisam znao na šta da se odlučim, šta da preduzmem.

Međutim, po nebu su se navukli oblaci i smračilo se kao pred kišu. Pirnuo je vetrić, u početku slab, gotovo neosetan, a onda sve jači i jači i posle pola časa naleteo je uragan. More se zapenušilo i uzavrelo i uz besnu riku stalo udarati o obale. Oluja je čupala drveće iz korena. Ovo je potrajalo oko tri časa. Nikad nisam video tako besnu buru. Zatim je oluja počela polako da se stišava. Posle dva časa zavladała je mrtva tišina i u isti mah linula je obilna kiša.

Ceo idući dan, 18. aprila, presedeo sam u kući, jer je kiša padala bez prestanka. Smirio sam se malo i počeo trezveno da prosuđujem o svom položaju. Ovako sam razmišljao: da i dalje živim u pećini, ne mogu, veoma je opasno; ako se na ostrvu dešavaju zemljotresi, pre ili posle, brdo će se neminovno survati i ja ću biti živ zatrpan. Valja, dakle, preneti šator negde na čistinu, a da bih se obezbedio od napada divljaka ili zveri, moraću ponovo graditi visok zid.

Iduća dva dana, od jutra do večeri, tražio sam novo mesto za boravište.

Uskoro mi bi jasno da će mi za preseljenje trebati mnogo vremena i da ću zasad ipak morati da se

pomirim sa ovom opasnošću, jer je još opasnije živeti na prostoru koji nije ograđen. Ipak sam nameravao da se, ne gubeći ni časka, prihvatim posla oko podizanja ograde na novome mestu, kako bih docnije, kad je dovršim, preneo svoj šator. Najzad sam odlučio da pregnem na posao.

Od 22. do 27. aprila. Celo jutro sam razmišljao kako da ostvarim svoj plan. Najveća teškoća bila je u nedostatku alata. Imao sam tri velike sekire i mnogo malih (nosili smo ih radi razmene prilikom trgovine sa crncima) – ali su sve već davno postale škrbave i tupe jer sam neprestano morao da sečem tvrdo čvornovato drveće. Doduše, imao sam tocilo, ali jedan čovek sam nije mogao rukovati ovim tocilom, pošto je trebalo da neko okreće kamen. Mislim da nijedan državnik, razmišljajući o važnom političkom pitanju, nije trošio toliko umne energije, koliko sam ja utrošio razmišljajući o velikom zadatku: kako okretati tocilo bez učešća ruku. Na kraju, izmajstorisao sam takav točak koji se pokretao nogom pomoću kaiša i obrtao kamen tocila ostavljajući obe ruke slobodne. Oko ovih uređaja prošla mi je cela nedelja.

Napomena. Nikad dotle nisam video tocilo koje se pokreće nogom, a ako sam i video, nisam uočio kako je načinjeno. Kasnije sam se osvedočio da su takva tocila veoma česta u Engleskoj, jedino što je tamo kamen za brušenje manji nego što je moj; ovaj je bio vrlo veliki i težak.

28. i 29. april. I danas i juče ceo dan oštrim alat; moja naprava za obrtanje brusackog kamena radi odlično.

30. april. Danas sam zapazio da mi je ostalo vrlo malo dvopeka. Treba zavesti strogu štednju. Prebrojao sam sve vreće i rešio da ne pojedem više od jednog dvopeka na dan. Žalosno je to, ali se tu ništa ne može.

GLAVA DEVETA

ROBINSON DOVLAČI STVARI SA BRODA KOJI JE PRETRPEO BRODOLOM – BOLEST I TUGA

Jutros sam za vreme oseke opazio na obali nekakav povelik predmet, izdaleka nalik na bure. Odoh da pogledam i pokazalo se da je to doista bure.

I tu su ležale razbacane olupine broda. Biće da je bura sve to izbacila na obalu. Pogledam onamo gde je štrčao kostur lađe i učini mi se da on viri iz vode više nego obično.

U buretu je bilo baruta koji je voda upropastila; skroz je bio pokvašen i sav se skoreo. Ipak sam bure otkotrljao naviše da ga more ne odnese, a ja sam se plićakom, sa koga se voda povukla, uputio prema kosturu broda da pogledam neće li se tamo naći još nešto što bi mi bilo od koristi.

Prešavši izvesno rastojanje, zapazio sam da se položaj broda nekako čudnovato promenio. Već odavno se njegova krma potpuno odvojila, a sada je bila odbačena u stranu i talasi su je razbili u paramparčad. Pramac broda, koji se ranije gotovo zario u pesak, podigao se bar za šesto stopa. Sem toga, zadnji deo je bio zatrpan peskom i od palube u pravcu obale obrazovao se peščani nanos tako da sam sada mogao prići uza samu lađu. Ranije je na četvrt milje do nje počinjala voda i, kao što se čitalac seća, morao sam da plivam. Dugo nisam mogao da razumem kako je to brod promenio položaj, ali posle sam se dosetio da se ovo dogodilo usled zemljotresa.

Zemljotres je tako razbio i raskomadao brod da su vetar i morska struja svakodnevno izbacivali na obalu razne predmete koje je voda izvlačila iz provaljene utrobe broda.

Događaj sa brodom obuzeo je sve moje misli. Čak sam smetnuo s uma i nameru da se preselim na novo mesto. Sutradan sam sve vreme smišljao kako da prodrem u unutrašnjost prostorije na lađi. Zadatak nije bio lak jer su sve stvari bile zatrpane peskom. Ali ovo me nije pomelo: već sam navikao da ne ustuknem pred teškoćama i da ni zbog čega ne očajavam. Stao sam da odvlačim sa broda deo po deo jer sam vrlo dobro znao da u mom položaju svaka sitnica može biti od koristi.

3. maj. Poneo sam testeru i pokušao da prestružem glavne delove na krmu, ali sam posao morao prekinuti jer je počela plima.

4. maj. Peca sam ribu, ali bez uspeha: na udicu se stalno hvatala neka riba koja nije bila za jelo. Dojadilo mi je već i htediti da odem, ali kad sam poslednji put bacio udicu, upecam malog delfina. Ovo me je mnogo obradovalo. Udica je bila moja rukotvorina: kanap za udicu načinio sam od kućine staroga konopca, a udicu od žice. Ponekad bi se, međutim, na moju udicu hvatalo toliko ribe da sam se mogao sit najesti. Jeo sam sušenu ribu, a sušio sam je na suncu.

5. maj. Radio sam na brodu. Prestrugao sam poprečnu gredu koja drži palubu, odvalio sa palube tri dugačke borove daske, uvezao ih jednu uz drugu i, sačekavši plimu, krenuo prema obali.

24. maj. Još radim na brodu. Mnoge stvari u utrobi broda bile su nabacane jedna preko druge: sada sam ih razmakao čuskijom i već s prvom plimom isplovilo je na površinu nekoliko buradi i dva mornarska sanduka. Na žalost, more ih je odnelo jer je vetar duvao s obale. A danas je vetar promenio pravac i talasi su izbacili na obalu veliko bure s ostacima brazilske svinjetine koja nije bila za jelo jer je u bure prodrila slana voda i pesak.

16. jun. Na obali sam našao veliku kornjaču. Ovde ranije nikada nisam video kornjače.

17. jun. Kornjaču sam ispekao na žeravici. Našao sam u njoj oko šezdeset jaja. Nikad u životu, čini mi se, nisam jeo tako ukusno meso! Nije ni čudo: do današnjeg dana moja mesnata hrana na ostrvu sastojala se jedino od mesa divokoze i ptica.

18. jun. Od jutra do večeri lije kiša i ne izlazim iz kuće. Ceo dan osećam jezu, a koliko mi je poznato, u ovdašnjim predelima kiše nisu hladne.

19. jun. Nikako mi nije dobro: cvokoćem od hladnoće kao usred zime.

20. jun. Svu noć nisam oka sklopio, glavobolja i groznica.

21. jun. Osećam se vrlo rđavo! Plašim se da se ne razbolim i ne malakšem; šta će onda biti sa mnom?

22. jun. Danas kao da mi je nešto bolje, ali ne znam hoće li to potrajati.

24. jun. Mnogo mi je bolje.

25. jun. Jaka groznica; sedam časova sam čas drhtao od hladnoće, čas me obuzimala vrelina. Završilo se tako što sam se preznojio i ostao u polusvesnom stanju.

26. jun. Lakše mi je. Pošto sam potrošio svu zalihu mesa, morao sam poći u lov mada sam osećao tešku iznurenost. Ubio sam divokozu, na jedvite jade dovukao je do kuće, ispekao malo mesa na žaru i založio se. Baš sam želeo da skuvam čorbu, ali nisam imao ni šerpe ni lonca.

27. jun. Opet groznica, tako jaka da sam ceo dan preležao bez jela i vode. Umirao sam od žeđi, ali nisam mogao ustati i otići po vodu.

28. jun. Noćas me je morila žeđ, ali ni u šatoru ni u pećini nije bilo ni kapi vode, te sam morao da trpim do zore. Spremio sam sebi lek: mešavinu duvana i ruma. Popio sam ga i zgadilo mi se. Ipak mi je nešto laknulo.

30. jun. Celog dana osećao sam se zdrav. Nisam imao jezu. Izišao sam sa puškom, ali ne dugo; plašio sam se da preduzmem dužu šetnju. Ručao sam

kornjačina jaja, koja sam s apetitom pojeo. Uveče sam opet uzео isti lek koji mi je juče pomogao.

Međutim, sutradan, 1. jula, ponovo mi je bilo zlo: opet me je tresla groznica, samo ovoga puta slabije nego pre.

Od 3. jula groznica mi se nije vraćala. Ali sam se sasvim oporavio tek posle dve-tri nedelje.

Bio sam duboko uveren da pre mene ljudska noga nikad nije kroćila na ovu pustu obalu i stoga sam već odavno izgubio svaku nadu da ću se spasti.

Sad kad je moje sklonište bilo opasano jakom ogradom nameravao sam da brižljivo, pretražim ostrvo kako bih ispitao ima li na njemu novih životinja i biljaka što bi mi moglo koristiti.

Od 15. jula počeo sam izviđanje. Najpre sam krenuo ka onom majušnom zalivu gde sam pristajao sa svojim splavom. U zaliv je uticao potok. Prevalivši oko dve milje uzvodno, uverio sam' se da plima ovamo ne doseže jer je od ovog mesta pa naviše voda bila slatka, bistra i čista. Potok je mestimice presušio budući da u ovo godišnje doba ovde vlada period suša.

Obale potoka behu niske: potok je tekao kroz divne livade. Odasvud se zelenela gusta i visoka trava, a dalje, tamo gde se udoljica postepeno dizala prema bregu, u izobilju je uspevao duvan. Voda nije plavila ovo izdignuto mesto i zato je duvan ovde bujao kao raskošno rastinje. Raslo je tu i drugo bilje kakvo nikad ranije nisam video; verovatno bih mogao iz njega izvući neku korist kad bih poznavao njegove osobine.

Tragao sam za kasavom, od čijeg korenja Indijanci iz žarkih predela mese hleb, ali je nisam našao. Video sam samo divne primere aloja i šećerne trske, ali nisam znao može li se od aloja pripremiti kakvo jelo, a šećerna trska nije valjala za dobijanje šećera jer je rasla divlja.

I sutradan, 16-og, opet sam obišao ova mesta i krenuo malo dalje, tamo gde su se svršavale livade. Tu sam našao mnogo raznog voća. Najviše je bilo dinja, a oko stabala drveća uvijala se vinova loza i nad glavom su se nadnosili raskošni zreli grozdovi. Ovo otkriće me je i začudilo i obradovalo. Ali se u pravi čas setih da je u Berberiji, dok sam tamo živeo, umrlo od dizenterije nekoliko Engleza-robova koji su se prejeli grožđa; zato sam ga samo okusio i više nisam jeo. Uostalom, rešio sam da upotrebim grožđe drukčije: da ga na suncu osušim i upotrebljavam kao suvo grožđe koje je već samim tim dobro što se može ostaviti; suvo grožđe je vrlo ukusno, a što je važno, nije štetno po zdravlje.

Toga dana se nisam vratio kući na spavanje. Zaželeh da ostanem u šumi. Plašeci se da me preko noći ne napadne kakva divlja zver, uspentrao sam se na drvo kao onoga dana kad sam se prvi put našao na ostrvu i prespavao tako svu noć.

Dobro sam spavao, a zorom pođoh dalje na put. Prevalio sam još jedno četiri milje u istom pravcu prema severu. Sve vreme sam išao dolinom između dva venca brežuljaka. Dolina je bila divna. Sve je u njoj odzvanjalo, cvetalo i mirisalo. Činilo mi se kao da sam u bašti koju je odnegovala čovečja ruka. Svaki žbun, svaka mladica, svaki cvetić su odeveni u divnu prolećnu odeću. Kokosove palme, narandžino i limunovo drvo rasli su ovde u izobilju, ali divlje, i tek bi se na po nekom našao plod. Nabrao sam zelenih limunova i pio vodu sa limunovim sokom. Ovaj me je napitak veoma osvežavao i bio mi koristan po zdravlje.

Tek posle tri dana prispeo sam kući (odsad ću ovako zvati svoj šator i pećinu) i ushićen sećao se divne doline koju sam pronašao, živo zamišljajući njen živopisni položaj, njene gajeve bogate vočkama, mislio o tome kako je dobro zaštićena od vetra, koliko je u njoj blagodetne izvorske vode, i došao do zaključka da nisam baš najsrećnije izabrao kraj gde sam podigao dom: to je bilo jedno od najgorih mesta na celom ostrvu. A kad sam ovako zaključio, naravno, počeo sam sanjariti kako da se preselim tamo, u tu cvetnu dolinu gde je toliko obilje voća. Moraću pronaći u toj udoljici podesno mesto i ograditi ga od napada divljih životinja.

Dugo me je uzbuđivala ova misao; mamilo me je sveže zelenilo prekrasne doline. Sanjarije o preseljenju pružile su mi veliku radost. Ali kad sam svestrano pretresao ovaj plan, kad sam uzeo u obzir da iz svog šatora uvek imam pred očima more pa, prema tome, gajim bar trunčicu nade da će se u mojoj sudbini desiti srećan preokret – zaključio sam da se nipošto ne treba seliti u dolinu koju sa svih strana zatvaraju bregovi. Zao udes, koji me je bacio na ovo ostrvo, mogao bi doneti ovamo i drugog takvog jadnika, i ma ko bio taj srećni čovek, radovao bih mu se kao najboljem prijatelju. Dabome, nije bilo mnogo nade da će se desiti takva slučajnost, ali zavući se među brda i šume, u unutrašnjost ostrva, daleko od mora, značilo je zanevek se zatvoriti u ovu tamnicu i do smrti zaboraviti sve snove o slobodi.

A, međutim, tako sam zavoleo svoju dolinu da sam u njoj proveo gotovo ceo kraj jula i sagradio tamo drugo sklonište. Digao sam u Dolini kolibu, opasao je čvrsto zbijenom dvostrukom ogradom od kolja visine iznad čovekove glave, a razmak između kolja prepleo prućem, pa sam ulazio u dvorište i izlazio napolje pomoću pokretnih lestvica kao i u starom stanu. Tako se ni ovde nisam morao plašiti divljih zveri. Toliko mi se svidelo ovo novo mesto da sam povremeno boravio tu po nekoliko dana i noći; dve ili tri noći uzastopce noćivao sam u kolibi i tu sam disao mnogo slobodnije.

Na obali mora imam sada dom, a u šumi letnjikovac“, govorio sam sam sebi. Radovi oko podizanja ovog „letnjikovca“ zauzeli su mi sve vreme do početka avgusta.

3. avgusta sam opazio da se grožđe koje sam izvešao potpuno osušilo i preobratiло u izvanredno suvo grožđe. Smesta ga stanem skidati sa drveća. Trebalo je hitati, inače bi ga kiša uništila i ostao bih bez cele zimnice, a zimnica mi je bila bogata najmanje dve stotine veoma krupnih grozdova. Samo što sam skinuo s drveta poslednji grozd, nadviše se tamni oblaci i udari strahovita kiša. Padala je neprekidno dva meseca: od 14. avgusta do polovine oktobra. Pokatkad je to bio istinski potop i tada nisam mogao izići iz pećine po nekoliko dana.

Za to vreme sudbina mi je pružila prijatno iznenađenje: u mojoj porodici našla se prinova. Jedna od mojih mačaka odavno je odbegla od kuće i negde se izgubila; verovao sam da je uginula i žao mi je beše, kad iznenada krajem avgusta ona se vrati kući i dovede tri mačeta.

Od 14. do 26. avgusta kiša je stalno padala i gotovo nisam izlazio iz kuće jer sam se posle bolesti čuvao kiše, bojeći se nazeba. Ali dok sam čamio u pećini iščekujući lepo vreme, zalihe namirnica behu već pri kraju tako da sam se čak dva puta odvažio da iziđem u lov. Prvi put sam ulovio divokozu, a drugi put, 26-og, ulovio ogromnu kornjaču od koje sam zgotovio ceo ručak. Uopšte, u to vreme moj jelovnik je išao ovim redom: za doručak suva grožđa, za ručak parče kozjeg ili kornjačinog mesa pečenog na žaru, jer nisam imao u čemu da pržim ili kuvam, za večeru dva do tri kornjačina jajeta.

Za vreme svih dvanaest dana, dok sam se od kiše sklanjao u pećini, svakodnevno sam se po dva-tri časa bavio kopanjem, pošto sam već ranije odlučio da proširim podrum. Kopao sam i kopao sve u istom pravcu i najzad sam izbio napolje iza ograde. Sada sam imao hodnik koji je vodio napolje; udesio sam ovde tajna vrata na koja sam mogao slobodno izlaziti i ulaziti ne pribegavajući pokretnim lestvicama. Naravno, ovo je bilo zgodno, ali više nije bilo tako sigurno kao ranije: pre je moja skrivnica bila ograđena sa svih strana i mogao sam spavati ne strahujući od neprijatelja; a sada nije teško da se prodre u pećinu: pristup do mene bio je slobodan! Ne razumem samo kako tada nisam shvatio da se nemam čega bojati, budući da za sve vreme nisam sreo ovde na ostrvu nijednu životinju veću od divokoze.

30. septembar. Danas je tužna godišnjica otkako sam dospeo na ostrvo. Prebrojao sam zarez na direku i izašlo je da ovde živim tačno trista šezdeset pet dana. Hoću li ikad biti te sreće da se iz ove tamnice iščupam na slobodu!

Nedavno sam opazio da imam vrlo malo mastila. Moraću ga trošiti štedljivije: dosad sam vodio beleške svakodnevno i unosio i najmanju sitnicu, a sad ću beležiti samo značajnije događaje iz svoga života.

Za to vreme sam uspeo da uočim da se ovde kišni periodi savršeno tačno smenjuju sa sušnim i tako sam se mogao blagovremeno pripremiti i za kišu i za sušu.

Ali sam svoje iskustvo stekao po skupu cenu. O tome neka posvedoči i slučaj koji mi se desio u to vreme. Odmah posle kiša, kada je sunce prešlo na Južnu poluloptu, zaključih da je nastalo najpogodnije vreme da se zaseju one oskudne zalihe pirinča i ječma o kojima je već bilo govora. Posejao sam i nestrpljivo čekao rod. Ali dođoše sušni meseci, u zemlji nije ostalo ni kapi vlage i nijedno zrno nije niklo. Sreća što sam odvajao na stranu po šaku pirinča i ječma. Baš sam ovako mislio: „Bolje da ne bacim sve seme, jer još nisam proučio ovdašnju klimu i ne znam tačno kad treba sejati, a kada sabirati rod.“ Hvalio sam sebe zbog ovakve opreznosti pošto sam bio uveren da mi je čitav usev propao od suše. Ali je grdno bilo moje iznenađenje kada je posle nekoliko meseci – samo što su počele kiše – niklo sve zrnevlje kao da sam ga tek posejao.

Dok mi je žito raslo i zrelo, učinio sam otkriće koje mi je potom donelo veliku korist.

Čim su prestale kiše i vreme se ustalilo, otprilike u novembru, pođem na izlet u svoj šumski letnjikovac. Nisam odlazio onamo nekoliko meseci i sa radošću sam se osvedočio da je sve ostalo po starom i izgledalo onako kao što je bilo dok sam ja tamo boravio. Izmenila se samo ograda koja je opasivala moju kolibu. Ona se sastojala, kao što znate, iz dva reda kolja. Ograda je ostala čitava, ali je ono kolje za koje sam uzimao mladice meni nepoznate vrste i koje su rasle tu nadomak, pustilo dugačke izdanke, upravo onako kao što ih pušta žalosna vrba ako joj potkrešete krošnju. Veoma sam se iznenadio kad sam ugledao ove mlade grane i bi mi neobično milo što je moja ograda sva u zelenilu. Potkresao sam svaku mladicu kako bi koliko-toliko izgledale podjednako i one su se divno razgranale.

Mada je kružna površina zemljišta oko moga letnjikovca merila oko dvadeset jardi u prečniku, drveće ju je (ovako sam smeo sada nazivati moje kolje) uskoro natkrilo svojim granjem i bacalo tako debeo hlad da sam se u njega mogao skloniti od sunca u svako doba dana. Stoga odlučim da nasečem još nekoliko desetina takvih kočeva i da ih pobijem u luku duž čitave ograde svog starog doma Tako sam i učinio. Pobo sam ih u zemlju u ,dva niza na osam jardi od zida. Primili su se i ubrzo se obrazovala živa ograda koja me je u početku štitila od pripeke. a docnije mi je poslužila i u druge, mnogo važnije svrhe.

GLAVA DESETA

ROBINSON ISTRLŽUJE SVOJE OSTRVO

Često sam pokušavao da ispletem korpu, ali je pruće, koje sam uspevaao da nađem, bilo tako kratko da mi ništa nije išlo od ruke.

Kao dete sam uživao da odlazim jednom korparu u našem gradu i da ga posmatram kako radi. I sada mi je to dobrodošlo. Deca su pronicljiva i vole da pomažu odraslima. Pomno posmatrajući korporev rad, ubrzo sam uočio kako se pletu korpe i u granicama svojih mogućnosti pomagao svome prijatelju u radu. Polako sam naučio da pletem korpe baš kao i on. Samo sada nisam imao materijala. Najzad mi sinu misao: neće li valjati za ovaj posao grane onog drveća od kojeg sam napravio ogradu? Pa te grane mora da su savitljive i gipke kao u naše vrbe ili ive. I reših da pokušam.

Sutradan sam otišao do letnjikovca, odsekao nekoliko grana birajući najtanje i uverio se da su one pogodne za pletenje korpi da ne može bolje biti. Idući put sam došao sa sekirom da odjednom nakrešem što više grana. Nisam morao dugo da tragam jer je drveće ove vrste raslo ovde u velikom broju. Nasečeno pruće prebacio sam i sklonio u dvorište kolibe.

Kad je nastao period kiša, seo sam da radim i opleo mnogo korpi. One su mi služile za mnoge potrebe: iznosio sam u njima zemlju, držao razne stvari itd. Doduše, korpe su mi izlazile nekako nezgrapne, nisam im umeo dati lep oblik, ali su u svakom slučaju dobro služile svojoj nameni, a meni je to jedino i bilo potrebno.

Otada sam se često morao baviti pletenjem korpi: stare su se lomile ili bi dotrajale, pa su bile potrebne nove. Izrađivao sam korpe od svake ruke, i velike i male, ali sam se uglavnom snabdeo dubokim i jakim korpama za čuvanje žitarica; hteo sam da mi služe umesto vreća. Istina, zasad sam imao malo žitarica, ali sam nameravao da ih prikupljam tokom sledećih godina.

Već sam pomenuo kako sam mnogo želeo da obiđem celo ostrvo i nekoliko puta sam dolazio do potoka n još više uzvodno do onog mesta gde sam sagradio kolibu.

Odatle se moglo slobodno preći na suprotnu obalu ostrva koju još nisam video. Dohvatim pušku, sekiru, veću količinu baruta, sačme i kuršuma, za svaki slučaj ponesem dva dvopeka i veliku evenku suvog grožđa, pa put pod noge. Za mnom je kao uvek trčkao pas.

Kada sam stigao do kolibe, ne zaustavljajući se pođem dalje prema zapadu I neočekivano, posle pola časa hodanja, ugledah pred sobom morsku pučinu, a na pučini za divno čudo krajičak zemlje.

Bio je vedar i sunčan dan i dobro sam raspoznavao zemlju, samo nisam mogao odrediti je li to kopno ili, ostrvo. Visoravan se prostirala sa zapada na jug i bila je vrlo daleko od mog ostrva – računam četrdeset milja, ako ne više.

Pojma nisam imao koja je to zemlja. Jedno sam pouzdano znao: to je van svake sumnje deo Južne Amerike koji verovatno leži blizu španskog poseda. Sasvim je moguće da tamo žive urođenici ljudožderi i, da sam tamo dospeo, moj položaj bi bio gori nego sada.

Ova pomisao je izazvala u meni najživlju radost. Dakle, uzalud sam kleo svoju sudbinu. Ona je mogla biti mnogo žalosnija. Nije trebalo da se mučim jalovim žalopijkama i tome zašto me je bura izbacila baš ovde, a ne na neko drugo mesto. Prema tome treba da sam zahvalan sudbini što je bila prema meni tako milostiva.

Razmišljajući ovako, išao sam lagano dalje i pri tome sam se na svakom koraku mogao osvedočiti da je ovaj deo ostrva mnogo privlačniji od onog gde sam podigao svoj prvi dom. Svuda su unaokolo bile zelene livade, nagizdane divnim cvećem, prekrasni gajevi i ptice koje su zvonko pevale.

Zapazio sam da se ovde jate papagaji i poželeh da jednog ulovim: verovao sam da ću ga pripitomiti i naučiti da govori.. Posle nekoliko uzaludnih pokušaja uspeo sam da uhvatim mladog papagaja. Štapom sam ga ošinio po krilu i on nije mogao da uzleti. Ostao je ošamućen od udarca, ali sam ga povratio i odneo kući. Posle sam ga naučio da me zove po imenu.

Kad sam izbio na morsku obalu, još jednom sam se osvedočio da me je udes bacio u najgori kraj na ostrvu.

Sva obala ovde bila je prosto zasejana kornjačama, a tamo gde sam živio za godinu i po dana našao sam samo tri. Ovde je bilo bezbroj ptica svih vrsta. Bilo je i takvih koje nikad nisam video. Meso nekih ptica bilo je vrlo ukusno, mada nisam znao kako se zovu. Od onih koje sam poznavao, pingvini su bili najbolji.

Dakle, podvlačim još jednom: ova je obala u svakom pogledu bila privlačnija od moje. A međutim, nisam nimalo želeo da se ovde naselim. Proživевši u svome šatoru bezmalo dve godine, srodio sam se sa onom okolinom; a ovde sam se osećao kao došljak, gost, bilo mi je nekako nelagodno i čeznuo sam za kućom.

Izbivši na obalu, okrenuo sam se na istok i prevalio obalom oko dvanaest milja. Tu sam pobo u zemlju visoku motku da obeležim mesto, pošto sam nameravao da idući put dođem sa suprotne strane; i uputih se natrag.

Hteo sam da se vratim drugim putem.

„Ostrvo nije veliko – razmišljao sam – pa na njemu ne mogu zalutati. U krajnjem slučaju ispeću se na čuku, pogledaću i videti gde je moj stari dom.“

Međutim, grdno sam pogrešio. Odmakavši se od obale dve-tri milje, neosetno sam se spustio u široku dolinu koju su tako čvrsto opasivali bregovi obrasli gustom šumom, da nije bilo nikakve mogućnosti da odredim gde sam. Mogao sam se upravljati prema suncu, ali je onda trebalo tačno znati gde je sunce u ovo doba dana.

Najgore je bilo što je ova tri ili četiri dana dok sam tumarao dolinom vreme bilo tmurno i sunce se nikako nije pomaljalo. Na kraju sam opet morao da izbijem na morsku obalu, na ono mesto gde se dizala moja motka.

Odatle sam se vratio kući starim putem. Išao sam lagano i često sedeo da otpočinem jer je bila velika pripeka, a ja sam morao nositi mnogo teških stvari – pušku, metke i sekiru.

GLAVA JEDANAESTA

ROBINSON SE VRAĆA U PEĆINU - NJEGOVI POLJSKI RADOVI

Za vreme ovog puta moj pas je pojurio za jednim jaretom i kidisao na njega. Ali nije stigao da ga razdere: pritrčao sam i oteo ga. Mnogo sam želeo da ga povedem sa sobom; priželjkivao sam da nekako steknem par jarića kako bih zapatio stado i obezbedio meso za one dane kada utrošim sav barut.

Načinio sam za jare omču i poveo ga na uzici; uzicu sam opleo od kućine starih konopaca i uvek sam je držao u džepu. Jare se opiralo, ali je nekako išlo. Stigavši do letnjikovca, ostavio sam ga privremeno u dvorištu a sam nastavio put. Jedva sam čekao da se što pre nađem kod kuće jer sam putovao više od mesec dana.

Ne mogu iskazati sa kakvim sam se zadovoljstvom vratio pod krov svoga starog doma i ponovo se opružio u ljuljašci. Ova kratka skitanja po ostrvu, kada nisam imao gde da sklonim glavu, tako su me iznurila da mi se vlastita kuća (kako sam sada zvao svoje boravište) činila izvanredno prijatnom.

Nedelju dana sam se odmarao i sladio se domaćom hranom. Veći deo vremena bio sam zauzet važnim poslom: pravio sam kavez za Pola, koji se odmah pripitomio i neobično privezao za me.

Onda se setim jadnog jareta koje je ostalo zarobljeno u letnjikovcu. „Po svoj prilici – mislio sam – ono je već popaslo svu travu i popilo svu vodu što sam mu ostavio, i sada gladije.“ Morao sam otići po njega. Stigavši na imanje, zatekao sam ga tamo gde sam ga i ostavio. Uostalom, ono nije ni moglo umaći. Lipsavalo je od gladi. Nakresao sam granja s najbližeg drveća i bacio mu preko ograde.

Kad je pobrstilo, zavežem mu uzicu oko vrata i htedoh da ga povedem kao ranije, ali ga je glad tako pripitomila, da uzica nije bila potrebna: samo je potrčalo za mnom kao psetance.

Putem sam ga češće hranio i, zahvaljujući tome, postalo je umiljato, poslušno i krotko kao i ostali žitelji moga doma. Tako se privezalo uza me da se nije odmicalo ni za korak.

Dođe i decembar, kad je trebalo da nikne ječam i pirinač. Komadić zemlje koji sam obradio beše malen, budući da je – kao što sam već kazao – suša spržila sav prošlogodišnji usev i nije mi ostalo više od osmine bušela od jedne i od druge vrste žitarica.

Ovoga puta je žetva obećavala da će biti izvrsna, ali se odjednom pokazalo da mi ponovo preta opasnost da izgubim svu letinu jer su moju njivu počele pustošiti horde raznovrsnih neprijatelja od kojih teško da ću se moći zaštititi. Ovi neprijatelji su bili u prvom redu divokoze, a drugo, one divlje zverčice koje sam nazivao zečevima. Slatke stabljičice pirinča i ječma bile su po njihovom ukusu: zadržavali

su se na njivi po čitave dane i noći i grickali mlade izdanke pre nego što su stigli da klasaju.

Protiv ove neprijateljske najezde postojalo je samo jedno sredstvo: ograditi njivu prućem. Tako sam i učinio. Ali je ovaj posao bio veoma naporan, uglavnom zato što se moralo hitati jer je zverinje nemilice tamanilo klasje. Uostalom, njiva je bila tako majušna i ograda je za tri nedelje bila gotova.

Nije baš loše ispala ograda. Dok nije bila završena, rasterivao sam neprijatelje pucnjavom a preko noći bih vezivao psa uz ogradu i on je lajao do zore. Zahvaljujući svim ovim merama predostrožnosti, neprijatelji su me ostavili na miru i moje je klasje počelo da jedra.

Ali tek što je ječam klasao, iskršli su novi neprijatelji: doletela su jata proždrljivih ptica i stala kružiti nad njivom očekujući da odem pa da kidišu na žito. Smesta sam u njih sasuo sačmu, (pošto sam uvek nosio uza se pušku), i samo što sam opalio, sa njive se uznesu drugo jato ptica koje u početku nisam ni zapazio.

Uznemirio sam se ozbiljno.

„Samo još nekoliko dana ovakvog grabeža, i zbogom sva moja nadanja, – govorio sam sebi – semena više nemam i ostaću bez hleba.“

Šta da se radi? Kako da se spasem od ove nove napasti? Ništa nisam mogao smisliti, ali sam bio čvrsto rešen da pošto-poto odbranim svoje žito, makar morao bdeti nad njim po ceo dan i noć.

Pre svega, obišao sam svu njivu kako bih utvrdio jesu li ptice pričinile veliku štetu. Pokazalo se da je ječam prilično stradao, ali sa ovim gubitkom bih se i pomirio ako uzmognem da sačuvam ostalo. Ptice su se pritajile na obližnjem drveću i čekale da odem. Napunio sam pušku i pretvarao se kao da ću otići. Lopovi su se obradovali i jedan za drugim stadoše sletati na njivu. Ovo me je strahovito rasrdilo. U početku sam hteo da sačekam da sleti čitavo jato, ali me je izdalo strpljenje.

„Ta sa svakim zrnom koje oni sada pozobaju lišavam se možda čitave merice žita ubuduće“, reko sam sebi.

Pritrčah ogradi i pripucah; tri ptice padoše. Podigao sam ih i obesio o visok stub da zastrašim ostale. Ne može se zamisliti kako je porazno delovala ova mera: nijedna ptica nije više sletela na njivu. Sve su odletele s ovog dela ostrva; bar ja ne videh nijedne za sve vreme dok je moje strašilo visilo na stubu. Možete biti uvereni da mi je ova pobeda nad pticama pričinila veliku radost.

Krajem decembra je stigao ječam i podigao sam žetvu, drugu u ovoj godini.

Nisam imao na žalost, ni kose ni srpa, te sam posle dugog premišljanja odlučio da se u poljskim radovima poslužim širokom sabljom koju sam uzeo sa broda kad i drugo oružje. Uostalom, ječma je bilo tako malo da nije predstavljalo veliki trud požnjeti ga. A i žnjeo sam na svoj način: rezao sam samo klasove i odnosio sa polja u velikoj košari. Kad je sve požnjeveno, rukama sam protro klasove da odvojim

ljusku od zrna i na kraju – od jedne osmine bušela pirinča i iste količine ječma koje sam zasejao – dobio sam otprilike dva bušela pirinča i dva i po bušela ječma (naravno, prema približnom proračunu, jer nisam imao kantara).

Letina je bila preko očekivanja i ovakav prinos me je osokolio. Sad sam mogao gajiti nadu da ću posle nekoliko godina imati stalnu rezervu ovih žitarica. Ali su ujedno s tim iskrsele i nove teškoće. Kako bez mlina, bez žrvnja samleti ovo zrnavlje? Kako brašno prosejati? Kako umesiti hleb? Ništa od svega ovog nisam umeo da radim.

Zbog ovih teškoća reših da ne diram letinu i da sve ostavim za seme, a za to vreme – do iduće setve – da bacim sve snage na to da rešim glavni zadatak, to jest da iznađem način kako ću zrnavlje pretvoriti u pečeni hleb.

GLAVA DVANAESTA

ROBINSON IZRAĐUJE POSUĐE

Kad bi lila kiša pa se nije moglo izići iz kuće, ja sam u dokolici učio svog papagaja da govori. To me je veoma zabavljalo.

Posle nekoliko lekcija već je znao svoje ime a onda, istina ne tako brzo, naučio je da izgovara prilično glasno i razgovetno.

„Pol“ beše prva reč koju sam čuo na ostrvu iz tuđih usta.

Ćeretanja s Polom nisu za mene predstavljala rad, već potporu u radu. U to vreme sam imao veoma važan posao. Odavno sam već lupao glavu kako da izradim zemljani sud koji mi je bio neophodan, ali ništa nisam mogao smisliti: nije bilo podesne ilovače.

„Samo da mi je da nađem ilovaču, – mislio sam – bilo bi mi lako da načinim nešto kao lonac ili činiju. Doduše, i lonac i činiju valja ispeći, ali zar ne živim pod žarkim podnebljem, gde je sunce vrelije od same peći. U svakom slučaju, moje posuđe će postati prilično izdržljivo kad se prosuši na suncu. Moći ću ga uzimati u ruke, držati u njemu žitarice, brašno i uopšte sve suve proizvode koje treba sačuvati od vlage.“

I reših da izradim nekoliko velikih ćupova za žito čim mi dođe do ruke podesna glina. Zasad još nisam pomišljao na tako zemljano posuđe u kome bi se moglo kuvati.

Nema sumnje, čitalac bi me požalio, a možda i nasmejao kad bih mu ispričao kako sam nevično pristupio ovom poslu, kako su mi u prvi mah sve stvari ispadale ružne, nezgrapne, bezoblične, koliko se tih mojih izrađevina raspalo jer ilovača nije bila zamešena čvrsto i nije izdržavala sopstvenu težinu. Jedni su lonci prskali stoga što sam hitao da ih izložim suncu kada je pržilo kao žeravica, drugi su se kvarili još pre sušenja, od samog dodira.

Dva meseca sam radio ne dižući glave. Imao sam grdних muka dok sam pronašao glinu podesnu za grnčariju, dok sam je iskopao, doneo kući, obradio, i posle dugog truda uspeo da dobijem dva nakazna zemljana suda koji se i pored najbolje volje ne bi mogli nazvati ćupovima.

Pa ipak to behu veoma korisne stvari. Opleo sam od pruća dve velike korpe i kada su se moji lonci dobro prosušili i stvrdnuli na suncu, oprezno sam ih stavio u korpe. Sav prazan prostor između suda i korpe ispunio sam ječmenom i pirinčanom slamom kako bih ih sigurnije sačuvao. Ova prva dva lonca zasad sam odredio za čuvanje žitarica. Plašio sam se da se ne ovlaže ako bih u njima držao sirove proizvode. Docnije, kad iznađem način kako da meljem žito, u njima ću držati brašno.

Krupnija grnčarija nije mi baš uspevala. Mnogo bolje mi je išla od ruke izrada sitnog posuđa: malih okruglih lončića, tanjirića, bokalčića, čaša, šolja i drugih sličnih predmeta. Lakše je izrađivati sitne stvari; sem toga, one su se ravnomernije sušile na suncu i zato su bile čvršće.

Međutim, moj glavni zadatak je ostao još nerešen: trebao mi je takav sud u kome bih mogao variti jela. On bi morao da izdrži na vatri i da ne propušta vodu, a lonci koje sam izradio nisu bili podesni za ovo.

I gle, jednom sam tako založio veliku vatru da na žaru ispečem meso. Kad je bilo pečeno, hteo sam da zapretem žar i među ugljevljem nađem parče razbijenog ćupa koje je slučajno palo u vatru. Parče gline se beše usijalo, postalo crveno kao crep i otvrdlo kao kamen. Ovo otkriće me je prijatno iznenadilo.

„Ako se ovo parče ilovače tako stvrdnulo u vatri, znači da se na vatri može dobro peći i zemljano posuđe“ – zaključio sam.

Mislim da nijedan čovek na svetu nije osetio takvu radost zbog tako beznačajnog povoda kakvu sam ja osetio kad mi je uspelo da izradim lonce koji će izdržati i vodu i vatru.

Jedva sam sačekao da se moji lonci ohlade kako bih u jedan nalio vode, stavio ga opet na vatru i skuvao u njemu meso. Lonac se pokazao odličan. Od kozetine sam skuvao vrlo dobru čorbu i, naravno, ispala bi još ukusnija da sam stavio u nju kupusa i luka, pa začinio solju i ovsenim brašnom.

Sad sam se počeo dovijati kako da načinim kamenu stupu za mlevenje ili, tačnije, tucanje žitarica; o tako izvanrednoj umetničkoj izrađevini kao što je mlin nije moglo biti ni govora: dve ljudske ruke nisu bile kadre da izvrše ovakav posao.

Ali ni stupu nije bilo tako jednostavno načiniti: u kamenorezačkom zanatu bio sam isto takva puka neznalica kao i u svim drugim zanatima, a uz to nisam imao alata. Koliko sam samo dana izgubio tražeći podesan kamen, ali ne nađoh ništa. Tu je bio potreban vrlo tvrd kamen i pri tome dosta veliki da bi se u njemu moglo načiniti udubljenje.

Bilo je stena na mom ostrvu, ali uza sve napore ni od jedne nisam mogao odlomiti komad potrebne veličine. Sem toga, ovaj krt i porozan kamen iz vrste peščara ionako ne bi valjao za stupu: pod teškim tučkom bi se svakako mrvio i brašno bi se mešalo s peskom.

Tako sam, izgubivši mnogo vremena u uzaludnom traženju, odbacio misao o kamenoj stupi i rešio da načinim drvenu, za koju je bilo mnogo lakše naći materijala.

Doista, ubrzo sam u šumi pronašao veoma tvrdu kladu, tako veliku da sam je teško mogao pomaći s mesta. Otesao sam je da joj koliko-toliko dam nekakav oblik, a onda sam u njoj načinio udubljenje, nešto alatom, a nešto pomoću vatre. Tako postupaju brazilski crvenokošci kad grade čamce. Da ne govorim koliko me je truda stao ovaj posao.

Završivši sa stupom, istesao sam težak poveći tučak od takozvanog gvođenog drveta. I stupu i tučak sam sklonio do iduće žetve. Tada ću – računam – dobiti prilično žitarica i odvojiti jedan deo za brašno.

Sad je valjalo razmisliti kako ću mesiti hleb kad se snabdem brašnom.

Pre svega, nisam imao kvasca; uostalom, ovoj nevolji ionako nije bilo leka i zato za kvasac nisam ni brinuo. Ali kako ću bez peći? Ovo pitanje mi je zbilja zadavalo veliku glavobolju. Ipak sam se dovio čime ću je zameniti. Izradio sam od ilovače nekoliko većih sudova, nešto kao tepsije, veoma široke ali plitke, i dobro ih ispekao u vatri. Pripremio sam ih mnogo pre početka žetve i složio u ostavu. A još ranije sam napravio ognjište na zemlji – ravna površina popločana četvrtastim ciglama (strogo govoreći, ni izdaleka nisu bile četvrtaste) takođe sopstvene izrade i koje sam dobro ispekao.

Kad je došlo vreme da se peče hleb, raspalio sam veliku vatru na ognjištu. Čim su drva dogorela, rasprostro sam žar po čitavom ognjištu i ostavio ga da postoji oko pola časa, da se ognjište usija. Onda sam žar razgrnuo u stranu i stavio na ognjište svoje hlebove. Poklopio sam ih jednom od onih mojih zemljanih tepsija i zapretao žarom.

I šta je bilo? Hlebovi su se ispekli kao u najboljoj peći.

Slatko mi je bilo kad sam okusio sveže ispečen hleb. Činilo mi se da nikad u životu nisam jeo tako ukusnu poslasticu.

Uopšte, postao sam za kratko vreme veoma dobar pekar; da i ne govorim o običnom hlebu, naučio sam da pravim i pudinge i lepinje od pirinča. Jedino nisam mesio pite, i to najviše zato što, osim kozetine i ptičjeg mesa, nisam imao nikakvog drugog nadeva.

U ovim domaćim poslovima prohujala je cela treća godina moga boravka na ostrvu.

GLAVA TRINAESTA

ROBINSON PRAVI ČAMAC I ŠIJE SEBI NOVO ODELO

Možete verovati da me sve vreme nije napuštala misao o zemlji koja se nazirala s druge obale. Duboko u duši neprestano sam žalio što se nisam nastanio na toj strani: sve mi se činilo da bih – ako bi mi ta zemlja stalno bila pred očima – nekako našao mogućnosti da dospem do nje. A već kad tamo stignem, možda bi me poslužila sreća da se iz ovih krajeva izvučem na slobodu.

I često sam se sećao svog malog prijatelja Ksurijsa i dugačke barke sa bočnim jedrom, na kojoj sam prevalio preko hiljadu milja duž afričkih obala.

Ali, šta vredi sećati se?

Reših da trknem i pogledam naš brodski čamac koji je bura, kad se desio brodolom, izbacila na ostrvo nekoliko milja od moga skloništa. Čamac je ležao nedaleko od mesta gde ga je more izbacilo. Talasi su ga prevrnuli i odbacili nešto više na peščano žalo. Ležao je na suvom i unaokolo nije bilo vode. Uspem li da ovaj čamac opravim i spustim u more, mogao bih bez velikih napora dospeti do Brazila. Ali dve ruke nisu bile kadre da ovo urade. Lako sam mogao da shvatim da mi nemoguće pomeriti ovaj čamac s mesta isto tako kao i pomaći s mesta svoje ostrvo. Pa ipak sam odlučio da pokušam: zađem u šumu, nasečem debelih motki koje će mi služiti kao poluge, od panjeva istešem dva velika valjka, i sve to dovučem do čamca.

„Da mi je samo da ga prevrnem, – govorio sam sebi – a neće biti teško opraviti ga. Biće to odličan čamac da će se u njemu čovek moći smelo otisnuti na more.“

I nisam žalio truda oko ovog jalovog posla.

Utrošio sam na to tri do četiri nedelje. Štaviše, kad sam najzad uvideo da svojim slabim snagama ne mogu pomeriti toliku grdosiju, smislio sam drugi plan. Pregoh da potkopam pesak s jedne strane čamca, računajući da će se čamac, izgubivši oslonac, sam prevrnuti na dno; u isto vreme podmetnuo sam ispod njega trupčice kako bi se, kad se prevrne, namestio upravo tamo gde je meni potrebno.

Čamac se zaista postavio na dno, ali to me nije nimalo približilo cilju: ipak ga nisam mogao spustiti u vodu. Ni polugu nisam mogao poturiti poda nj i tako sam morao da se okanem svoje namere. No ovaj neuspeh nije mi slomio volju da i dalje činim pokušaje da se dočepam kopna. Naprotiv, kad sam video da nema nimalo izgleda da otplovim sa ove nemile obale, moja želja da se otisnem na okean ne samo što nije malaksala nego je još jače porasla.

Najzad mi pade na um: a zašto ne bih sam pokušao da načinim barku ili, još bolje, pirogu, kakvu u ovim krajevima prave crvenokošci?

„Da se napravi piroga, – razmišljao sam – nije potreban naročit alat. Pošto ga dube iz celog stabla, to može uraditi jedan jedini čovek.“

Jednom reči, izgledalo mi je moguće i lako da načinim takav čamac i veoma mi je godila sama pomisao na taj posao. Sav radostan, pomišljao sam kako će meni biti lakše da ispunim ovaj zadatak nego što bi to mogli crnci ili Indijanci.

Nisam se plašio pitanja kako ću svoj čun spustiti u more kad bude gotov. A međutim, ova je smetnja bila kudikamo ozbiljnija nego to što nisam imao alata.

Sa takvom strašću sam se zanosio sanjarijama o budućem putu da ni za trenutak ne zastadoh na ovom pitanju, iako je bilo jasno da je nesravnjivo lakše voziti čamac četrdeset pet milja morem nego ga po suvu vući četrdeset pet hvati, koliko me je delilo od mora.

Jednom reči, u celom ovom poduhvatu sa čunom ispao sam takva budala kakva se samo može zamisliti.

Uživao sam u svojoj zamisli ne trudeći se da odmerim hoću li biti kadar da je ostvarim.

Ne kažem da mi misao o spuštanju čuna u vodu nikako nije dolazila na um: naprotiv, ona se nametala, ali joj ne davah da se razvije, ugušujući je svaki put najglupljim razlogom: „Najpre da napravim čamac, a onda ćemo razmisliti kako da ga spustimo. Ne može biti da neću ništa smisliti!“

Dakako, sve je ovo bilo ludo! Ali moja raspaljena mašta bila je jača od svakog rasuđivanja i, ne oklevajući mnogo, dohvatim sekiru. Oborio sam divan kedar čiji je prečnik pri dnu merio pet stopa i deset palaca, a gore, na visini od 22 stope – četiri stope i jedanaest palaca; zatim se stablo postepeno sužavalo i na kraju granalo.

Možete zamisliti kakvih me je muka stalo dok sam sasekao ovo golemo drvo.

Dvadeset dana sam obarao samo stablo, a onda mi je trebalo još četrnaest dana da okrešem bočne grane i odvojim od stabla ogromnu krošnjju. Pun mesec dana obrađivao sam deblo spolja, trudeći se da istešem nešto slično kobilici na lađi, jer bez te kobilice piroga se ne bi mogla držati na vodi pravo. A tri meseca mi je trebalo da je iznutra izdubim. Ovog puta se nisam poslužio vatrom. Na kraju, ispala je to odlična piroga i tako velika da je slobodno mogla nositi dvadeset pet ljudi, pa dakle i mene sa svim mojim tovarom.

Bio sam oduševljen svojom rukotvorinom: nikad u životu nisam video toliki čamac načinjen iz jednog jedinog komada drveta. Ali me je skupo stao! Koliko sam puta, malaksao od umora, morao udariti po ovom drvetu!

Bilo kako bilo, polovina posla beše gotova. Ostalo je još da se čamac spusti u vodu. Da sam u tome uspeo, uveren sam da bih preduzeo jedno od najluđih i najbeznadežnijih putovanja morem koje je ikada iko preduzeo na kugli zemaljskoj.

Ali svi moji naponi da ga spustim u more bili su uzaludni i ni do čega nisu doveli: moja piroga je ostala gde je.

Od šume gde sam je radio pa do mora nije bilo nikako više od pedeset hvati, ali se šuma dizala u kotlini, a obala je bila visoka i strma. Ovo je bila prva prepreka.

Međutim, smelo sam odlučio da je uklonim: trebalo je skinuti svu suvišnu zemlju, tako da se od šume do obale obrazuje blag nagib. Strašno mi je kad se setim koliko sam truda straćio na ovaj posao, ali ko ne bi žrtvovao poslednju snagu kad je reč o slobodi.

Dakle, prva smetnja je otklonjena: put za čamac je gotov. Ali ovo nije dovelo ni do čega: ma koliko se upinjao, barku nisam mogao ni s mesta pomaći, kao što nisam mogao pomeriti ni brodski čamac.

Tada sam odmerio rastojanje koje je delilo pirogu od mora i odlučio da za nju iskopam kanal, ako se čamac ne može dovući do vode, ostalo je da se voda sprovede do čamca. I već htedoh da počnem kopati, ali kad sam sračunao potrebnu dubinu i širinu kanala, kad sam izračunao za koje vreme približno može jedan čovek izvršiti takav posao, pokazalo se da će mi trebati najmanje deset do dvanaest godina.

Šta sam mogao, morao sam teška srca da odbacim i ovu zamisao.

Bio sam ožalošćen do dna duše i tada sam tek razumeo kako je glupo latiti se posla, a da čovek prvo ne proceni koliko mu treba vremena i napora i hoće li imati snage da ga dokrajči.

Na ovom jalovom poslu zatekla me je četvrta godišnjica moga prebivanja na ostrvu.

U to vreme mnoge stvari koje sam preneo sa lađe sasvim su dotrajale ili su već propale, a brodske zalihe namirnica bile su na izmaku.

Posle mastila potrošio sam svu zalihu hleba, to jest dvopeka sa broda. Štedeo sam ovaj dvopek što se moglo više. Za poslednju godinu i po nisam jeo više od jednom na dan. I uprkos tome, izdržao sam bez trunke hleba čitavu godinu dana, sve dok sa svoje njive nisam skupio toliku količinu žitarica da sam je mogao upotrebiti za hranu. Odeća mi je u to doba bila sasvim dotrajala. Zatekle su se samo kockaste košulje (jedno tri tuceta) koje sam našao u sanducima naših mornara. Čuvao sam ih brižljivo; na mom ostrvu često je bilo tako toplo da sam morao ići samo u košulji i ne znam šta bih radio da nisam imao ovoliko košulja.

Naravno, pod ovakvim podnebljem mogao sam ići i nag. Ali sam odeven lakše podnosio sunčanu pripeku. Vreli zraci tropskog sunca palili su mi kožu da se sva poprištala, a košulja me je štitila od sunca. Pored toga, osvežavalo me je strujanje vazduha između košulje i tela. I nisam se mogao navići da idem gologlav po suncu; kad sam izlazio bez kape, uvek bi me zbolela glava.

Trebalo je dovesti u red makar i one prnje koje su mi još preostale.

Pre svega, potreban mi je bio kratak kaput; sve koje sam imao iscepao sam. Zbog toga sam rešio da prekrojim u kratke kapute morske kabanice koje su mi i tako ležale neiskorišćene. U ovakvim kabanicama mornari u zimskim noćima stoje na lađarskoj straži. I tako se bacim na krojački zanat ili, tačnije, počeh da komadam i da iglom bockam, pošto sam, pravo govoreći, bio prilično jadan krojač.

Ali šta je, tu je, nekako sam sklepaio dva-tri kratka kaputa koji bi, po mome računu, trebalo da mi posluže duže. A bolje i da ne pričam o prvom pokušaju da sašijem čakšire, jer se sve svršilo sramnim neuspehom.

Ali uskoro sam pronašao nov način da se odevam i više nisam oskudevao u odeći.

Stvar je u tome što sam sačuvao kože svih životinja koje sam poubijao. Svaku kožu sam sušio na suncu, pošto bih je razapeo na motke. Samo, u početku, još nevičan, suviše dugo sam ih držao na suncu. pa su prve kože ispale tako krute da su teško mogle za šta valjati. Zato su ostale bile vrlo dobre. Od svih sam, pre svega, sašio visoku šubaru za kišu. Šubara mi je tako dobro ispala, te sam rešio da izradim od istog materijala celo odelo – kaput i čakšire. Čakšire sam sašio kratke do kolena i prilično široke; i kaput sam napravio poširi, jer mi je i jedno i drugo bilo potrebno ne toliko da me greje koliko da me zakloni od sunca. Kroj i izrada, moram priznati, nisu valjali; nisam bio naročiti stolar, ali sam bio još gori krojač. Ipak, odelo koje sam sašio odlično mi je služilo, pogotovo kad bih izlazio iz kuće po kiši. Sva voda se slivala niz dugačku dlaku i ja bih ostajao suv suvcat.

Posle kaputa i pantalona nameravao sam da načinim sebi štit od sunca.

Video sam kako u Brazilu izrađuju suncobrane. Tamo je takva paklena vrućina da je teško bez suncobrana, a na mom ostrvu nije bilo ništa svežije, a možda i toplije jer je bliže Ekvatoru. Da se krijem od sunčeve pripeke, nisam mogao; veći deo vremena boravio sam pod otvorenim nebom. Nevolja me nagonila da izlazim iz kuće po svakakvom vremenu, pa se dešavalo da dugo lutam po suncu i kiši. Kratko rečeno, suncobran mi je bio zaista neophodan.

Mnogo sam muka imao oko ovoga i dosta je vremena proteklo dok mi je pošlo za rukom da načinim nešto što je ličilo na suncobran. U dva ili tri maha, kad sam već mislio da sam blizu cilja, ispadalo je nešto tako nakaradno da sam morao počinjati sve iznova. Ali sam na kraju postigao šta sam želeo i izradio kakav-takav suncobran. Stvar je u tome što sam hteo da se on otvara i zatvara – a u tome se i sastojala sva teškoća. Naravno, bilo je vrlo lako napraviti ga da se ne sklapa, ali bih ga onda morao nositi stalno otvoren što nije zgodno. Kao što rekoh, premostio sam ovu teškoću i moj suncobran se mogao i sklapati i rasklapati. Presvukao sam ga kožom divokoze tako da je krzno došlo spolja: kiša se slivala niz dlaku kao niza strm krov, a najvreliji sunčevi zraci nisu mogli kroza nj da se probiju.

Pod ovakvim suncobranom nisam se plašio nikakve kiše, a sunce me nije peklo čak ni za najjačih žega; kada mi pak nije bio nužan, zatvarao sam ga i nosio pod miškom.

Tako sam živeo na svom ostrvu, miran i zadovoljan.

GLAVA ČETRNAESTA

ROBINSON PRAVI DRUGI MANJI ČAMAC I POKUŠAVA DA NA NJEMU OPLOVI OSTRVO

Proteklo je još pet godina i, koliko se sećam, za to vreme se ništa osobito nije dogodilo.

Život mi je tekao kao i ranije – tiho i mirno; živeo sam na starome mestu i kao uvek sve vreme provodio u radu i lovu.

Sad sam imao toliko žitarica da mi je bilo dovoljno preko cele godine, a i grožđa je bilo prilično. Zbog toga sam morao, istina, da radim i u šumi i u polju više nego ranije.

A glavni moj posao bio je građenje novog čamca. Ovoga puta sam i napravio čamac i spustio ga u vodu: izveo sam ga u zaliv uskim kanalom koji sam morao prokopati u dužini od pola milje.

Svoju prvu barku, kao što je čitaocu već poznato, načinio sam tako ogromnih razmera da sam morao da je ostavim na mestu gradnje kao spomenik svoje gluposti. Ona me je stalno podsećala da ubuduće treba biti pametniji.

Ali sada sam imao mnogo više iskustva. Istina, ovog puta čamac sam načinio bezmalo na pola milje od mora, budući da bliže nisam našao podesno drvo, ali sam sada bar pouzdano znao da ću uspeti da ga spustim u vodu. Video sam da nameravani posao neće ovoga puta premašiti moje snage i čvrsto sam odlučio da istrajem do kraja. Gotovo dve godine sam proveo gradeći čamac. Tako sam žarko želeo da najzad omogućim sebi plovidbu po moru, da nisam žalio truda.

Valja, međutim, napomenuti da ovu novu pirogu nikako nisam pravio radi toga da bih napustio svoje ostrvo. Sa ovim snom odavno sam morao raskrstiti. Čamac je bio suviše malen, pa se nije moglo misliti da se na njemu prevali četrdeset i više milja koje su razdvajale ostrvo od kopna.

Moj cilj je sad bio mnogo skromniji: oploviti ostrvo – i ništa više. Jednom sam već bio s onu stranu ostrva i otkrića koja sam učinio toliko su me zanimala da mi se još onda prohtelo da ispitam svu obalu unaokolo.

I evo sada, kad sam došao do čamca, odlučih da pošto-poto obiđem svoje ostrvo morem. Pre nego što sam pošao na put, brižljivo sam se pripremio za predstojeću plovidbu. Načinio sam za svoju lađicu majušnu katarku, a od delova platna, koje sam imao napretek, sašio sam takvo isto malo jedro.

Kad je čamac bio opremljen, ispitao sam kako ide i uverio se da s jedrom plovi sasvim dobro. Onda sam na krmi i pramcu dogradio sandučiće kako bih sklonio hranu od kiše i talasa, municiju i druge potrebne stvari koje ću poneti na put. Za pušku sam izdubio uski žleb po dnu čamca.

Potom sam uglavio na krmi otvoren suncobran i namestio ga tako da mi bude iznad glave i da me kao nastrešnica zaklanja od sunca.

Šestog novembra, u šestoj godini moga carevanja ili zatočeništva, – nazovite to kako vam drago – pođoh na put.

Plovio sam mnogo duže nego što sam računao. Stvar je u ovome: iako je moje ostrvo bilo malo, ipak kad sam zavio prema njegovom istočnom delu, isprečila mi se nepredviđena prepreka. Na tom mestu se od obale odvaja uzak krševit venac; jedne stene štrče nad vodom, druge su podvodne. Venac zalazi jedno šest milja u otvoreno more, a dalje, iza stena, prostire se peščano žalo još milju i po. Da bih oplovio ovaj greben, morao sam se prilično udaljiti od obale. To je bilo veoma opasno. Već sam se hteo vratiti jer nisam mogao tačno da odmerim koliko moram da plovim pučinom dok ne obiđem venac podvodnih stena, a plašio sam se da stavim glavu u torbu. Osim toga, nisam znao hoću li uspeti da se vratim. Zato sam bacio kotvu (pre polaska sam načinio od ostataka gvozdene kuke, koje sam našao na lađi, nešto slično kotvi), poneo pušku i iskrcao se na obalu. Ugledavši nedaleko prilično visok breg, uspnem se na nj, odmerim odoka dužinu stenovitoga grebena koji se odovud lepo video i rešim da okušam sreću.

Ali još nisam stigao da se dohvatim ovog venca, kad se nađoh na strašnoj dubini, i odmah zatim upadoh u snažnu morsku struju. Struja me poče okretati kao da sam u vodeničnom jazu, poduhvati me i ponese. Nisam mogao ni misliti da se vratim na obalu ili da skrenem u stranu. Sve što sam mogao – to je da se držim kraja samog toka struje i trudim se da ne upadnem u maticu.

Međutim, struja me je nosila sve dalje. Da je dunuo i najslabiji vetrić, mogao bih dići jedro, ali je na moru vladala potpuna tišina. Veslao sam iz sve snage, pa ipak nisam mogao da odolim struji i već sam se praštao sa životom. Znao sam da će se posle nekoliko milja struja u koju sam upao spojiti sa drugom strujom koja opasuje ostrvo i, ne uspem li dotle da skrenem, neminovno ću stradati. A, međutim, nisam video nikakve mogućnosti da skrenem.

Nema mi spasa: čekala me je sigurna smrt – i to ne u morskim talasima jer je more bilo mirno, nego od gladi.

Istina, na obali sam našao kornjaču, tako veliku da sam je jedva podigao i odneo na čamac. Imao sam uza se i priličnu količinu pijaće vode, – poneo sam svoj najveći zemljani krčag. Ali šta je to značilo za jedno stvorenje izgubljeno na beskrajnom okeanu, gde se može ploviti hiljadu milja a da čovek ne sagleda ni traga od zemlje?

Svoga pustog zabačenog ostrva sećao sam se sada kao zemaljskog raja i jedina mi je želja bila da se vratim u taj raj. Sa čežnjom sam pružao ruke prema njemu.

– O, pustinjo, koja si mi darovala sreću! – klicao sam. – Nikada te neću videti. Oh, šta će biti sa mnom? Kuda će me odvući nemilosrdni talasi? Koliko sam bio nezahvalan kad sam roptao na svoju usamljenost i proklinjao to čarobno ostrvo, gde mi je dobra sudbina pružila utočište.

Struja me je nosila i nosila u beskrajnu plavu daljinu. Iako me je obuzeo samrtni strah i očajanje, nisam se podavao tim osećanjima i uporno sam veslao, naprežući se da usmerim čamac prema severu kako bih presekao struju i obišao podvodne stene. Iznenada, oko podne, pirnuo je vetrić. To me je obodriilo. Ali zamislite moju radost kada je vetrić dunuo jače i za pola časa se pretvorio u dobar vetar!

U međuvremenu me je struja odvušla daleko od mog ostrva. Da je tada pala magla, sa mnom bi bilo svršeno. Uza se nisam imao kompasa i, da sam izgubio sa očiju svoje ostrvo, ne bih znao pravac puta. Ali, srećom beše sunčan dan i ništa nije nagoveštavalo maglu. Postavio sam katarku, razapeo jedra i počeo okretati na sever trudeći se da se probijem kroz morsku struju.

Čim je moj čamac okrenuo u pravcu vetra i počeo da seče struju, zapazio sam promenu u njoj: voda je bila mnogo bistrija. Shvatio sam da struja iz nekih razloga počinje da malaksava, jer je ranije, dok je bila brža, voda bila mutna. I doista, uskoro sam ugledao desno, na istoku, stene (one su se mogle raspoznati izdaleka po beloj peni talasa koji su besneli oko njih). I te su stene usporavale tok struje, preprečivši joj put.

Uskoro sam utvrdio da morske hridi ne samo što usporavaju struju već je razbijaju na dva toka, od kojih glavni samo ovlaš skreće prema jugu ostavljajući stene levo, a drugi naglo savija i teče na severozapad.

Samo onaj ko iz iskustva zna šta znači biti pomilovan na samom gubilištu, ili spasti se razbojnika u poslednjem času kada je nož već pod grlom, razumeće moje ushićenje kad sam otkrio ovo.

Srce mi je tuklo od radosti kad sam upravio svoju lađicu suprotnom strujom, podmetnuo jedro usputnom vetru koji je duvao sve jače i veselo poleteo natrag.

Oko pet časova predveče približio sam se obali i, ugledavši zgodno mestance, pristao.

Ne mogu opisati radost koja me je obuzela kad sam osetio pod nogama čvrsto tle!

Kako mi je izgledalo ljupko svako drvce moga blagodetnog ostrva! Sa toplom nežnošću posmatrao sam brežuljke i doline što su još juče budile tugu u mom srcu. Kako sam se obradovao što ću opet videti svoja polja, šumarke, pećinu, vernog psa, divokoze! Kako mi se divan učinio put od obale do moje kolibe!

Spustilo se veče kad sam stigao do svog šumskog letnjikovca. Prebacio sam se preko ograde, legao u hlad i mrtav umoran ubrzo sam zaspao.

Ali kakvo je bilo moje zaprepašćenje kad me iz sna trže nečiji glas. Da, to beše čovečji glas! Ovde, na ostrvu bio je čovek i glasno vikao kroz noć:

– Robine, Robine, Robine Kruso! Jadni Robine Kruso! Kud si dospao? Kako si se ovde obreo?

Izmučen dugim veslanjem, spavao sam tako čvrstim snom da se nisam mogao lako rasaniti i dugo mi se činilo da kroza san čujem ovaj glas.

A krik se nametljivo ponavlja: Robine Kruso, Robine Kruso!

Najzad sam se rasio i shvatio gde sam. Prvo moje osećanje bilo je užasan strah. Skočio sam obazirući se unezvereno na sve strane i odjednom, podigavši glavu, spazio sam na ogradi svoga papagaja.

Naravno, odmah sam se dosetio da je on vikao ove reči: istim ovakvim žalosnim glasom govorio sam mu ovu rečenicu i on ju je odlično utuvio. Čučnuo bi mi na prst, prislonio kljun uza sam obraz i počeo tužno da nariče: „Jadni Robine Kruso, kud si dospao? Kako si se ovde obreo?”

Ali čak i kad sam se uverio da je to papagaj i znajući da nikoga ne može ni biti sem papagaja, ipak se još dugo nisam mogao smiriti.

Nikako nisam razumeo kako se obreo u mom letnjikovcu i zašto je doleteo baš ovamo, a ne na neko drugo mesto.

Ali kako nisam nimalo sumnjao da je to on, moj verni Pol, ne razbijajući glavu ovakvim pitanjima, pozvao sam ga po imenu i pružio mu ruku. Druževna ptica odmah mi je sletela na prst i povikala:

– Jadni Robine Kruso! Kud si dospao?

Pol kao da se radovao što me opet vidi. Razume se da sam ga, napuštajući kolibu, metnuo na rame i poneo.

Neprilike za vreme moje pomorske ekspedicije zadugo su prigušile u meni svaku želju za plovidbom. Danima sam razmišljao o opasnostima kojima sam bio izložen dok me je struja nosila u okean.

Dabome, dobro bi bilo da mi je čamac na ovoj strani ostrva, bliže mom domu, ali kako da ga dovučem odonud gde sam ga ostavio. Ni pokušao ne bih da s istoka oplovim ostrvo; od same pomisli stezalo mi se srce i ledila krv. A kako je na drugoj strani ostrva, o tome nisam imao pojma. Šta ako je morska struja i s onu stranu isto tako brza kao i ovde?

U tom slučaju grunuće me o obalski krš sa istom silinom kojom me je ona prva nosila ka pučini.

Jednom reči, iako me je pravljenje ovog čamca i njegovo spuštanje u vodu stalo velikog truda, odlučio sam da je svakako bolje ostati bez čamca, nego radi njega staviti glavu u torbu.

Treba naglasiti da sam sada postao mnogo vičniji u svim ručnim radovima koje su zahtevali uslovi moga života. Kad sam se našao na ostrvu, nisam uopšte umeo rukovati sekirom, a sada bih mogao biti dobar tesač ako zatreba, osobito kad se uzme u obzir da sam imao vrlo oskudan alat.

U grnčarstvu sam (potpuno neočekivano) veoma napredovao: načinio sam tezgu sa točkom koji se mogao okretati, zbog čega sam posao obavljao i brže i bolje. Sad sam umesto nakaznih stvari, koje je bilo žalosno pogledati, izrađivao dosta dobro posuđe pravilnog oblika, i koje je ličilo na nešto.

Ali se nikada, čini mi se, nisam tako obradovao i ponosio svojim pronalazačkim darom kao onog dana kad sam uspeo da načinim lulu. Naravno, moja je lula bila jednostavnog oblika – od proste pečene ilovače kao i sva moja grnčarija i nije baš bila lepa. Ali je bila dovoljno čvrsta i dobro je vukla, i što je glavno, to je ipak bila lula o kojoj sam toliko maštao jer sam već odavno navikao da pušim. Na našem brodu je bilo lula, ali kad sam otuda prevezio stvari, nisam znao da na ostrvu uspeva duvan, te sam zaključio da ih ne vredi uzimati.

U to vreme sam otkrio da su mi se zalihe baruta osetno smanjile. Ovo me je suviše uznemirilo i ojadilo jer nov barut nisam mogao niotkuda nabaviti. Šta ću kada utrošim sav barut? Kako ću onda u lov na divokoze i ptice? Zar ću do kraja života ostati bez mesnate hrane?

GLAVA PETNAESTA

ROBINSON PRIPITOMLJAVA DIVOKOZE

Jedanaeste godine mog boravka na ostrvu, kada mi je barut počeo ponestajati, ozbiljno sam počeo razmišljati da ulovim žive divokoze. Naročito sam želeo da uhvatim ženku sa jarićima.

U početku sam nameštao zamke i divokoze su često u njih upadale. Ali od toga je bila mala korist: divokoze bi pojele mamac, a onda raskidale zamke i mirno izlazile na slobodu. Na žalost, žice nisam imao i zamke sam morao izrađivati od uzica.

Tada sam rešio da oprobam vučje jame. Poznavajući mesta gde su divokoze najčešće pasle, iskopao sam tamo tri duboke jame, prikrio ih opletenim prućem i na svaku takvu lesu stavio naramak ječmenog i pirinčanog klasja. Vrlo brzo sam se uverio da koze navraćaju do mojih jama: klasje je bilo pojedeno, a unaokolo, su se mogli videti tragovi kozjih papaka. Tada sam napravio prve klopke i već sutradan zatekao u jednoj jami velikog starog jarca, a u drugoj – tri jareta: jedno muško i dva ženska.

Starog jarca sam pustio na slobodu jer nisam znao šta ću s njim. Bio je tako divalj i zao da se nije dao živ u ruke (plašio sam se da se spustim k njemu u jamu), a da ga ubijem, – nisam imao razloga. Čim sam podigao lesu, iskočio je iz jame i jurnuo da beži koliko ga noge nose.

Kasnije sam se već uverio da glad ukroćuje i lavove. Tada to nisam znao. Da sam pustio jarca da gladuje tri-četiri dana, a posle mu prineo vode i malo klasja, postao bi krotak baš kao moji jarići.

Divokoze su uopšte vrlo pametne i poslušne. Ako čovek sa njima dobro postupa, nije ih teško pripitomiti.

Ali, ponavljam, tada to nisam znao. Pustivši jarca, prišao sam jami gde su bili jarići, izvukao sva tri, vezao ih zajedno uzicom i na jedvite jade dovukao do kuće.

Prilično dugo ih nisam mogao naterati da jedu. Sem majčina mleka još nisu znali za drugu hranu. A kad su dobro izgladneli, bacio sam im malo sočnog klasja i oni su se malo-pomalo prihvatili jela. Uskoro su navikli na mene i sasvim se pripitomili.

Otada počeh da gajim divokoze. Želeo sam da izvedem čitavo stado jer je to bio jedini način da se snabdem mesom za one dane kada mi ponestane baruta i sačme.

Posle godinu i po odgajio sam ništa manje nego dvanaest divokoza računajući i jariće, a već posle dve godine moje se stado namnožilo na četrdeset i tri grla. Vremenom sam ogradio pet torova. Torovi su bili spojeni vratnicama kako bi se divokoze mogle izgoniti na pašu s jedne livade na drugu.

Imao sam sada neiscrpnu zalihu kozjeg mesa i mleka. Doduše, kad sam počeo da gajim divokoze, nisam mislio na mleko. Tek docnije sam počeo da ih muzem.

Mislim da se i najturobniji i najmrzovoljniji čovek ne bi uzdržao od smeha da me je video sa mojom porodicom za stolom o ručku. U pročelju sam sedeo ja, kralj i vlastelin ostrva, koji je punovlasno raspolagao životima svojih podanika: mogao sam izricati kaznu i pomilovanja, davati i oduzimati slobodu; ali među mojim podanicima nije se našao nijedan buntovnik.

Trebalo je videti s kakvom sam kraljevskom raskoši ručao sam, okružen svitom svojih privrženika. Samo je Polu, mome miljeniku, bilo dopušteno da razgovara sa mnom.

Pas, koji je već davno ostareo i sasvim ishlapeo od starosti, čučao je zdesna, a s obe strane bile su mačke, koje su očekivale milostinju iz mojih ruku. Takva milostinja je smatrana kao znak posebne kraljevske milosti.

Nisu ovo bile mačke koje sam doneo sa broda. One su davno uginule i ja sam ih svojom rukom zakopao u blizini moga stana. Jedna se već na ostrvu bila okotila; zadržao sam dva mačeta i oni su porasli pitomi, a ostali su se razbežali po šumi i podivljali. Na kraju, na ostrvu se razmnožilo toliko mačaka da se od njih nije moglo izdržati; zavlacile su se u moju ostavu, odvlačile hranu i ostavljale su me na miru tek kad bih dve-tri ubio.

Ponavljam, živeo sam kao mali car ne oskudevajući ni u čemu; uza me je uvek bila cela svita poslušnih carskih udvorica – samo ljudi nije bilo. Uostalom, čitalac će videti, uskoro je došlo vreme kad se u mom carstvu pojavilo čak suviše ljudi.

Iako sam čvrsto odlučio da se nikad više ne upuštam u opasna putovanja po moru, ipak sam svim srcem želeo da imam pri ruci čamac, makar samo da njime plovim uz obalu. Više puta sam razmišljao kako bih ga prebacio na ovu obalu gde je bila moja pećina. Ali, znajući kako je teško ostvariti ovaj plan, svagda sam se tešio da mi je dobro i bez čamca.

Međutim, ni sam ne znam zašto, ali nešto me je silno vuklo onom brežuljku na koji sam se peo poslednji put kad sam išao u šetnju. Još jednom mi se prohtelo da otuda pogledam kako vijuga obala v. kuda teče morska struja. Na kraju ne izdržah i pođoh na put – ovoga puta peške, obalom.

Kad bi se kod nas u Engleskoj iskrcao čovek u odeći kakva je na meni bila u to vreme, svi bi se prolaznici – uveren sam – razbežali u strahu, ili bi od smeha popucali; često sam se i sam, gledajući se, nehotice osmehivao, zamišljajući kako se svečano šetam dragim Jorkširoom sa ovakvom svitom i ovako odeven.

Na glavi mi je bila šiljata i bezoblična šubara od jareće kože čiji se zadnji duži kraj spuštao niz pleća i zaklanjao mi vrat od sunca, a za vreme kiše štitio da mi se voda ne sliva za vrat. U žarkim predelima nema ništa gore od kiše koja te probija do gole kože.

Zatim sam nosio kožuh bez rukava i dug gotovo do kolena. Čakšire su bile od krzna veoma starog jarca, tako dugačke dlake da su mi pokrivale noge do polovine listova. Čarapa nisam imao, a umesto cipela napravio sam – ne znam kako bih to nazvao – prosto patike sa dugačkim vrpcama koje su se vezivale sa strane. Ova je obuća bila nešto najprimitivnije – uostalom kao i celokupno moje odelo.

Preko kožuha sam se opasao širokim remenom od šišane kozje kože; umesto pređice – dva kaišića, a s obe strane prišio sam po jednu petlju – ne za špadu i jatagan, nego za testeru i sekiru.

Pored toga, preko ramena sam prebacio kožni kaiš sa istim, samo nešto užim kopčama kao na kajasu. O kaiš sam pričvrstio dve torbice tako da su mi visile pod levom rukom: u jednoj je bilo baruta, u drugoj sačme. Na plećima sam nosio korpu, o ramenu pušku, a nad glavom ogroman krzneni suncobran. Suncobran je bio neobično ružan, ali je sačinjavao, bogami, najnužniji deo putne opreme. Jedino mi je puška bila potrebija od suncobrana.

Bojom kože nisam toliko ličio na crnca koliko se moglo očekivati, s obzirom na to što sam živeo blizu Ekvatora, i nisam se uopšte plašio da ću preplanuti. Prvo sam pustio bradu. Brada je izrasla suviše duga. Posle sam je obrijao, ostavivši samo brkove. Ali sam zato odnegovao veličanstvene, prave turske brkove. Oni su bili tako čudovišno dugački da bi u Engleskoj plašili prolaznike.

Ali sve ovo pominjem samo uzgred: ta na ostrvu nije bilo mnogo posmatrača koji bi mogli uživati u mom licu i stasu – i nije li onda svejedno kako sam izgledao! Počeh o tome pričati tek onako, uz reč, i više se neću vraćati na ovo.

GLAVA ŠESNAESTA

NEOČEKIVANA UZBUNA – ROBINSON UTVRĐUJE SVOJE SKLONIŠTE

Uskoro je jedan doživljaj iz osnove poremetio miran tok moga života.

Bilo je oko podne. Uputio sam se obalom mora ka svome čamcu kad odjednom na svoje veliko zaprepašćenje i užas opazih trag bosa čovečje noge koji je bio jasno utisnut u pesku.

Zastadoh i ni da maknem s mesta, kao da me je ošinula munja ili kao da sam priviđenje ugledao.

Počeh da osluškujem. Osvrtao sam se na sve strane, ali niti sam čuo, niti video išta sumnjivo.

Ustrčao sam uz kosu brega kako bih što bolje izvideo okolinu; opet sam se spustio do mora; prošao sam malo obalom i nigde ništa nisam otkrio: nikakvih znakova da su tu nedavno bili ljudi osim jednog jedinog otiska stopala.

Vratih se još jednom na isto mesto. Hteo sam da vidim ima li tamo još otisaka. Ali drugih tragova nije bilo. Valjda mi se pričinilo? Možda ovaj trag ne pripada čoveku? Ne, nisam se prevario. Ovo je nesumnjivo trag čovečjeg stopala: jasno sam raspoznavao petu, prste i taban. Kako je dospelo ovamo? Otkuda čovek ovde? Gubio sam se u nagađanjima i ni na jednom se nisam mogao zadržati.

U strahovitom uzbuđenju, ne osećajući zemlju pod nogama, pohitao sam kući, u svoju tvrđavu. U glavi – metež svakojakih misli. Bio sam užasno uplašen.

Osvrtao sam se na svaka dva ili tri koraka. Strepeo sam od svakog žbuna, od svakog drveta. Svaki panj mi se izdaleka priviđao kao čovek.

Nemoguće je opisati kakve su jezovite i neočekivane oblike dobijale sve stvari u mojoj uskovitlanoj uobrazilji, kakve su me lude, fantastične misli uznemiravale tada i kakve sam besmislene odluke donosio putem.

Kad sam stigao do svoje tvrđave (ovako sam od tog dana počeo nazivati svoje sklonište), u tren oka se našoh iza ograde, baš kao da me potera gonila.

Štaviše, nisam se mogao setiti da li sam, kao uvek, prešao preko ograde uz pomoćne lestvice ili sam ušao na vrata, to jest kroz spoljašnji ulaz koji sam u brdu prokopao; toga se ni sutradan nisam mogao setiti.

Ni zec, ni lisica, spasavajući se u strahu od čopora pasa, nisu tako hitali u svoju jazbinu kao ja tada.

Svu noć nisam mogao oka sklopiti i hiljadu puta sam postavio jedno isto pitanje: kako je čovek mogao ovamo dospeti? Verovatno je to otisak stopala kakvog urođenika koji se pukim slučajem našao na ostrvu. A šta ako je bilo više divljaka? Možda su se čamcem izvezli na more i ovamo ih dognala morska struja ili vetar; vrlo

je verovatno da su se zadržali neko vreme na obali, pa su opet otplovili morem jer su, po svoj prilici, isto tako malo želeli da ostanu u ovoj pustinji, kao i ja da živim u njihovom susedstvu.

Nisu, naravno opazili moj čamac, inače bi se dosetili da na ostrvu ima ljudi, potražili bi ih i, van svake sumnje, našli bi me.

A tada me opeče strašna slutnja: „A šta ću ako su videli moj čamac?“ Ova me misao kidala i mučila.

„Istina, – govorio sam sebi – oni su se otisnuli na more, ali to još ništa ne dokazuje; oni će se vratiti, neminovno će se vratiti sa čitavom hordom drugih divljaka i onda će me pronaći i pojesti. Ne uspe li im da me nađu, svejedno, ugledaće moja polja, moju ogradu od kolja, uništiće moj usev, rasterati mi stado i ja ću morati da umrem od gladi.“

Prva tri dana i noći posle ovog strašnog otkrića ni nosa nisam promolio iz tvrđave, i čak sam počeo gladovati. U kući nisam držao veće zalihe namirnica, pa su mi posle trećeg dana ostale samo lepinje od ječma i voda.

Uznemiravalo me i to što su mi divokoze, koje sam po običaju muzao svake večeri (ovo je bila moja svakodnevna razonoda), sada ostale nepomužene. Znao sam da jadne životinje mnogo pate zbog toga; uz to sam se plašio da im mleko ne presahne. Moja strepnja je bila opravdana: mnoge divokoze su zakunjale i prosto prestale da daju mleko.

Četvrtog dana sam prikupio hrabrost i izišao. A tada mi sinu misao koja mi je konačno vratila nekadašnju bodrost. U najžešćem strahu, dok sam se gubio u raznim nagađanjima i ni na jednom se nisam mogao zadržati, iznenada mi je palo na um da nisam možda ja izmislio svu tu priču o otisku čovečjeg stopala i nije li to moj vlastiti trag. Ta on je mogao ostati u pesku utisnut kad sam poslednji put išao da obiđem barku. Doduše, obično sam se vraćao drugim putem, ali to je bilo davno. Da li sam smeo sasvim pouzdano tvrditi da sam onda išao baš onim a ne ovim putem?

Postarao sam se da uverim sebe kako je, eto, upravo tako i bilo, da je to moj sopstveni trag i da sam se pokazao kao ona budala što je izmislila bajku o mrtvacu koji se digao iz groba, pa se posle i sama uplašila od svoje priče.

Da, to je svakako bio moj vlastiti trag!

Potpuno uveren u to, počeh izlaziti iz kuće u vezi sa raznim domaćim poslovima. Opet sam svaki dan provodio u svome letnjikovcu. Tu sam muzao divokoze i brao grožđe. Ali da ste videli kako sam nasmelo odlazio tamo, kako sam se svaki čas osvrtao levo-desno, gotov da odmah bacim korpu i nagnem bežati, svakako biste pomislili da sam neki težak grešnik gonjen grižom savesti.

Međutim, prošlo je još dan-dva i ja sam se mnogo osmelio. Konačno sam uverio sebe da mi je jedna besmislena zabluda donela sva ova strahovanja. Ali, da ne bude više nikakvih sumnji, odlučio sam da još jednom odem na obalu i uporedim

tajanstveni trag s otiskom svoga stopala. Pokaže li se da su oba otiska jednaka, mogu biti uveren da je trag koji me je uplašio bio moj i da sam se uplašio samoga sebe.

S ovakvom odlukom krenuo sam na put. A kad sam stigao na mesto tajanstvenog traga, odmah mi je bilo očito: prvo, da se u trenutku kad sam izašao iz barke i pošao kući, nikako nisam mogao obreti na ovome mestu, a drugo, kada sam radi upoređenja stavio nogu u otisak, videlo se da je moje stopalo mnogo kraće!

Srce mi je ispunila nova strepnja i tresao sam se kao u groznici; čitava bura novih nagađanja zakovitlala mi se u glavi. Vratio sam se kući sa dubokim uverenjem da je tamo, na obali, boravio čovek, i to možda ne jedan, nego petorica ili šestorica.

Vio sam, štaviše, spreman da smatram kako ti ljudi nisu uopšte došljaci, već žitelji ostrva. Dosad, istina, nisam zapazio nijednog čoveka, ali je verovatno da se oni odavno kriju ovuda i da me, prema tome, mogu svakog trenutka neočekivano uhvatiti.

Dugo sam razbijao glavu kako da se zaštitim od ove opasnosti, pa opet ništa nisam smislio.

„Ako divljaci – govorio sam sebi – nađu moje divokoze i ugledaju moje njive na kojima je ječam klasao, oni će uporno navraćati na ostrvo za novim plenom; ako pak spaze moje sklonište, neizostavno će početi da traže njegove stanovnike i na kraju će doći do mene.“

Već sam u žestini odlučio da oborim ograde svih torova i pustim stado, a onda da prekopam obe njive, kako bih uništio iznikli ječam i pirinač, i da srušim svoju kolibu kako neprijatelj ne bi mogao otkriti nikakav ljudski trag.

Ovaj plan se začeo u meni čim sam ugledao onaj užasan otisak noge. Očekivanje opasnosti uvek je strašnije od same opasnosti, a očekivanje zla je deset puta gore od samog zla.

Svu noć nisam oka sklopio. A u zoru, malaksao od nesanice, zaspao sam čvrstim snom i probudio se svež i čio kako se već odavno nisam osećao. Sad sam stao da rasuđujem mirnije i evo šta sam zaključio: moje je ostrvo jedno od najlepših mesta na zemlji. Klima je čarobna, divljači mnogo i mnogo raskošnog bilja. I budući da se prostiru blizu kopna, nije čudo što tamošnji urođenici pristaju sa svojim čamcima uz njegove obale. A biće da ih ovamo baca morska struja ili vetar. Naravno, ovde nema stalnih stanovnika, ali svakako ima urođenika koji ovamo navraćaju. Međutim, za ovih petnaest godina koliko sam proživio na ostrvu, do današnjeg dana nisam otkrio ljudske tragove; prema tome, ako urođenici i dolaze ovamo, nikada ovde ne ostaju dugo. Pa ako dosad nisu nalazili da je po njih korisno i zgodno da se nastane ovde na duže ili kraće vreme, svakako da će tako biti i ubuduće.

Prema tome, mogla mi je pretiti samo ta opasnost da nabasam na njih baš u vreme kad gostuju na mom ostrvu. Ali ako i naiđu, teško da ćemo se sresti jer, prvo,

urođenici ovde nemaju šta da rade, a čak i ako svraćaju ovamo, verovatno uvek hitaju da se vrate kući; i drugo, može se pouzdano tvrditi da oni uvek pristaju s onu stranu ostrva koja je najudaljenija od mog stana.

A pošto tamo ne odlazim često, nema razloga da se naročito plašim divljaka. Dabome, treba razmisliti o skrovitijem skloništu gde bih se povukao ako se oni opet pojave na ostrvu.

Sad sam se morao gorko kajati što sam, proširujući svoju pećinu, probio hodnik napolje. Trebalo je na svaki način ispraviti ovaj nehat. Posle dugog umovanja rešio sam da podignem oko svoga skrovišta još jednu ogradu na takvom rastojanju od prvog zida da se izlaz iz pećine nađe u samom utvrđenju.

Uostalom, nije ni trebalo da dižem novi zid: dvostruki red drveća, koje sam još pre dvanaest godina zasadio u polukrugu duž stare ograde, već je bio pouzdana zaštita – tako je gusto bilo zasađeno drveće i tako se razgranalo. Ostalo je jedino da se između svakog drveta pobije kolac, pa da se ceo ovaj luk pretvori u neprobojni čvrst zid. Tako sam i uradio.

Sada je moja tvrđava opasana sa dva zida. Ali moji napori se nisu završili na ovome. Svu površinu iza spoljnog zida zasadio sam mladima što su ličile na žalosnu vrbu. One su se dobro primile i rasle neobično naglo. Mislim da sam zasadio najmanje dvadeset hiljada komada. Ali sam između ovog šumarka i zida ostavio prilično veliki prostor kako bih izdaleka mogao da spazim neprijatelje, inače bi se oni mogli prikrasti mome zidu zaklonjeni drvećem.

Posle dve godine oko moje kuće ozelenela je mlada šumica, a već posle pet-šest godina okružila me je gusta, potpuno neprohodna šuma – takvom se fantastičnom i neverovatnom brzinom širilo i raslo ovo drveće. Nijedan čovek, bio on urođenik ili belac, ne bi mogao sad ni slutiti da se iza ove šume krije dom.

Da bih ulazio u svoju tvrđavu i izlazio iz nje (jer stazu nisam ostavio u šumi), koristio sam se lestvicama prislanjajući ih uz breg. Kada bih lestvice uklonio, nikakav živi stvor ne bi mogao prodreti do mene a da ne skrha vrat.

Evo kakav sam težak posao navalio sebi na pleća samo zato što mi se pričinilo da mi pretila opasnost. Živeći godinama kao pustinjač, daleko od ljudskog društva, malo-pomalo odvikao sam se od ljudi i oni su mi izgledali strašniji nego svi leopardi i tigrovi.

GLAVA SEDAMNAESTA

ROBINSON SE OSVEDOČIO DA NJEGOVO OSTRVO POSEĆUJU LJUDOŽDERI

Dve godine su minule od dana kad sam ugledao u pesku trag čovečjeg stopala, a nekadašnji duševni mir nikako da mi se vrati. Svršeno je sa mojim mirnim životom! Svako ko je godinama morao živeti u teškom strahu razumeće kako je jadan i čemeran postao moj život.

Lutajući tako po ostrvu, dospem jednom do njegovog zapadnog kraja, kuda još nisam kročio nogom. Ne silazeći do obale, popnem se na uzvišicu i odjednom mi se pričini da sam daleko na pučini ugledao čamac.

„Mora da me oči varaju – pomislih. – Ta za sve ove duge godine otkako iz dana u dan zurim u morsko prostranstvo, nikada ovde nisam video čamac.”

Kakva šteta što nisam poneo dogled! Imao sam nekoliko; pronašao sam ih u jednom sanduku koji sam bio preneo sa našeg broda. Ali, na žalost, ostavio sam ih kod kuće. Nikako ne mogoh da razaznam je li to zbilja bio čamac, mada sam dugo upirao pogled u morsku daljinu, pa su me i oči zabile. Silazeći sa brežuljka prema obali, nisam više ništa video; tako ni danas ne znam šta je to bilo. Morao sam se odreći svakog daljeg posmatranja. Ali sam se otada zarekao da nikad više ne izađem iz kuće bez dogleda.

Izbivši na obalu – a na toj obali, kao što rekoh maločas, nikada nisam bio – osvedočio sam se da tragovi čovečjih nogu uopšte nisu takva retkost kako mi se činilo tokom ovih svih godina. Da, uverio sam se da nisam živio na istočnoj obali gde urođeničke piroge nisu pristajale, već bih znao da oni često dolaze na moje ostrvo i da im njegova zapadna obala služi ne samo kao stalno pristanište nego i kao mesto gde jedu i ubijaju ljude za vreme svojih surovih pirovanja.

Ono što sam ugledao kad sam se spustio sa brežuljka i izbio na obalu, potreslo me je i zbunilo. Čitava obala bila je zasuta ljudskim kostima: lobanjama, skeletima, kostima ruku i nogu.

Ne mogu iskazati kakav me je užas obuzeo pri pogledu na ove ljudske kosti!

Znao sam da urođenička plemena stalno među sobom ratuju. Česti su i okršaji na moru: jedna barka napada drugu.

„Mora biti – mislio sam – da posle svake bitke pobednici dovoze ovamo svoje ratne zarobljenike i ovde ih po svome nečovečnom običaju ubijaju i jedu, pošto su svi ljudožderi.”

I nedaleko odavde spazio sam okruglu zaravan nasred koje su se videli ostaci lomače; verovatno su tu sedela ova svirepa bića dok su za vreme svojih odvratnih orgija proždimala tela svojih bližnjih.

Ovaj čudovišni prizor toliko me je potresao da sam u prvi mah zaboravio na opasnost kojoj sam se izlagao ako i dalje ostanem na ovoj obali. Gnušanje zbog ovakvih zverstava istisnulo je iz moje duše svaki strah.

Često sam slušao o sličnim zverstvima, ali mi se još nikad nije desilo da ih sam vidim. Sa gađenjem sam okrenuo glavu od ovog prizora. Smučilo mi se. Zamalo mi se nije pomračila svest. Činilo mi se da ću se srušiti. Kad sam se pribrao, osetio sam da ni trenutka ne smem ovde ostati; ustrčao sam uz breg i jurnuo natrag u svoje sklonište.

Zapadna obala je ostala daleko iza mene, a ja još nikako nisam mogao da se priblerem. Najzad sam zastao, došao malo k sebi i počeo da pribiram misli. Kako sam se uverio, ovi odvrtni ljudi nikad nisu dolazili na ostrvo po plen. Biće da ni u čemu nisu oskudevali, a možda su smatrali da ovde nema za njih ničega.

Dakle, samo treba i dalje biti obazriv. Već osamnaest godina živim na ostrvu i sve do pre neki dan ni jednom ne naiđoh na ljudske tragove. Valjda ću proživeti ovde još osamnaest godina, a da se ne sretnem s tim divljacima. Ali se takvog slučaja ne moram plašiti, jer će mi od sada jedina briga biti da kako znam i umem zametnem tragove svoga boravka na ostrvu.

Druga je stvar ako bi se na ostrvu pojavili Evropljani, ljudi dobronamerni i zaista kulturni, uvek gotovi da pomognu bližnjem koji je u nevolji. Ali o takvoj sreći nisam smeo čak ni da sanjam.

Mogao sam, da sam hteo, posmatrati urođenike odnekud iz zasede, ali nisam želeo ni da ih vidim – toliko su mi odvrtni ovi krvoločni divljaci koji kao zveri proždiru jedan drugog. Žalostila me sama pomisao da ljudi mogu imati tako nečovečne običaje.

Gotovo dve godine proveo sam neprekidno u onom delu ostrva gde je bio moj posed – tvrđava pod bregom, koliba u šumi i onaj proplanak gde sam ogradio tor za divokoze. Za ove dve godine nijednom ne siđoh da vidim šta je sa čamcem.

„Još bolje, – mislio sam – napraviću nov brodić, a neka stara barka ostane tamo gde je. Opasno je ići po nju. Na moru, kraj te obale mogu me napasti urođenici-ljudožderi i oni bi me, svakako, rastrgli kao i ostale svoje zarobljenike.“

Ali prođe još godinu dana otprilike i na kraju odlučih da izvučem svoj čamac otuda: veoma bi naporno bilo graditi nov. I taj bi novi čun bio gotov tek posle dve-tri godine, a dotle bih bio lišen svake mogućnosti da plovim po moru.

Srećno sam uspeo da čamac prevezem na istočnu stranu ostrva i tu sam našao veoma podesan zaliv zaštićen sa svih strana strmim hridima. Duž istočne obale ostrva prolazila je morska struja, pa sam znao da se urođenici ni za živu glavu neće odvažiti da se ovde iskrcaju.

Teško da će čitaocu izgledati čudnovato što me je pod utiskom ovih uzbuđenja i užasa prošao svaki prohtev da se brinem o blagostanju i udobnosti. Moj um je izgubio svoju pronalazačku sposobnost. Nije mi bilo do toga da se staram kako ću

poboljšati hranu, kad sam jedino mislio kako ću spasti goli život. Nisam smeo ni ekser da zakucam, ni cepanicu da iscepam, jer mi se neprestano činilo da urođenici mogu čuti ovu lupu. A već odavno sam rešio da više ne pucam.

Ali što je najvažnije, spopadao me je mučan strah kad god sam morao da naložim vatru, jer me je uvek mogao odati dim koji se na svetlosti dana video sa velike daljine. Iz tog razloga sam sve poslove za koje je potrebna vatra (među njima i grnčarstvo) preneo u novu prostoriju koju sam pronašao kratko vreme pre svega ovog.

Evo u čemu je stvar: jednom sam tako radeći u šumi, na svoju neiskazanu radost, otkrio prirodnu pećinu u steni.

Unutra je pećina bila vrlo prostrana, ali, uveren sam, ni jedan se divljak ne bi odvažio da se skloni u nju. I jedino čoveku koji je kao ja vapio za skrovitim skloništem moglo je pasti na um da se zavlači u ovo ždrelo.

Ovu sam pećinu otkrio pukim slučajem.

Radeći u šumi sekirom i, pošto sam okresao gusto granje sa jednog velikog bora, opazih pod njim jazbinu. Zanimalo me je kuda vodi. S teškom mukom sam se progurao kroz nju i našao se u pećini. Pećina je bila prostrana i tako visoka da sam se već tu, na ulazu, mogao potpuno uspraviti. Ali moram reći da sam otuda izleteo brže nego što sam ušao.

Zureći kroz tamu, ugledah dva ogromna staklena oka koja su me netremice gledala; ona su svetlucala kao zvezde, odbijajući slabu dnevnu svetlost što se spolja probijala u pećinu i udarala pravo na njih. Nisam znao čije su ovo oči – đavolje ili ljudske, i pre nego što sam mogao ma šta da shvatim, izletem iz pećine.

Posle kratkog vremena ipak sam se pribrao i po hiljadu puta nazvao sebe budalom.

„Ko je preživeo dvadeset godina usamljen na nenastanjenom ostrvu, ne priliči mu da se plaši đavola – rekoh sebi. – Baš ako hoćemo u ovoj pećini nema nikoga ko je strašniji od mene.“

I pribravši hrabrost, dohvatim upaljenu luč i vratim se u pećinu. Ali nisam kročio ni tri koraka, osvetljavajući put bakljom, kad se sada još jače uplaših: čuo sam glasan uzdah; tako ječe ljudi od bola. Onda se začuše neki isprekidani zvuci kao nerazgovetno mrmljanje i opet težak uzdah.

Ustukao sam i zastao skamenjen od užasa; hladan znoj me je probio po celom telu i kosa mi se digla uvis. No prikupivši svu smelost, opet pođem napred i na svetlosti glavne što sam je držao iznad glave ugledam na zemlji ogromnog ostarelog jarca.

Ležao je nepomično i teško disao u samrtnom hropcu; lipsavao je, očevidno, od starosti. Gurnuo sam ta ovlaš nogom da se uverim može li ustati. Pokušao je da se

digne, ali nije mogao. „Neka samo leži – pomislih. – Kad je on mene tako preplašio, kako li bi se tek uplašio svaki urođenik koji naumi da se uvuče ovamo!“

Sutradan sam poneo sa sobom šest velikih sveća svojeručne izrade (u to vreme sam naučio da izrađujem dobre sveće od kozjeg loja, samo mi fitilji još nisu ispadali najbolje) i vratio se u pećinu.

Pri ulazu pećina je bila široka, pa se postepeno sužavala tako da sam u dubini pećine morao oko deset jardi mileti četvoronoške, što je bio, uzgred budi rečeno, prilično smeo podvig jer nisam uopšte znao kuda vodi ovaj prolaz i šta me napred očekuje. Ali, gle, – osetio sam da sa svakim korakom hodnik postaje sve širi. Malo posle pokušah da ustanem i pokazalo se da se mogu uspraviti. Pećinski svod se dizao oko dvadeset stopa u visinu. Upalio sam dve sveće i ugledao tako veličanstvenu sliku kakvu za života još nisam video. Obreo sam se u prostranoj špilji. Plamen dveju sveća odbijao se od njenih svetlucavih zidova. Ovi su odsjajivali u stotinu hiljada raznobojnih vatara. Da li su ovo bili dijamanti utisnuti u pećinski kamen ili drugo drago kamenje. Nisam to znao. Najverovatnije da je to bilo zlato.

Ni slutio nisam da zemlja može skrivati u svojim nedrima takve divote. To je bila čarobna pećina. Dno joj beše suvo i zaravnjeno, zasuto sitnim peskom. Nigde nisam mogao videti gadne stonoge ili crve, nigde – ni po zidovima ni svodovima ni traga od vlage. Jedina je nezgoda bila – uski ulaz, ali je za mene ova nezgoda predstavljala nešto dragocenije od svega jer sam toliko vremena tražio bezbedno utočište, a skrovitije od ovog teško bi se našlo. Tako sam se obradovao svome otkriću i odlučio da bez oklevanja prenesem u svoju špilju veći deo stvari do kojih mi je naročito stalo, pre svega barut i sve rezervno oružje, to jest dve lovačke puške i tri muškete.

Prevlačeći stvari u svoju novu ostavu, prvi put sam otvorio bure s promoćenim barutom. Uveren sam bio da sav ovaj barut nije valjao ni za šta, ali se pokazalo da je voda prodrila u burence samo tri do četiri palca unaokolo. Promoćeni barut se stvrdnuo i na taj način se obrazovala čvrsta kora; u toj kori se sav ostali barut očuvao zdrav i čitav kao jezgro u orahovoj ljusci. Tako sam neočekivano postao vlasnik novih zaliha odličnog baruta.

Kako je bilo prijatno ovo iznenađenje! Sav ovaj barut – a nije ga nikako bilo manje od šezdeset funti – preneo sam u svoju špilju radi lakšeg čuvanja, ostavivši tri do četiri funte da mi budu pri ruci u slučaju da me urođenici napadnu. U špilju sam prevukao i svu zalihu olova od kojeg sam pravio metke.

Sad sam se činio sebi kao jedan od onih drevnih divova koji su, po predanju, živeli u raselinama stena i u pećinama kamo ni jedan čovek nije mogao dopreti.

„A sada, – govorio sam sebi – ma i pet stotina divljaka jurilo po celom ostrvu tražeći me, nikad neće otkriti moje tajno skrovište, a pronađu li ga, neće se drznuti da ga napadnu.“

Stari jarac koga sam onda zatekao u novoj pećini uginuo je sutradan i zakopao sam ga u zemlju na istome mestu gde je i ležao: bilo je to mnogo lakše nego izvlačiti ga iz pećine.

Nastupila je već dvadeset treća godina otkako živim na ostrvu. Uspeo sam do te mere da se srodim sa njegovom prirodom i podnebljem, i samo da nisam strahovao od urođenika koji su svakog časa mogli ovamo nagrnuti, drage volje bih pristao da ovde u zatočenju proživim ostatak svojih dana do poslednjega časa, a posle bih legao i umro kao onaj stari jarac.

Poslednjih godina, još dok nisam znao da mi pretil napad divljaka, izumeo sam neke zabave koje su mi u samoći bile velika razonoda. Zahvaljujući njima, provodio sam vreme mnogo veselije nego pre.

Kako je već rečeno, prvo sam naučio svoga Pola da govori i on je brbljao tako srdačno, izgovarao reči tako razgovetno i jasno da sam ga slušao sa uživanjem.

Mislim da ni jedan drugi papagaj ne bi umeo bolje da ćereta nego on. Proživeo je kod mene punih dvadeset i šest godina. Je li mu još dugo ostalo da živi, ne znam; Brazilci tvrde da papagaji mogu živeti sto godina.

Imao sam još dva papagaja; i oni su umeli da govore i obojica su kreštali: „Robine Kruso!“, ali ni blizu tako dobro kao Pol. Istina, na njegovu obuku sam utrošio mnogo više vremena i napora.

Moj pas mi je bio najmiliji saputnik i veran drug svih šesnaest godina. Onda je od starosti mirno uginuo, ali nikad neću zaboraviti kako me je odano voleo.

One mačke koje sam zadržao u svom domu odavno su već postale punopravni članovi moje velike porodice.

Osim toga, uvek sam držao dva-tri jareta koje sam navadio da mi jedu iz ruke. I uvek sam gajio mnogo ptica. Hvatao sam ih na obali, podsecao im krila da ne bi mogle odleteti i one bi se vrlo brzo pripitomile i s veselim cvrkutom sletele čim bih se pojavio na pragu.

Mladice koje sam zasadio pred tvrđavom odavno su se razgranale u gust šumarak, a u tom šumarku nastanilo se mnogo ptica. One su vile gnezda po niskom drveću i izvodile mladunce i sav taj život koji je vrio odasvud tešio me i veselio u samoći.

Tako bih, ponavljam, živeo lepo i prijatno i bio bih zadovoljan svojim udesom – samo da nisam strepeo da će me divljaci napasti.

GLAVA OSAMNAESTA

DIVLJACI PONOVO POSEĆUJU ROBINSONOVO OSTRVO – BRODOLOM

Došao je decembar i trebalo je podići letinu. Radio sam u polju od jutra do večeri. I tako sam jednom, izašavši iz kuće još u svitanje, na svoje veliko zaprepašćenje i užas ugledao ka obali, dve milje od moje pećine, plamen sa velike lomače.

Znači, opet su se pojavili divljaci na mom ostrvu! I nisu iskrslili na onoj strani gde nikad nisam bio, već ovde, nedaleko od mene. Skamenio sam se od zaprepašćenja.

Pritajio sam se u šumarku koji je okruživao moj dom i nisam smeo da kročim napolje da ne bih nabasao na divljake. Ali, i skriven u šumici, bio sam veoma nespokojan: strepeo sam da će divljaci, počnu li švrljati po ostrvu i ugledaju li moje njive, stado i sklonište – pogoditi da u ovom kraju žive ljudi i neće se smiriti dok me ne pronađu. Nisam smeo oklevati. Žurno sam se povukao iza ograde, podigao lestvice kako bih zaturio trag i stao se pripremati za odbranu.

Napunio sam svu artiljeriju (tako sam prozvaao svoje muškete), pregledao i nabio oba pištolja i rešio da se branim do poslednjeg daha.

Proveo sam blizu dva časa u svojoj tvrđavi domišljajući se šta bih još mogao preduzeti u odbranu svoga utvrđenja.

„Kakva šteta što svu moju vojsku sačinjava jedan jedini čovek! – mislio sam. – Nema u mene čak ni izviđača koje bih mogao poslati u izvidnicu.”

Nisam znao šta se radi u neprijateljskom logoru. Ova me je neizvesnost mučila. Dočepam dogled, prislonim lestvice uza strminu brega i popnem se na sam vrh. Tamo sam legao ničice i upravio dogled ka mestu gde sam ugledao vatru. Videlo se da ih je bilo najmanje devetorica. Svi su sedeli oko male lomače goli golcati.

Dabome, oganj nisu raspalili da se greju; to im nije bilo nužno jer je napolju bila žega. Ne, uveren sam da su na ovoj lomači pekli ljudsko meso za svoj divljački obed. Plen je, svakako, bio pripremljen, a je li bio živ ili ubijen, to nisam znao.

Ljudožderi su prispeli na ostrvo u dve piroge koje su sada ležale na žalu: bilo je vreme oseke i moji strašni gosti mora da su čekali plimu kako bi otplovili natrag.

Tako se i zbilo: samo što je nastupila plima, divljaci su jurnuli prema barkama i otisnuli se. Zaboravih reći da su sat i po pre odlaska igrali na obali: kroz dogled sam dobro mogao da pratim njihove divljačke pokrete i skokove.

Čim sam utvrdio da su urođenici napustili ostrvo i izgubili se, siđem s brega, prebacim o rame obe puške, o pojas zadenem dva pištolja i svoju veliku sablju bez korica i, ne časeći ni časka, uputim se onom brežuljku odakle sam vršio prva izviđanja kad sam na obali otkrio čovečji trag. Stigavši do tog mesta (što mi je

oduzelo puna dva časa, pošto sam bio teško natovaren oružjem), pogledah prema moru i videh još tri čamca sa divljacima. Plovili su od ostrva prema kopnu.

Ovo me je užasnulo. Trčao sam prema obali i umalo nisam kriknuo od gneva kad sam ugledao tamo ostatke tek završene svirepe gozbe: krv, kosti i parčad ljudskog mesa što su ga ovi krvoloci maločas žderali igrajući i veseleći se.

Spopao me je takav bes, osetio sam takvu mržnju prema ovim ubicama da zaželeh da im se strašno osvetim za njihovu krvoločnost. Zakleo sam se da ću ih idući put, kad opet ugledam njihove krvave orgije na obali, napasti i pobiti, ma koliko ih bilo.

„Neka padnem u neravnoj borbi, neka me rastrgnu, – govorio sam sebi – ali zar mogu dopustiti da na moje oči ljudi nekažnjeno jedu ljude!“

Međutim, proteklo je petnaest meseci, a divljaci se nisu pojavljivali. Za sve ovo vreme u meni se nije gasio ratnički žar. Neprestano sam mislio samo na to kako da potamanim ljudoždere.

Naumih da ih iznenada napadnem, tim pre ako se opet podele u dve grupe kao što se desilo kad su poslednji put dolazili.

Nije mi ni na um palo tada – čak i ako pomlatim divljake koji ovamo dođu (uzmimo da ih je deset ili dvadeset) – da ću sutra ili za nedelju dana ili, možda, posle mesec dana imati posla sa novim divljacima. A onda opet sa novim i tako bez kraja dok se i sam ne pretvorim u takvog strašnog ubicu kao i ova nesrećna stvorenja koja jedu svoju sabraču, ljude.

Petnaest ili šesnaest meseci živeo sam u stalnom uzbuđenju. Rđavo sam spavao, svake noći snevao strašne snove i često sam skakao iz postelje sav cepteći.

Pokatkad sam sanjao kako ubijam divljake i živo sam video u snu sve pojedinosti našeg okršaja. Ni danju nisam imao ni trenutka mira. Po svoj prilici, ovakvo napregnuto duševno stanje bi me na kraju dovelo do ludila, da neočekivano nije iskrsnuo događaj koji je odmah odvuкао moje misli na drugu stranu.

Dogodilo se to u dvadeset četvrtoj godini otkako sam na ostrvu, sredinom maja, ako se može verovati mome nesigurnom drevnom kalendaru.

Celog dana, 16. maja, besnela je jaka bura, grmelo je, munje su sevale, nepogoda ni za trenutak nije prestajala. Dan je smenila ista takva olujna noć. Kasno uveče čitao sam knjigu, starajući se da zaboravim na svoje muke. Odjednom čuh topovski plotun. Izgledalo mi je kao da dolazi s mora.

Skoćih navrat-nanos, u tren oka prinesoh lestvice uz padinu brega i počeh se peti naviše u strahu da ne izgubim ni sekundu dragocenog vremena. Upravo u času kad sam se našao gore, daleko na moru sinu vatra i, doista, posla pola minuta odjeknu drugi topovski pucanj.

„Na moru tone brod – rekoх sebi. – Šalje signale, nada se da će biti spasen. Biće da je blizu druga lađa koju ovaj brod poziva u pomoć.“

Bio sam uzbuđen i uzrujan, ali se nisam nimalo pomeo i uspeo sam da zamislim kako će – kad već ja ne mogu da pomognem ovim ljudima – možda oni meni pomoći. Začas sam skupio sve suvarke koji su se našli unaokolo, složio ih na gomilu i potpalio. Drvo je bilo suvo; odmah je planulo u prkos jakom vetru, i tako se razbukvalo da su sa broda. ako je to zbilja bio brod, morali videti moj signal. I vatru su, nema sumnje, spazili jer je odmah, čim je suknuo plamen sa lomače, odjeknuo novi topovski plotun, a onda još jedan, i još jedan, i uvek sa iste strane.

Održavao sam vatru svu noć do zore, a kad je svanulo i jutarnja se magla malo razvejala, ugledao sam na moru, pravo na istoku, nekakav taman predmet. Je li to bio kostur broda ili jedro, ni kroz dogled nisam mogao da raspoznam jer je bilo vrlo daleko, a more još u izmaglici.

Celo jutro sam posmatrao predmet koji se nazirao na moru i uskoro se uverio da se ne kreće. Jedino sam mogao pretpostaviti da je to brod koji je bacio sidro.

Nisam istrpeo: dohvatih pušku i durbin i otrčah na jugoistočnu obalu ka mestu sa koga su počinjale stene, koje su kao venac zalazile u more.

Magla se već digla i, pošto sam se popeo na najbližu stenu, jasno sam mogao raspoznati kostur razbijenog broda. Srce mi se steglo od jada. Očevidno, nesrećni brod se nasukao noću na nevidljive podvodne stene i razbio se na mestu gde one pregrađuju tok pomamnoj morskoj struji. To su bile one hridi koje su jednom i meni pretile propašću.

Da su brodolompici opazili ostrvo, verovatno bi spustili čamce i pokušali da se dohvate obale.

Ali zašto su opet pucali iz topova odmah pošto sam upalio vatru? Možda su, ugledavši oganj, spustili u more čamac za spasavanje i zaveslali prema obali, ali nisu mogli doleteti pomamnoj buri koja ih je odvušla na drugu stranu, pa su se podavili? A možda su još pre brodoloma ostali bez čamca? Dešava se i to za vreme bure kad brod počne tonuti, posada često mora da baca sa broda čamce kako bi olakšali teret. Možda ovaj brod nije bio sam. Možda su se pored njega našle na moru još dve-tri lađe, pa su, čuvši signale, doplovile do nesrećnog sabrata i prihvatile njegovu posadu? Uostalom, teško da se takvo šta moglo desiti. Nisam opazio nikakve tragove nekog drugog broda.

Ali ma kakav udes da je zadesio nesrećnike, nisam im mogao priteći u pomoć, i mogao sam jedino da oplakujem njihovu propast. Žalio sam i njih i sebe.

Teže nego ikad osetio sam toga dana svu strahotu svog usamljenog života. Ugledavši brod, razumeo sam koliko sam silno čeznuo za ljudima, kako žarko želim da vidim njihova lica, da im čujem glas, stisnem ruku, razgovaram s njima! Sa usana su mi se stalno otimala reči: „Oh, da su se bar dva ili tri čoveka, – ne, jedan od njih samo da se spasao i dopliva do mene! Bio bi mi drug, prijatelj i sa njim bih mogao deliti i zlo i dobro.“

Ni jedan jedini put za sve vreme moje usamljenosti nisam osetio takvu žudnju da budem sa ljudima.

– Makar samo jedan! Oh, jedan samo! – ponavljao sam kasnije po hiljadu puta.

I ove reči su raspirivale u meni takvu tugu da sam, izgovarajući ih, grčevito stezao pesnice i tako jako stiskao zube da ih potom dugo nisam mogao rastaviti.

GLAVA DEVETNAESTA

ROBINSON PONOVO POKUŠAVA DA NAPUSTI OSTRVO

I tako sve do kraja svog boravka na ostrvu nisam doznao da li se kogod spasio sa potonulog broda.

Nekoliko dana posle brodoloma našao sam na obali prema mestu gde se razbila lađa leš brodskog malog koji se udavio. Posmatrao sam ga sa iskrenom tugom. Imao je tako milo i prostodušno mladičko lice! Da je ostao živ, možda bih ga zavoleo i život bi mi bio mnogo srećniji.

Ali ne вреди tugovati za onim što se ne da popraviti. Dugo sam lutao žalom, a onda sam opet prišao davljeniku. Na sebi je imao kratke pamučne čakšire, plavu lanenu košulju i matrosku bluzu. Ni po kakvim oznakama nije se moglo odrediti koje je narodnosti: u njegovim džepovima ništa se nije našlo, sem dva zlatnika i lule.

Bura se stišala i prohtelo mi se da uzmem čamac i njime odem do broda. Nisam sumnjao da ću tamo naći korisnih stvari koje mi mogu ustrebat. Ali me nije samo ovo privlačilo: više od svega uzbuđivala me je nada da nije možda na brodu ostalo živo biće koje bih mogao da spasem od smrti.

„I ako ga spasem, – govorio sam sebi – život će mi postati svetliji i radosniji.“

Ova misao je zagospodarila svim mojim srcem: osećao sam da neću imati mira ni danju ni noću dok ne odem do postradale lađe. I rekoh sebi:

„Neka bude šta bude, ali pokušaću da dospem tamo. Po svaku cenu moram se otisnuti na more ako neću da me grize savest.“

S ovom odlukom pohitao sam natrag u svoju tvrđavu i stao se pripremati na težak i opasan put.

Poneo sam hleba, veliki krčag vode za piće, bocu ruma, kotaricu suvog grožđa i kompas. Natovario sam na pleća sve to dragoceno blago i uputio se obalom gde je moj čamac. Iscrpevši iz njega vodu, složio sam stvari i vratio se po novi tovar. Ovog puta sam uzeo veliku vreću pirinča, drugi krčag sa vodom, dvadesetak ječmenih lepinjica, bocu kozjeg mleka, malo sira i štit za sunce.

Sve sam ovo jedva prebacio u čamac i otisnuo se. Isprva sam veslao i držao se što bliže obali. A kad sam stigao do severoistočnog kraja ostrva i kada je trebalo dići jedro i pustiti se na pučinu, zastao sam u nedoumici.

„Da idem ili ne? Da stavim život na kocku ili ne?“ – pitao sam se.

Pogledao sam brzu morsku struju koja je opasivala ostrvo, setio se strašne opasnosti kojoj sam se izložio prilikom prvog putovanja i moja je odvažnost polako

malaksavala. Ovde su se obe struje sučeljavale i ja sam video da će me i jedna i druga odvući na pučinu, ma u koju od njih da upadnem.

„A moj čamac je tako malen, – govorio sam sebi – i dosta je da dune samo jači vetar, talas će ga odmah zapljusnuti i propast mi je neminovna.“

Pod utiskom ovih misli sav sam pretrnuo i bio sam spreman da odustanem od svog poduhvata. Uplovio sam u mali zaton, pristao čamcem uz obalu, seo na brežuljak i duboko se zamislio ne znajući šta ću.

Ali ubrzo je nastala plima i ocenio sam da stvar ne stoji baš tako loše: pokazalo se da struja oseke teče sa južne strane ostrva, a struja plime – sa severne, pa ako pri povratku sa razbijenog broda budem držao kurs prema severnoj obali ostrva, ostaću živ i zdrav.

Nisam se, dakle, imao čega plašiti. Ponovo sam živnuo duhom i odlučio da isplovim sutra čim svane. Pala je noć. Prenoćio sam u barci, pokrivši se mornarskom kabanicom, a zorom rano krenuo na put.

U početku sam uzeo kurs prema otvorenom moru dok nisam upao u morsku struju koja je tekla na istok. Struja me je snažno ponela i za dva nepuna časa došao sam do broda.

Sumoran prizor ukazao se pred mojim očima: brod (svakako španski) zario se kljunom između dve stene. Krma je bila odneta, samo je pramac ostao čitav. I glavna katarka i prednja bile su slomljene u korenu. Kada sam pristao uz bok, na palubi se pomoli pas. Ugledavši me, stao je zavijati i skičati, a kad sam ga pozvao, skoči u vodu i dopliva do mene. Izvukao sam ga u čamac. Lipsavao je od gladi i žeđi. Pružio sam mu malo hleba i on je kidisao na njega kao izgledneli kurjak na snežnoj zimi. Kad se pas zasatio, dadoh mu malo vode i on stade lokati tako halapljivo i zaista bi pukao da sam mu dao koliko je hteo.

Zatim sam se popeo na brod. Prvo što ugledah bila su dva leša; ležali su u kabini na palubi, držeći se grčevito za ruke. Verovatno, kad se brod nasukao na stenu, talasi su ga sve vreme zapljuskivali jer je bila jaka bura, i strahujući da ih more ne odnese preko ograde, ova dva čoveka su se uhvatila jedan za drugog i tako se udavila. Talasi su bili vrlo visoki i tako se često prelivali preko palube da je brod, u stvari, sve vreme bio pod vodom, i oni koje talas nije odneo udavili su se u kajitama i drugim brodskim prostorijama. Osim psa, na lađi nije bilo nijednog živog bića.

Veći deo stvari odnelo je more, a ono što je ostalo bilo je mokro. Istina, u utrobi lađe bila su nekakva burad, ne znam da li sa vinom ili rakijom, ali su bila tako velika da nisam ni pokušao da ih dignem.

Tamo su bili i sanduci koji mora da su pripadali mornarima; dva sanduka sam spustio u čamac i ne pokušavajući da ih otvorim. Da je umesto pramca zadnji deo broda ostao čitav, svakako bih došao do mnogo čega, jer sam i u ova dva sanduka kasnije otkrio neke dragocenosti. Brod je, vidi se, bio veoma bogat.

Osim sanduka pronašao sam na brodu burence sa alkoholnim napitkom. U burencetu nije bilo više od dvadeset galona pa ipak sam ga na jedvite jade preneo u barku. U kajiti sam pronašao nekoliko pušaka i oveći rog sa barutom, a u njemu četiri funte baruta. Puške sam ostavio jer mi nisu bile potrebne, a barut poneo. Uzeo sam još vatralj i mašice što mi je bilo preko potrebno. Poneo sam i dva bakarna kotlića i bakarnu džezvu.

S ovim tovarom i sa psom otisnuo sam se od broda jer je već počinjala plima. Tog dana oko jedan čas posle ponoći vratio sam se na ostrvo izmučen i premoren.

Rešio sam da ne prenosim svoj plen u pećinu, nego u novu špilju pošto je ona, bila bliže. Noć sam opet prespavao u čamcu, a ujutro sam, založivši se jelom, istovario na obalu donesene stvari i pregledao ih podrobno. U burencetu se zatekao rum, istina, prilično loš, mnogo gori od onog što smo ga pili u Brazilu; ali kad sam otvorio sanduke, našao sam mnogo korisnih i skupocenih stvari.

U jednom je, na primer, bio kovčežić izvanrednog lepog i neobičnog oblika; u kovčežiću je bilo više boca sa divnim srebrnim zapušačima; u svakoj boci – najmanje tri pinte osobitog, mirišljavog likera. Tu sam pronašao i četiri tegle odličnog slatka; na žalost, dve su bile upropašćene slanom morskom vodom, ali druge dve su bile tako dobro zatvorene da nije prodrla ni kap vode. Još sam tu našao nekoliko sasvim čitavih košulja i ovo otkriće me je mnogo obradovalo; uz to tuce i po šarenih marama i toliko belih platnenih maramica što mi je prčinilo veliku radost, jer je veoma prijatno za vreme vrelih dana otirati oznojeno lice lakom platnenom maramicom.

Na dnu sanduka sam pronašao tri kese sa novcem i nekoliko grumenčića zlata, težine, mislim, oko jednu funtu.

U drugom sanduku su bili kratki kaputi, čakšire i prsluci, sve prilično iznošeno i od jevtinijeg materijala.

Istinu da kažem, kad sam polazio na brod, mišljah da ću u njemu naći više korisnih i skupocenih stvari. Doduše, obogatio sam se stekavši prilično krupnu sumu novca, ali zar novac nije bio za mene nepotrebno smeće? Drage volje bih dao sav ovaj novac za tri ili četiri para najobičnijih cipela i čarapa koje nisam obuvao već nekoliko godina.

Sklonivši plen na pouzdano mesto, opet sam seo u čamac i odveslao natrag uz obalu. Noć je pala kad sam stigao kući. Kod kuće je sve bilo u najboljem redu: mirno, prijatno i tiho. Papagaj me je dočekao toplom reči, i jarići su mi pritrčali tako razdragano da sam ih morao pomilovati i položiti im svežeg klasja.

Od tog doba kao da su se razvejale sve nekadašnje strepnje. Nastavio sam da živim po starome, bez ikakvih uzbuđenja, obrađujući polja i gajeći životinje uz koje sam se još jače pribio.

Tako sam proživeo još jedno dve godine u potpunom zadovoljstvu i ne znajući za nemaštinu. Ali za ove dve godine samo sam o tome snevao – kako da odem s ostrva. Od časa kad sam ugledao lađu koja mi je obećala slobodu, samoća mi je

postala još morskija. Dane i noći sam provodio maštajući o bekstvu iz ove tamnice. Da sam imao pri ruci barku, makar kao onu na kojoj sam utekao od Mavara, otisnuo bih se na more bez razmišljanja, bez obzira na to kuda će me vetar odneti.

Najzad sam došao do zaključka da ću uspjeti da se dokopam slobode samo u slučaju ako zarobim nekog od urođenika koji dolaze na moje ostrvo. Najbolje bi bilo uhvatiti jednog od onih nesrećnika koje su varvari ovamo dovlačili da ih rastrgnu i pojedu. Ja ću mu spasti život, a on će mi pomoći da se dokopam slobode. Ali ovakav plan bio je i opasan i težak: da bih uhvatio divljaka, valja mi napasti čopor ljudoždera i potući ih sve do jednoga, a teško da će mi ovo poći za rukom. Uz to, duša mi je drhtala pri pomisli da moram proliti toliku ljudsku krv, makar i radi sopstvenog spasenja.

Dugo sam se borio sa samim sobom. I najzad je vatrena žudnja za slobodom nadjačala sve razloge razuma i savesti. Rešio sam da pošto-poto uhvatim jednog od tih divljaka kad prvi put dođu na moje ostrvo.

GLAVA DVADESETA

ROBINSON SPASAVA UROĐENIKA I DAJE MU IME PETKO

Prošlo je još godinu i po dana. Jednog ranog jutra na svoje veliko zaprepašćenje ugledah kraj obale pet do šest piroga. Ljude nisam video, što znači da su se divljaci iskricali na obalu i nekuda iščezli.

Znajući da u svakoj obično sedi po šest i više ljudi, priznajem, pomalo sam se uplašio. Nikako nisam očekivao da se moram tući sa tako brojnim neprijateljem.

„Najmanje ih je dvadesetorica a biće, bogami, i trideset. Kako mogu ja, jedan, da nadjačam svu ovu ogromnu rulju?" – jadao sam se sam sebi.

Kolebao sam se i nisam znao šta mi valja činiti, ali sam ipak napravio zasedu u svojoj tvrđavi i spremio se za borbu.

Unaokolo je vladala tišina. Dugo sam osluškivao ne dopiru li s one strane krici ili pesme urođenika. Naposletku mi je dojadilo da čekam. Ostavio sam puške ispod lestvica i popeo se na brežuljak.

Opasno je bilo izvirivati. Zaklonio sam se iza ove uzvišice i stao da posmatram kroz dogled. Divljaci su se sada vratili svojim barkama. Bilo ih je najmanje trideset. Na obali su raspaljivali lomaču i, po svoj prilici, varili na vatri nekakvo jelo. Nisam mogao da razaberem šta se kuva, samo sam video kako igraju oko lomače uz jarosne skokove i pokrete, kao što obično igraju divljaci.

Motreći ih neprestano kroz dogled, videh kako su pritrčali čamcima, izvukli dva čoveka i odvukli ih do lomače. Svakako ovi su nesrećnici bili određeni za klanje. Do ovog su časa, mora biti, ležali u barkama, vezanih ruku i nogu. Jednog od njih su u tren oka oborili na zemlju; verovatno su ga mlatnuli po glavi toljagom ili drvenim mačem, tim običnim urođeničkim oružjem; u taj čas na njega skočiše još dvojica-trojica i prihvatiše se posla: raspoređili su mu trbuh i stali da ga čereče.

Drugi je zarobljenik stajao očekujući isti udes.

Zabavljeni oko prve žrtve, njegovi mučitelji su zaboravili na njega. Jadnik se osetio na slobodi i, prirodno, u njemu se rodila nada na spasenje. On se naglo otrže i s neverovatnom brzinom naže bežati. Trčao je žalom ka mestu gde je bilo moje sklonište.

Istinu da kažem, strahovito sam se uplašio kad videh kako juri pravo prema meni. A kako da se čovek ne uplaši: u prvi mah mi se učini da je cela rulja nagrnula u poteru za njim.

Uprkos tome, ostao sam na svom položaju i uskoro sam opazio da begunca gone samo dvojica ili trojica, dok su drugi, pretrčavši izvesno rastojanje postepeno zaostajali i počeli se vraćati lomači. Ovo mi je vratilo srčanost. Ali sam odahnuo tek

kad sam spazio da je begunac daleko izmakao svojim neprijateljima; bilo je jasno – ako bude izdržao da trči ovom brzinom još pola časa, neće ga uhvatiti.

Begunca i gonioce delio je od moje tvrđave onaj zaliv o kome je više puta bilo reči, onaj gde sam pristajao splavovima kad sam prevezio stvari sa naše lađe.

„Šta će činiti ovaj nesrećnik – pomislih – kad stigne do zaliva? Moraće da ga prepliva, inače neće umaći poteri.“

Ali sam uzalud strepeo za njega; begunac se baci u vodu bez razmišljanja, hitro prepliva zaliv, izroni na drugu obalu i, ne usporavajući korake, polete dalje.

Od trojice njegovih gonilaca samo su dvojica skočila u vodu, a treći se nije odvažio; on postojna na obali, prateći pogledom drugu dvojicu, okrenu se i polako se vrati.

Sa radošću sam opazio da su dva urođenika, koja su progonila begunca, plivala dvostruko sporije od njega. I tada osetih da je vreme da se umešam. Srce mi je zaigralo u grudima.

„Sad ili nikad – rekoh u sebi i poletih napred. – Po svaku cenu treba spasti ovog nesrećnika!“

Ne gubeći vreme, sjurih se niz lestvice do podnožja brega, dograbih puške koje sam tamo ostavio, potom istom brzinom ustrčah opet na brežuljak, spustih se drugom stranom i jurnuh prečicom pravo prema moru kako bih zadržao divljake.

Pošto sam niz breg strčao prečim putem, to sam se za tili čas našao između begunca i njegovih gonilaca. On je neprestano trčao, te me nije ni opazio.

Viknuh mu:

– Stoj!

On se osvrte i u prvi mah, izgleda, više se uplaši mene nego svojih gonilaca. Dadoh mu znak da mi priđe, a sam pođoh laganim korakom u susret onoj dvojici divljaka što su jurili ovamo. Kad je onaj prvi naišao pored mene, iznenada se bacim na njega i oborim ga kundakom puške. Plašio sam se da pucam da ne uzburnim ostale divljake, mada su oni ostali daleko i teško da bi mogli čuti moj hitac. I da su ga čuli, ne bi se dosetili šta je to.

Čim se jedan od gonilaca sruši, onaj drugi ustuknu očigledno uplašen. Ja sam mu se dalje hladnokrvno približavao. Ali kada sam, prišavši bliže, opazio u njegovim rukama luk i strelu kojom je ciljao u mene, morao sam pucati hteo-ne hteo. Uzeo sam ga na nišan, povukao oroz i ubio ga na mestu.

Nesrećni begunac, uprkos tome što sam ubio oba njegova neprijatelja (tako je bar njemu moralo izgledati), toliko se prepao vatre i praska iz puške da je izgubio moć kretanja; stajao je kao prikovan za mesto ne znajući šta će: da beži ili da ostane, iako bi, svakako, više voleo pobeći da je samo mogao.

Opet stanem vikati i davati mu znake da mi se približi.

Razumeo je; koraknuo je jedan-dva puta i zastao, onda je pošao još nekoliko koraka i opet stao kao ukopan. Tada sam zapazio da sav cepti; nesrećnik se verovatno plašio da ću ga, padne li mi šaka, ubiti odmah kao i one divljake. Ponovo sam mu dao znak da mi priđe i svakojako sam se trudio da ga ohrabrim.

Prilazio mi je sve bliže. Na svakih deset ili dvanaest koraka bacao se na kolena. Očevidno je hteo da mi izrazi zahvalnost što sam mu spasao život.

Ja sam mu se ljubazno osmehivao i dalje ga srdačno dozivao rukom.

Divljak je najzad prišao sasvim blizu. Opet je pao na kolena, poljubio zemlju, priljubio se uz nju licem i, podigavši moju nogu, položio je sebi na glavu. Ovo je izgleda, značilo da mi se on zaklinje da će do smrti biti moj rob.

Podigao sam ga i sa ljubaznim blagonaklonim osmehom trudio se da mu pokažem da nema razloga da me se boji.

Iznenada sam opazio da divljak koga sam mlatnuo kundakom nije ubijen. već samo onesvešćen. On se pokrenu i poče dolaziti k svesti.

Obratih pažnju beguncu:

– Pogledaj, tvoj neprijatelj je još živ!

Ovaj promuca nekoliko reči kao odgovor, pa iako ništa nisam razumeo, sami zvuci njegovog govora bili su mi slađi od muzike: ta za punih dvadeset pet godina kako živim na ostrvu – prvi put sada čujem glas čoveka.

Međutim, nisam imao kad da se podajem ovakvim mislima: onesvešćeni ljudožder toliko se pridigao da je već sedeo na zemlji. Opazio sam da se moj divljak opet uplašio. Trebalo je jasnika umiriti: i već uzeh na nišan njegovog neprijatelja, kad mi divljak poče znacima pokazivati da mu dam sablju koja mi je gola visila o bedru. Pružih mu sablju. On je u tren oka ščepa, polete na svog dušmanina i jednim zamahom odseče mu glavu. Ovakva spremnost mnogo me je iznenadila: nikad u svom veku nesrećni divljak nije video drugo oružje, izuzev drvene mačeve. Posle sam saznao da ovdašnji urođenici biraju za mačeve vrlo tvrdo drvo i tako ga dobro oštire da se ovakvim drvenim mačem može odrubiti glava baš kao i čeličnim. Posle ovog krvavog obračuna sa svojim goniocem, moj divljak (od sad ću ga zvati mojim divljakom) sa radosnim osmehom vrati k meni, držeći u jednoj ruci moju sablju, a u drugoj glavu žrtve. Pošto je izveo preda mnom čitav niz nekakvih meni nerazumljivih pokreta, svečano je položio glavu i oružje na zemlju kraj mojih nogu.

On je video kako sam ubio jednog njegovog dušmanina i ovo ga je porazilo: nije mogao da razume kako neko može da ubije čoveka na tolikom rastojanju.

Pokazivao je na ubijenog i znacima molio za dopuštenje da ode i da ga vidi. Postarao sam se da mu i ja znacima objasnim kako mu ne prečim da ispuni tu želju, i on odmah otrča tamo. Prišavši lešu, stade kao skamenjen i dugo je sa zaprepašćenjem zurio u njega. Zatim se naže nad njim i stade ga prevrtati čas na

jednu, čas na drugu stranu. Spazivši ranu, on se pomno zagleda u nju. Tane je pogodilo divljaka pravo u srce i nije isteklo mnogo krvi; nastalo je unutarnje krvarenje i smrt je nastupila naprečac.

Skinuvši s mrtvaca njegov luk i tobolac sa strelama, moj divljak se vrati meni. Ja se istog časa okrenem i pođem pozivajući ga da ide za mnom. Pokušah da mu znacima objasnim da ovde ne smemo ostati jer urođenici koji su sada na obali, mogu svakoga časa krenuti za njim u hajku.

On mi takođe znacima odgovori da bi valjalo prvo zakopati mrtvace u pesak da ih neprijatelji ne opaze ako dojure ovamo. Saglasio sam se, i on se odmah dade na posao. Sa zadivljujućom brzinom rukama je iskopao u pesku toliko duboku jamu da je u nju lako mogao stati čovek, a onda je u tu jamu dovukao jednog od ubijenih zasuo ga peskom; i sa drugim je tako postupio – jednom reči, za četvrt časa je obojicu ukopao.

Posle svega naredih mu da pođe za mnom, te mi put pod noge. Pešačili smo dugo jer ga nisam poveo u tvrđavu, već sasvim na drugu stranu – u najudaljeniji kraj ostrva, ka mojoj novoj špilji.

U pećini se založio hlebom, evenkom suvog grožđa i dao sam mu malo vode. Ovo mu je bilo neophodno posle onako brze trke.

Kad se potkrepio, pokazah mu rukom u ugao špilje gde je bio prostrt naviljak pirinčane slame i znacima sam mu protumačio da ovde može prenoćiti.

Jadnik leže i odmah zaspa.

Iskoristio sam ovu priliku da ga bolje razgledam.

Bio je to lep mladić, visoka rasta i vrlo lepo građen; ruke i noge u snažnim mišićima; na izgled kao da mu je dvadeset pet ili dvadeset šest godina. U izrazu lica nisam opazio ničeg mračnog ni svirepog; to je bilo odvažno i u isti mah nežno i prijatno lice Evropljanina, a često se na njemu javljalo nešto krotko, osobito kada bi se osmehivao. Imao je crnu dugačku kosu; nije se kovrdžala kao ovčje runo, već se u pramenovima spuštala niz lice. Čela visoka, otvorena; boja kože ne crna već mrka, ali ne sa onim tamnožutim prelivima kao kod brazilskih urođenika nego više maslinasta i veoma prijatna za oko. Lice mu je bilo ovalno, obrazi punački, nos malen, ali nikako spljošten kao što je to obično u crnaca. Usta je imao lepa, usne tanke, izrazite, a zube ravne i bele kao slonovača.

Spavao je više od pola časa, ili, tačnije, nije spavao nego dremao, a onda je skočio na noge i izišao iz pećine.

Muzao sam u toru svoje divokoze. Čim me ugleda, pritrča mi i opet se prostre preda mnom na zemlju, izražavajući svim mogućim znacima najsmerniju zahvalnost i odanost.

Pavši ničice, ponovo je stavio moje noge sebi na glavu i, uopšte, starao se na sve načine da mi posvedoči svoju bezgraničnu ropsku pokornost i da mi da na znanje kako će mi odsad služiti celoga života.

Razumeo sam mnogo od onoga što mi je hteo reći i potrudio se da ga uverim kako sam potpuno zadovoljan njime.

I od toga dana počeo sam ga učiti engleski. Pre svega, objasnio sam mu da ću ga zvati Petko (nadenuo sam mu ovo ime u znak sećanja na dan kada sam mu spasao život). Posle sam ga naučio da kazuje moje ime, naučio ga da izgovara „da“ i „ne“ i objasnio mu smisao ovih reči.

Prineo sam mleka u zemljanom krčagu i pokazao kako da umače hleb. Brzo se priučio svemu i stade mi znacima pokazivati da mu godi moje posluženje.

Prenoćili smo u špilji, ali čim je svanulo, naredio sam Petku da pođe za mnom i odveo ga u svoju tvrđavu. Objasnio sam mu kako hoću da mu podarim nekakvu odeću. Izgleda da se veoma obradovao jer je bio go golcat.

Kad smo prolazili mimo mesta gde smo juče sahranili oba ubijena divljaka, on mi pokaza rukom njihove grobove. Starao se da mi nekako objasni kako treba otkopati oba leša da bismo ih pojeli.

Tada se stanem pretvarati kao da sam se užasno rasrdio, štaviše, odvratno mi je da čujem o sličnim stvarima, povraća mi se pri samoj pomisli na takvo šta. Prezreću ga i omrznuti ako samo pipne ubijene. Najzad sam odlučno odmahnuo rukom čime sam mu naredio da se udalji od grobova; on se smesta povukao sa najvećom pokornošću.

Posle ovoga popeli smo se na breg jer sam hteo da pogledam jesu li divljaci još tu.

Uzmem durbin i upravim ga ka mestu gde sam ih juče gledao. Ali od njih ni traga ni glasa. na obali nije bilo ni jednog čamca. Nema šta, oni su otplovili ne potrudivši se čak da potraže svoja dva druga koji su ostali na ostrvu.

Naravno, obradovao sam se tome, ali sam želeo da prikupim detaljnije podatke o svojim neznanim gostima. Ta sada nisam više sam, uza me je bio Petko, pa sam zbog toga postao mnogo srećniji, a sa hrabrošću se u meni probudila i radoznalost.

Kod jednog ubijenog ostao je luk i tobolac sa strelama. Dopustio sam Petku da uzme to oružje i otada se on nije odvajao od njega ni danju ni noću. Ubrzo sam se mogao uveriti da moj divljak majstorski rukuje lukom i strelom. Osim toga, naoružao sam ga sabljom, dao mu pušku, a sam uzeo druge dve, i tako pođosmo na put.

Kad smo stigli na mesto gde su juče ljudožderi orgijali, pred očima nam puče tako strašan prizor da mi je srce obamrlo i krv se sledila u žilama. A Petko je ostao potpuno hladnokrvan: ovakvi prizori za njega nisu predstavljali nikakvu retkost.

Na više mesta zemlja je bila natopljena krvlju. Svud unaokolo rasturena velika parčad pečenog ljudskog mesa. Sva obala je bila posuta ljudskim kostima: tri lubanje, pet ruku, tri ili četiri cevanice i puno drugih delova kostiju.

Pomoću znakova Petko mi je ispričao da su divljaci doveli sa sobom četiri zarobljenika: trojicu su pojeli, a on je bio četvrti. (Pri tome on dotače prstom svoje grudi.)

Naravno, nisam razumeo sve što mi je pričao, ali ponešto sam uspeo da uhvatim. Po njegovim rečima, došlo je pre nekoliko dana do strašnog okršaja između urođenika, podanika jednog neprijateljskog vladara, i plemena kome je pripadao on, Petko. Neprijatelji-divljaci su pobedili i zarobili veliki broj ljudi. Pobednici su među sobom podelili zarobljenike i odvezli ih na razne strane da ih pobiju i požderu, isto onako kao što je učinio odred divljaka koji je izabrao obalu moga ostrva za mesto pirovanja.

Naredih Petku da naloži veliku lomaču, zatim da pokupi sve kosti, svu parčad mesa i da sve baci u oganj i spali.

Zapazio sam da mu se veoma jelo ljudsko meso (nije ni čudo: i on je bio ljudožder). Opet sam mu svim mogućim znacima pokazao da mi je mrska i sama pomisao na takav postupak i zapretio pri tome da ću ga ubiti kao psa ako se samo drzne da prekrši moju naredbu.

Posle smo se vratili u tvrđavu i odmah sam se prihvatio da sašijem odelo za svoga druga.

Pre svega, obukao sam mu čakšire. U jednom sanduku, koji sam doneo sa nastradale lađe, našao sam par čakšira. Trebalo ih je samo malo prepraviti. Još sam mu sašio kratak kaput od jareće kože, uloživši svu svoju umešnost da kaput iziđe što bolje (u to doba već sam bio prilično vičan krojač) i načinio mu šubaru od zečjeg krzna, vrlo zgodnu i lepu.

Tako je sada bio odeven od glave do pete i, izgleda, veoma zadovoljan, što mu odeća nije ništa gora od moje.

Istina nenaviknut na odeću, osećao se nelagodno, budući da je celog veka išao nag; naročito su mu smetale čakšire. Žalio se i na kaput; govorio je kako ga rukavi žulje pod pazuhom i u ramenima. Trebalo ih je malo prepraviti, ali je on bio strpljiv i postepeno se privikao.

Sutradan sam počeo razmišljati gde da ga smestim. Želeo sam da ga smestim što udobnije, ali još nisam imao dovoljno poverenja u njega i bojao sam se da ga preselim kod sebe. Razvio sam mu mali šator na čistini između dva zida moje tvrđave, tako da se on našao izvan ograde dvorišta u kome je bilo moje sklonište.

Posle se pokazalo da je ovakva predostrožnost bila potpuno izlišna. Ubrzo mi je Petko na delu pokazao koliko me odano voli. Nisam mogao da ga ne priznam za prijatelja i prestao sam da ga se čuvam.

Nikada niko nije imao prijatelja koji ga je toliko voleo i koji mu je bio tako veran i odan. U odnosu na mene nikada nije pokazivao naprasitost ili lukavstvo; uvek uslužan i mio, bio je privržen kao dete rođenom ocu. Uveren sam da bi drage volje žrtvovao život za mene ako bi to samo bilo potrebno.

Bio sam presrećan što sam najzad našao druga i zarekao se da ću ga priučiti svemu što bi mu moglo biti od koristi. Osim toga, hteo sam ga naučiti da govori jezikom moje otadžbine, kako bismo se mogli sporazumevati jedan s drugim. Pokazalo se da je Petko tako sposoban učenik da se bolji nije mogao poželeti.

Ali je najlepše bilo to što je učio tako marljivo, slušao me sa takvom zaretom pažnjom i bio tako srećan kad bi shvatio šta hoću od njega, da je za mene značilo veliko zadovoljstvo da ga poučavam i razgovaram s njim.

Otkako je Petko pored mene, život mi je postao tako prijatan i lak, i da se samo nisam osećao u stalnoj opasnosti od drugih divljaka, verujte, drage volje bih pristao da ostanem na ostrvu do kraja života.

GLAVA DVADESET PRVA

ROBINSON RAZGOVARA SA PETKOM I POUČAVA GA

Posle dva-tri dana, pošto se Petko nastanio u mojoj tvrđavi, pade mi na pamet da ga moram, ako želim da ne jede ljudsko meso, naučiti na životinjsko.

„Neka okusi jaretine“, rekoh u sebi i naumih da ga povedem u lov.

Rano zorom pođem s njim u šumu i kad smo odmakli od kuće dve-tri milje, ugledasmo ispod jednog drveta divokozu sa dva jareta.

Uхватih Petka za ruku i dadoh mu znak da se ne miče. Zatim nanišaniвши sa velikog rastojanja, opalim i pogodim jedno jare.

Siromah divljak, ne shvatajući kako neko može ubiti živo stvorenje a da mu ne priđe (mada je on ranije video kako sam ubio njegovog neprijatelja), bio je sav ošamućen. Uzdrhta, zatetura se i učinilo mi se da će se sada srušiti.

Nije opazio ubijeno jare i, poverovavši da sam hteo ubiti njega, Petka, poče se pipati ne teče li gde krv. Zatim čak podiže skut svoga kaputa da vidi nije li ranjen, pa kad se uverio da je zdrav i čitav, baci se preda me na kolena, obgrli mi noge i dugo mi je govorio nešto na svom jeziku.

Reći su bile nerazumljive, ali sam se lako mogao dosetiti da me moli da ga ne ubijem.

Želeći da ga uverim kako nemam namere da mu nanesem zlo, uzeh ga za ruku, nasmejah se i, pokazujući ubijeno jare, naredih mu da otrči po njega. Petko izvrši moje naređenje. Dok se bavio oko jareta i razgledao ga, mučeći se da shvati kako je jare ubijeno, ja ponovo napunih pušku.

Malo posle ugledao sam na drvetu na puškomet od sebe ogromnu pticu sličnu našem jastrebu. Želeći da Petku objasnim pucanje iz puške, prizvah mog divljaka k sebi i pokazah mu prvo pticu, zatim pušku, pa zemlju pod drvetom na kome je bila ptica, kao veleći mu: „Evo, pogledaj, sada ću udesiti da ona padne“, i odmah zatim opalim. Ptica je pala i videlo se da to nije bio jastreb nego veliki papagaj. I ovog puta Petko se sav ukočio od straha i pored svih mojih objašnjenja.

Tad se tek prisetih šta ga je tako naročito plašilo kad sam pucao iz puške: još nijednom dosad nije video kako punim pušku. Mislio je, verovatno, da u ovom gvozdenom štapu sedi nekakva zla volšebna sila koja izdaljine zadaje smrt čoveku, životinji ili ptici, jednom reći, svakom živom stvorenju, ma gde se ono zadesilo, blizu ili daleko.

I još dugo posle on nije mogao da savlada ono zaprepašćenje u koje ga je dovodio svaki moj hitac. Čini mi se, samo da sam mu to dopustio, počeo bi se klanjati meni i mojoj pušci kao bogovima.

U prvo vreme nije se usuđivao da dodirne pušku, ali je zato sa njom razgovarao kao sa živim bićem kada je mislio da ga ne slušam. Zamisljao je da mu puška odgovara. Kasnije je priznao da je preklinjao pušku da ga poštedi.

Čim se Petko malčice povratio, naredio sam mu da mi donese ubijenu divljač. Smesta otrča po nju, ali se ne vrati odmah jer je pticu trebalo dugo tražiti: desilo se da je nisam ubio, nego samo ranio i ona je odletela dosta daleko. Na kraju, ipak ju je pronašao i doneo; a ja iskoristih njegovu odsutnost da opet nabijem pušku. Računao sam da će biti bolje da mu neko vreme ne otkrivam kako se to radi.

Nadao sam se da će nam pasti još koja divljač, ali ništa više nismo ulovili, pa se vratismo kući.

Iste večeri oderem ubijeno jare i pažljivo mu izvadim utrobu; a onda založim vatru, pa odrezavši komad jaretine, skuvam to u zemljanom loncu. Ispala je vrlo dobra čorba s mesom. Pošto sam kusnuo čorbu, ponudih je Petku. Mnogo mu se dopalo kuvano jelo, jedino se čudio zašto sam ga posolio. Stade mi znacima kazivati da je so štetna i gadna za jelo. Stavivši grumenčić soli u usta, počeo da pljuje i da se pravi kao da će sad povratiti, a onda ispra usta vodom.

Da bih mu odvratio, i ja uzeh u usta zalogaj neposoljenog mesa i ispljunuo ga pokazujući da mi je gadno da jedem bez soli.

Ali je Petko tvrdoglavo ostajao pri svome. Tako mi ne počeo za rukom da ga naviknem na so. Tek mnogo kasnije počeo je soliti jelo, ali i to vrlo slabo.

Nahranivši moga divljaka kuvanom jaretinom i čorbom, naumih da ga sutradan počastim istom jaretinom, samo pečenom. Ispekao sam je na vatri kao što se to često radi kod nas u Engleskoj. S obe strane vatre pobodu se u zemlju dva koca, povrh njih stavlja se popreko ražanj na koji se natakne parče mesa i okreće na vatri dok ne bude pečeno.

Ova naprava veoma se svidela Petku. A kad je okusio pečenje, njegovom ushićenju nije bilo granice. Vrlo rečitim pokretima dade mi na znanje koliko mu je po volji ovo jelo i izjavi na kraju da više nikada neće okusiti ljudsko meso čemu sam se, naravno neobično obradovao.

Sutradan sam ga naterao da radi: dadoh mu da mlati i veje ječam pošto sam mu prethodno pokazao kako se to radi. Lako je shvatio u čemu je stvar i počeo je raditi vrlo energično, spretno, naročito kada je saznao radi čega se to čini. A doznao je to istoga dana jer sam ga nahranio hlebom umešenim od našeg brašna. Za kratko vreme Petko se priučio da radi dobro kao i ja. Kako sam sada morao hraniti dva čoveka, valjalo je misliti na budućnost. Pre svega, trebalo je povećati setvenu površinu i zasejati veću količinu žitarica. Odabrao sam veliki komad zemljišta i pregao da ga ogradim. Petko mi je pomagao u radu ne samo savesno nego i s voljom i vidnim zadovoljstvom. Objasnio sam mu da će to biti nova njiva za ječam, jer nas je sad dvojica, pa se treba snabdeti hlebom. Bio je veoma tronut što se tako staram o njemu: grdno se mučio da mi pomoću znakova saopšti kako on razume koliko

sada moram da radim i preklinje me da ga što pre naučim svakom potrebnom poslu, a on će se već svojski potruditi.

Ovo je bila najsrećnija godina moga života na ostrvu.

Petko je naučio prilično dobro engleski: zapamtio je nazive gotovo svih predmeta oko sebe i onih mesta kuda sam ga morao slati, pa je, zahvaljujući tome, vrlo savesno ispunjavao svaku moju naredbu.

Bio je veoma društven, voleo je da proćereta, pa sam sada mogao sebe izdašno nagraditi za sve duge godine prinudnog ćutanja.

Ali Petko mi se dopadao ne samo zato što sam imao mogućnosti da razgovaram s njim. Svakim danom sam sve više cenio njegovu čestitost, njegovu prostosrdačnost i iskrenost. Malo-pomalo i ja sam se sasvim pribio uza njega, a i on me je tako zavoleo kako valjda nikoga dotad nije voleo.

Naumih jednom da se raspitam o njegovom ranijem životu; želeo sam znati tuži li za zavičajem i hoće li da se vrati kući. U to doba već sam ga tako dobro naučio da govori engleski, da je mogao odgovarati maltene na svako pitanje.

Tako ga upitah o njegovom plemenu:

Je li, Petko, je li hrabro to pleme? Da li se kadgod dogodilo da ono pobedi neprijatelja?

On se osmehnu i odgovori:

– O, da, mi smo vrlo hrabri, mi uvek pobeđujemo u borbi.

– Veliš, uvek pobeđujete u borbi? Pa kako se to desilo da su te zarobili?

– Ipak su naši potukli one, mnogo potukli.

– A što si onda govorio da su oni vas potukli? Zar nisu zarobili i tebe i one druge?

– Na mestu gde sam se ja tukao, neprijatelja je bilo mnogo, mnogo. Oni uhvatili nas – jedan, dva, tri i mene. A naši pobili njih na drugom mestu gde ja nisam bio. Na tome mestu naši zarobili njih – jedan, dva, tri, mnogo.

– Zašto vaši nisu pritekli u pomoć i oteli vas od neprijatelja?

– Neprijatelji uhvatili jedan, dva, tri, i odveli nas čamcem, a naši u to vreme nisu imali čamce.

– A reci mi, Petko, šta rade vaši s onima koji dopadnu njihovog ropstva? Odvođe li ih i oni na kakvo udaljeno mesto i tamo ih pojedu kao oni ljudožderi koje sam video?

– Da, i naši jedu ljude, svi jedu.

– A kamo ih odvezu kad hoće da ih pojedu?

- Razna mesta, kud namisle.
- Dolaze li ovamo?
- Da, da, i ovamo dolaze. Razna mesta.
- A jesi li i ti bivao sa njima ovde?
- Da. Bio. Tamo bio ...

I on pokaza severozapadnu obalu gde su se, očigledno, vazda skupljali njegovi saplemenici.

Tako se pokazalo da je moj drug i prijatelj Petko bio među onim divljacima koji su posećivali daleke obale ostrva i nije jednom jeo ljude na istom mestu gde su posle njega samog hteli da pojedu.

Kad sam posle nekog vremena pribrao hrabrost i poveo ga na obalu (tamo gde sam prvi put video hrpu ljudskih kostiju), Petko je odmah poznao ovaj kraj. Ispričao mi je kako su jednom, kad je sa svojim saplemenicima doplovio na moje ostrvo, ovde ubili i pojeli dvadeset muškaraca, dve žene i jedno dete. Nije znao kako se engleski kaže broj „dvadeset“, pa, da bi mi objasnio koliko su ljudi pojeli, poređao je dvadeset kamačaka.

Razgovarajući tako sa Petkom, upitao sam ga je li daleko od mog ostrva do one zemlje gde žive divljaci i da li često čamci stradaju prelazeći ovaj put. Doznao sam da plovidba ovuda nije ni najmanje opasna; on, Petko, ne zna za slučaj da se neko ovde udavio jer nedaleko od našeg ostrva prolazi morska struja: ujutru teče u jednom smeru a uvek uz usputni vetar, a pred večer i vetar i morska struja okreću u suprotnom pravcu.

Isprva mi se činilo da ova struja zavisi od plime i oseke, a tek sam mnogo docnije otkrio da je ona produženje toka snažne reke Orinoka; i baš prema delti ove reke ležalo je moje ostrvce. A pojas zemlje na zapadu i severozapadu, za koju sam držao da je kopno, u stvari je bilo ostrvo Trinidad, koje se prostire prema severnom delu ušća iste reke.

Postavljao sam Petku hiljadu raznovrsnih pitanja o toj zemlji i njenim žiteljima: zapitkivao sam ga je li opasna tamošnja obala, je li tamo more nemirno, jesu li ljudi mnogo krvoločni i koji narodi žive u susedstvu. On mi je svesrdno odgovarao na svako pitanje i bez ikakvog ustezanja kazivao sve što je znao.

Raspitivao sam se i kako se zovu razna urođenička plemena koja žive u tim krajevima, ali on je ponavljao jedno: „Karibe, Karibe“. Naravno, nije mi bilo teško pogoditi da on govori o Karibima, koji, sudeći po našim geografskim kartama, žive baš u ovom delu Amerike, zahvatajući ceo pojas od ušća reke Orinoka do Gijane i Santa Marte.

Sem toga, ispričao mi je da tamo daleko „iza meseca“, to jest s onu stranu gde mesec zalazi ili, drugim rečima, zapadno od njegovog zavičaja, žive isto kao ja beli i

bradati ljudi (tu on pokaza na moje duge brkove o kojima je bilo reči) i kako su ti ljudi „ubili mnogo, mnogo čoveka“.

Razumeo sam da govori o španskim zavojevačima koji su u to doba bili poznati po svojoj svireposti.

Upitao sam ga da li on zna mogu li se nekako prevesti preko mora do belih ljudi.

On odgovori:

– Da, da, može: treba ploviti sa dva čamca.

Dugo nisam shvatio šta hoće da kaže, ali sam najzad odgonetnuo da na njegovom jeziku to znači velika barka, bar dvostruko veća od obične piroge.

Ove Petkove reči mnogo su me obradovale: od tog dana u meni se rodila nada da ću se pre ili posle iščupati odavde i da ću za svoju slobodu biti obavezan svome divljaku.

GLAVA DVADESET DRUGA

ROBINSON I PETKO PRAVE ČAMAC – BORBA S UROĐENICIMA

Prođe još nekoliko meseci.

Petko je već razumevao gotovo sve što sam mu govorio. Sam je govorio engleski prilično smelo iako dosta nepravilno. Malo-pomalo ispričao sam mu ceo svoj život: kako sam došao na moje ostrvo, koliko sam godina proživio na njemu i kako sam izdržao te godine.

Već ranije sam otkrio Petku tajnu kako se puca iz puške (jer to je za njega bila doista tajna): pokazao sam mu metke, razjasnio dejstvo baruta i naučio ga da puca. Dao sam mu jednu pušku da njome slobodno raspolaže. Podario sam mu nož i ovaj poklon ga je zaista usrećio. Izradio sam mu kajas sličan onima o kojima kod nas u Engleskoj nose kratke mačeve, samo sam mu umesto mača dao sekiru koja je bila isto tako dobro oružje, a uz to mogla poslužiti u svim domaćim poslovima.

Mnogo sam govorio Petku o evropskim zemljama, naročito o svojoj otadžbini. Opisao mu naš život, običaje i naravi. Ispričao sam kako trgujemo po svim krajevima sveta i plovimo velikim brodovima. Objasnio sam mu uređaj velike galije i tim povodom ispričao kako sam plovio lađom koja je pretrpela brodolom i pokazao mu izdaleka mesta gde se lađa nasukala na podvodne hridi. Naravno, mogao sam ga pokazati samo neodređeno jer se brod odavno raspao u paramparčad i more je sve progutalo. Pokazah mu onaj napola istruleo čamac kojim smo se hteli spasiti kad nas je bura bacila na ovu obalu.

Kad je video ovaj čamac, Petko se zamisli i dugo ćutaše. Zapitam ga šta misli i on mi u neko doba odgovori:

– Video jedna takva barka kao ova. Ona plovila to mesto gde živi moj narod.

Dugo nisam razumeo šta hoće da kaže: da li to da u njihovom kraju urođenici plove na takvim čamcima, ili je sličan čamac prošao mimo njihove obale.

Na kraju, posle dugih raspitivanja uspeo sam da odgonetnem da je upravo ovakav čamac more bacilo na obalu zemlje gde živi njegovo pleme.

– K nama ga je doteralo zlo vreme – objasnio je Petko i ponovo začutao.

„Možda je – sinu mi – kakav brod iz Evrope pretrpeo brodolom blizu tih obala." Razbesneli talasi su mogli da otkinu čamac sa palube i da ga bace tamo gde žive urođenici. Ali, onako nedosetljivom, ni na kraj pameti mi nije bilo da je u toj barci moglo biti i ljudi, pa ispitujući Petka i dalje, mislio sam jedino na čamac.

– Ispričaj kako je izgledao.

Petko mi je potanko opisao i odjednom dodade sasvim neočekivano i sa toplinom:

- Beli čovek nisu udavili. Mi ih spasli!
- Zar je bilo belih ljudi u čamcu? – upitam uzbuđeno.
- Da, – odgovorio je – pun čamac belih ljudi!
- Koliko ih je bilo?

On mi podnese deset prstiju, onda još sedam.

- Pa gde su? Šta se dogodilo s njima?

On odgovori:

- Oni žive. Žive kod naših.

Neočekivana misao sinu mi tada u glavi: nisu li, možda, ta sedamnaestorica belaca bili baš s broda koji se one olujne noći razbio blizu mog ostrva?

Možda su se kad se, brod nasukao na stene a oni videli da ga neće spasti, ukrcali u čamac za spasavanje, a onda ih je more bacilo do kopna gde žive divljaci, među kojima su morali ostati.

Namrštim se i stanem strogo ispitivati Petka gde su sada ti ljudi. On opet odgovori isto onako strasno:

- Živi su! Dobro im je!

I dodade da ima već četiri godine kako ovi beli ljudi žive među njegovim zemljacima, a ovi ih ne vređaju, ne uznemiravaju, nego im ostavljaju punu slobodu i donose razne namirnice.

- Kako se moglo dogoditi da urođenici nisu pobili i pojeli bele ljude?

On odgovori:

- Beli čovek postali naša braća. Naši jedu samo one koje pobede u borbi.

Prošlo je još nekoliko meseci. Šetajući tako ostrvom, Petko i ja zabasamo u istočni deo i popesmo se na vrh brega. Kao što sam već rekao, otuda sam pre mnogo godina ugledao pojas zemlje za koji držah da je kopno Južne Amerike.

Dakle, najpre se gore popeo Petko sam, a ja sam malo zaostao jer je breg bio visok i dosta strm.

Kao i onda, dan je bio neobično vedar.

Petko je dugo zurio u daljinu i odjednom uzviknu iznenađen, poskoči i zaigra kao pomaman, vičući da što brže ustrčim uz brdo. Gledao sam ga začuđen.

Nikad mi se nije dešavalo da ga vidim tako uzbuđena. Naposletku, prestade da igra i dreknu:

- Brže, brže ovamo!

Upitah ga:

– U čemu je stvar? Zašto se toliko raduješ?

– Da, da! – odgovori. – Srećan sam. Eno tamo gledaj... vidi se odavde... tamo je moja zemlja, moj narod...

Neobičan izraz sreće ozari mu lice: oči su blistale i činilo se da svim svojim bićem hrli onamo, u onaj kraj gde žive njegovi mili i dragi.

Videvši ga kako klikće i raduje se, bio sam veoma ožalošćen.

„Uzalud sam se prema ovom čoveku odnosio sa tako bezmernim poverenjem – rekoh sebi. – Pravi se da mi je odan prijatelj, a ovamo samo smišlja kako bi utekao.”

I pogledah ga neprijateljski.

„Sad je ponizan i krotak, – mislio sam – ali neka se samo nađe među drugim divljacima, smesta će zaboraviti da sam mu spasao život i izdaće me svojim saplemenicima; dovešće ih ovamo na moje ostrvo. Oni će me ubiti i pojesti, a on će s njima pirovati radosno i bezbrižno kao nekad kad su dolazili ovamo da slave svoje pobede nad divljacima neprijateljskih plemena.”

Otada je moje nepoverenje sve jače raslo.

Stanem se tuđiti svog dojučerašnjeg prijatelja i moje ponašanje prema njemu postalo je suvo i hladno.

Tako je trajalo nekoliko nedelja i, naravno, bio sam grubo nepravedan prema ovom prostodušnom mladiću.

Dok sam ga ja sumnjičio da ima podmukle i izdajničke namere, on je i dalje bio prema meni odan kao i pre; u svakoj njegovoj reči bilo je toliko prosto-srdačnosti i detinjeg poverenja da sam se naposljetku zastideo svojih sumnji. Opet sam osetio u njemu vernog prijatelja i svakojako sam se trudio da zagladim svoju krivicu. A on čak nije ni zapazio moju hladnoću; ovo je bio očiti dokaz njegove prostodušnosti.

Jednom, dok smo se Petko i ja ponovo peli na breg (samo ovog puta na more se spustila magla, pa se nije videla druga obala), upitam ga:

– Je li Petko, bi li želeo da se vratiš u zavičaj svojima?

– Da – odgovori. – Oh, kako voleo vratiti se tamo!

– Šta bi tamo radio? – nastavih. – Opet bi se, zar ne, preobratio u divljaka, i kao nekad počeo jesti ljudsko meso?

Vidi se, moje su ga reči uznemirile. Odmahnu glavom i odvrati:

– Ne, ne! Petko bi rekao svojimima: živite kako valja, jedite hleb, mleko, životinjsko meso, ne jedite čoveka!

– Ali, ako im tako rekneš, oni će te ubiti.

On me pogleda i uzvratil:

– Ne, neće ubiti. Biti im milo da se nauče dobru.

Zatim je dodao:

– Oni mnogo naučili od bradatih čoveka što doplovili čamcem.

– Dakle, ti baš želiš da se vratiš kući? – ponovih pitanje.

On se osmehnu i reče:

– Ne mogu plivati tako daleko.

– Ali, ako bih ti ja dao čamac, – upitah – bi li pošao svojima u zavičaj?

– Pošao bih! – odgovori vatreno. – Ali i ti moraš sa mnom poći.

– Kud bih ja smeo poći? – pobunih se. – Ta oni će me odmah pojesti.

Ne, ne, neće pojesti – odgovori on strasno. – Ja učiniti tamo da te ne pojedu, učiniti da će te mnogo voleti.

Ovim je Petko hteo reći da će on ispričati svojim zemljacima kako sam pobio njegove dušmane, a njemu spasao život. Uveren je bio da će me oni u znak zahvalnosti silno zavoleti.

Posle toga mi je ispričao sa koliko su se dobrote oni poneli prema sedamnaestorici bradatih belaca koje je bura nanela na obale njegovog zavičaja. Istinu da kažem, otada se u meni rodila strasna želja da kako mu drago pokušam da se prebacim u zemlju tih urođenika i potražim tamo bele kosmate „čoveke“ o kojima je Petko pričao.

Nije moglo biti sumnje da su to Španci ili Portugalci. Bio sam uveren, uspem li samo da se sa njima sastanem i porazgovaram, da bismo zajedno iznašli mogućnost da se odavde vinemo u slobodu. „U svakom slučaju, – mislio sam – biće za to više izgleda kad nas bude osamnaestorica i počnemo složno zajednički raditi za spas svih nas. A mogu li išta učiniti sam, bez pomagača na svome ostrvu, četrdeset milja od njihove obale?!

Ovaj plan mi se uvrteo u glavu i posle nekoliko dana započeh opet razgovor o njemu.

Kazao sam Petku da ću mu dati čamac kako bi se mogao vratiti u otadžbinu i istog dana odveo ga do zaliva gde je bio moj čamac. Iscrpavši iz njega vodu, privukao sam ga obali i pokazao ga Petku. Obojica se ukrcasmo u čamac da bismo ispitali kako ide. Petko se pokazao kao odličan veslač i nije veslao ništa gore nego ja. Čamac je brzo klizio po vodi. Kad smo se odmakli od obale, rekoh:

– Pa lepo, Petko, hoćemo li krenuti tvojim zemljacima?

On me pogleda tužno i smrknuto: videlo se da je, po njegovom mišljenju, čamac premalen za tako daleku plovidbu. Tada mu otkrih da imam drugi, veći. Sutradan se uputih s njim u šumu, onamo gde sam ostavio prvu barku koju nisam mogao spustiti u vodu. Petku se ona svide.

– Ovakav valja, valja – ponavljao je. – Može poneti mnogo hleba, vode i svačega.

Ali od dana kad je načinjen ovaj čamac prošlo je dvadeset tri godine. Sve vreme je ležao napušten pod vedrim nebom, peklo ga je sunce i spirale kiše, sav se bio rasušio i istruleo.

Međutim, ovo me nije pokolebalo u odluci da preduzmem putovanje do kopna.

– Ne tuguj! – rekao sam Petku. – Sagradićemo isti ovakav čamac i ti ćeš se vratiti kući.

Ni reči ne reče, ali se sav ražalostio i snuždio. Kad sam ga upitao šta mu je, odgovori:

– Zašto je Robin Kruso ljut na Petka? Šta sam učinio?

– Otkud ti pada na um da se srdim na tebe? Baš se nimalo ne ljutim – rekao sam.

– Ne ljutim, ne ljutim! – ponovi on jedno šest . ili sedam puta. – A zašto šalješ Petka kući njegovim zemljacima i rođacima?

– Zaboga, pa sam si govorio da bi želeo ići kući – kažem mu.

– Da, želeo bih, – odgovorio je on – ali samo s tobom. Kad bi i ti, onda i ja. Robin ne ide – Petko ne ide: Petko neće bez Robina.

– Nije hteo ni da čuje da me napusti.

– Ali razmisli, – kažem mu – zašto bih ja išao onamo? Šta ću tamo raditi?

On mi vatreno odgovori:

– Šta tamo raditi? Mnogo raditi, dobro raditi: učiti divlji čovek da bude dobri, pametni, graditi novi život.

– Dragi Petko, – rekoh mu uzdahnuvši – ne znaš ni sam šta govoriš. Kako će ovako jedna neznanica kao što sam ja učiti drugog dobru!

– Nije tako! – planu on. – Mene učio dobru, učićeš dobru i drugi čovek.

– Ne, Petko, – rekoh – putuj bez mene, a ja ću ovde ostati bez ljudi! Ta i dosad sam živeo sam.

Po svemu sudeći, ove reči su ga teško uvredile. U naglom skoku dočepa sekiru koja je ležala tu, donese je i pruži mi:

– Zašto mi daješ sekiru? – upitah.

On odgovori:

– Ubij Petka!

– Zašto bih te ubio? – zapitao sam. – Ništa mi nisi skrivio.

– Zašto goniš Petka od sebe? – uzviknu strasno. – Ubij Petka, ne teraj ga!

Bio je do dna duše potresen. Video sam mu suze u očima. Jednom reči, njegova privrženost meni bila je tako jaka da ga ne bih mogao odagnati, čak i da sam hteo. I tu mu kazah, a posle sam često ponavljao, da mu nikada više neću pominjati odlazak u zavičaj dok god sam bude želeo da ostane uza me.

Tako sam se konačno uverio da mi je Petko zauvek privržen.

A što je želeo da se vrati u zavičaj, to je samo zato što je svim srcem voleo svoje saplemenike: nadao se da ću ja otići k njima i naučiti ih onome što valja.

Ali ja sam bio svestan da nisam stvoren za propovednika. Da učim dobru čitav narod, naravno, nisam bio kadar i nisam imao nimalo dara, ni trunku želje da se prihvatim tako teškog posla kao što je prosvećivanje divljih plemena.

Ali ovo me nije sprečavalo da žarko želim da što pre krenem u Petkov zavičaj i vidim one bele bradate ljude koji žive u toj zemlji. Naposljetku sam rešio da neodložno počnem graditi veliki čamac kojim bismo smeli da se otisnemo na pučinu.

Pre svega, trebalo je odabrati podesno drvo sa dosta širokim stablom.

Ovo nije predstavljalo prepreku: na ostrvu je raslo toliko džinovskog drveća da se od njega mogao napraviti ne jedan čamac, nego čitava jaka flota. Ali sam dobro utuvio u kakvu sam pogrešku upao kada sam svoju veliku pirogu gradio u šumi. Počeo sam predaleko od mora, a posle je nisam mogao prevući do obale. Da se ne ponovi ista greška namislih da pronađem drvo što raste bliže moru kako bih mogao bez velike muke da čamac spustim u vodu.

Ali je na samoj obali većinom uspevalo nisko i malo drveće. Pretražio sam gotovo svu obalu i ne nađoh ništa što bi valjalo. Iz nevolje me je izvukao Petko: videlo se da on bolje od mene razume ovaj posao. Ni do današnjeg dana ne znam kakve je vrste bilo drvo od kojeg smo tada načinili barku.

Petko je nastojao da unutrašnjost debela sagorimo vatrom kao što to čine urođenici kad prave svoje piroge. Ali ja mu kazah da ga je bolje izdupsti dletom i drugim drvodeljskim alatom. Kad sam mu pokazao kako se to radi, on rado priznade da je moj način pouzdaniji i bolji. Petko je lako naučio i ovaj posao.

Sa strašću prionusmo na rad i posle mesec dana čamac je bio gotov. Utrošili smo na nj mnogo truda, spolja smo ga otesali sekirama i tako stekli pravi morski čamac s visokim kljunom i snažnim bokovima; sasvim je odgovarao nameni jer je slobodno mogao nositi dvadesetoricu.

Posle nam je trebalo još jedno dve nedelje da otisnemo u vodu naš brodić. Načinili smo u tu svrhu drvene valjke, ali je čamac bio težak a radnih ruku malo, pa se i pomoću valjaka pomicao neverovatno sporo, palac po palac.

Kad je čamac bio spušten u more, ja sam bukvalno bio zaprepašćen videvši kako Petko vešto upravlja njime, kako ga brzo okreće čas desno, čas levo, i kako dobro vesla.

Upitam ga nije li po njegovom mišljenju opasno isploviti na pučinu u takvom čamcu.

– O ne, – odgovori – ovakav čamac nije strašno ploviti pa neka duva i velika vetar.

Ali pre nego što ćemo se otisnuti na more, namislih da uradim još nešto o čemu Petko nije imao pojma, to jest da stavim na čamac katarku s jedrom, a isto tako da izradim sidro i brodsko užje. Nije bilo teško načiniti katarku: na ostrvu je raslo mnogo pravih i vitkih kedrova da je bilo divota. Izabrao sam jednu mladicu – rasla je blizu zaliva gde je ležao naš novi čamac – i naredio Petku da je obori. Potom je uz moju pomoć okresao grane sa stabla, a stablo brižljivo otesao. Katarka je bila gotova.

Za jedro sam se morao dovitati sam. U mojoj ostavi čuvala su se stara jedra ili, bolje, reći komadi platna za jedra. Ali je i ovo platno ležalo više od dvadeset šest godina. Pa kako uopšte nisam očekivao da ću od toga šiti jedra, nisam ga naročito cenio i nisam se starao da ga očuvam. Bio sam uveren da je ovo platno odavno istrulelo. Tako je i bilo: veći deo je propao. Ipak se ponešto moglo upotrebiti. Izabrao sam dva zdrava komada i latio se šivenja.

Mnogo sam truda uložio u ovaj posao – to nije bilo šivenje nego nekakvo krparenje. Ni igala nisam imao. Na kraju sam ipak sklepaio, prvo, prilično jadno, nešto nalik na veliko trouglasto jedro, slično onima kakva se u Engleskoj upotrebljavaju (zovu ga u Engleskoj „ovnova noga“); i drugo, majušno jedro, takozvani „flok“. Sa jedrima ove vrste umeo sam izvanredno da rukujem jer su ista takva bila na onoj barci kad sam iz Berberije bežao od gusara.

Blizu dva meseca nameštao sam na čamcu katarku i jedra, ali je zato ovaj posao bio urađen da ne može biti bolje. Pored ona dva jedra načinio sam i treće. Ovo jedro sam pričvrstio na pramcu. Ono je trebalo da nam pomaže da okrećemo čamac pri promeni pravca kada se plovi uz vetar. Zatim sam načinio odlično krmilo i pričvrstio ga uz krmu što je umnogome olakšalo upravljanje čamcem. U građenju brodova bio sam puka neznalica, ali sam vrlo dobro shvatio svu korist od takve naprave kao što je krmilo i stoga u ovom poslu nisam žalio truda. Ali ovo mi nije išlo lako: samo na krmilo sam utrošio bezmalo isto toliko vremena koliko i na pravljenje i uređivanje čitavog čamca.

Kad je sve bilo gotovo, počeh učiti Petka kako će rukovati čamcem jer on nije imao pojma ni o kormilu, niti o jedru. Kad je prvi put opazio kako okrećem čamac

pomoću kormila, a jedro se nadima čas s jedne, čas s druge strane, bio je tako zaprepašćen kao da su mu pokazali kakvo čudo.

Međutim, pod mojim rukovođenjem brzo je stekao potrebno znanje i postao iskusan mornar. Samo mu je jedno ostalo nedostupno – upotreba kompasa. Ali kako u ovim krajevima ima magle samo u vreme kiša, kompas nam i nije bio bogzna kako potreban. Danju smo se mogli upravljati prema obali koja se nazirala u daljini, a noću smo držali pravac prema zvezdama. Druga je stvar kada nastane period kiša, ali se tad ne bi moglo kretati ni morem ni suvim.

Nastupila je dvadeset sedma godina mog usamljeničkog zatočenja u ovoj tamnici. Uostalom, tri poslednje godine mogu slobodno izbrisati iz računa jer se na ostrvu pojavio moj verni Petko, pa mi je život postao sasvim drukčiji.

Približavao se period kiša, kad je veći deo dana valjalo presedeti kod kuće. Morali smo sačekati da prođe to vreme i preduzeti mere da kiše ne naškode čamcu. Dovukli smo ga u zaliv kamo sam nekada pristajao splavovima i, sačekavši plimu, priterali ga uz samu obalu. Zatim je na mestu gde je bio čamac Petko na moj zahtev iskopao duboku jamu, tako dugačku i široku da je čamac u nju stao kao u dok. Od mora smo ga ogradili snažnom branom od pruća ostavivši za vodu samo uzan prolaz. Kad se sa sledećom plimom mali dok napunio vodom, zatvorili smo branu tako da je čamac bio na vodi, ali ga morski talasi nisu mogli zapljuskivati niti plima odvući. Da bismo čamac zaklonili od kiša, pokrili smo ga debelim slojem granja, pod kojim je bio kao pod nastrešnicom.

Sada smo mogli mirno sačekati lepo vreme, pa da u novembru ili decembru odjedrimo na pučinu.

Čim su kiše prestale da liju i opet granulo sunce, počeh se od zore do mraka spremati za predstojeću plovidbu. Odmerio sam koliko će nam trebati namirnica i stao odvajati potrebne zalihe.

Za jedno dve nedelje, možda i ranije, računao sam da ću razvaliti branu i izvesti čamac iz doka.

Ali nam nije bilo suđeno da preduzmemo ovu ekspediciju.

Jednom tako ujutru, dok sam po običaju bio zabavljen oko priprema za odlazak, pade mi na um da bi valjalo uz ostalu hranu poneti i malu zalihu mesa od kornjače.

Dozvah Petka i naredih mu da strči do mora i uhvati kornjaču. (Lovili smo kornjače jednom nedeljno jer smo obojica voleli njihovo meso i jaja.)

Petko je odjurio da izvrši naređenje, ali ne prođe ni četvrt časa, a on dolete natrag, prelete preko ograde kao na krilima i pre nego što sam stigao da išta upitam, povika:

– Zlo, zlo! Nevolja! Nije dobro!

– Šta je? Šta se desilo, Petko? – upitah uznemiren.

Tamo – odgovori on – uz obalu jedna, dve, tri ... jedna, dve, tri barke!

Iz njegovih reči zaključih da je bilo ukupno šest čamaca, ali kako se kasnije videlo, bila su svega tri, a on je broj udvostručio jer je bio strahovito usplahiren.

– Ne treba se plašiti, Petko! Treba biti hrabar! – rekao sam starajući se da ga osokolim.

Jadnik je bio strašno uplašen. Zaključio je nekako da su divljaci došli po njega i da će ga iseći na komade i pojesti. Tresao se celim telom, nisam znao šta ću s njom. Smirivao sam ga kako sam znao i umeo. Govorio sam da se zacelo i ja izlažem istoj opasnosti kao i on, pa pojedu li njega, poješće zajedno s njim i mene.

– Ali mi ćemo se braniti, – rekoh – nećemo im se dati živi u ruke. Moramo prihvatiti borbu s njima i, videćeš, mi ćemo pobediti! Pa ti umeš da se biješ, nije li tako?

– Umem pucati, – odgovori – samo ih je došlo vrlo mnogo.

– Ništa za to, – rekoh – jedne ćemo ubiti, a ostali će se uplašiti od naših hitaca i razbeći će se. Obećavam ti da te neću napustiti u nevolji, hrabro ću braniti i tebe i sebe. Obećavaš li i ti da ćeš isto tako srčano štititi mene i da ćeš izvršavati sva moja naređenja.

– Umreću ako zapovediš, Robine Kruso!

Posle toga sam doneo iz pećine veliki pehar ruma i ponudio mu da ispije (tako sam štedljivo trošio rum da mi je ostala zavidna zaliha).

Zatim smo pokupili sve naše muškete i lovačke puške, očistili ih i napunili. Osim toga, ja sam kao i obično pripasao sablju bez korica, a Petka sam naoružao sekirom.

Sprezivši se tako za borbu, uzeo sam dogled i popeo se na brdo u izviđanje.

Čim sam uperio dogled na morsku obalu, spazih divljake: bilo ih je dvadesetorica, a sem toga, na obali su ležala tri vezana čoveka. Ponavljam da su bila samo tri čamca, a ne šest. Jasno se videlo da je ovaj čopor divljaka prispeo na ostrvo sa jednim ciljem – da proslavi pobjedu nad neprijateljem. Spremao se strašan i krvav pir.

Zapazio sam još da se ovog puta nisu iskrkali tamo gde su se iskrkali pre tri godine, onog dana kad sam prvi put sreo Petka, nego mnogo bliže mome malom zalivu. Ovde je obala bila niska i gusta šuma spuštala se gotovo do samog mora.

Užasno me je uzbudio zločin koji je trebalo da se sada izvrši. Nije se smelo oklevati. Sjurih s brega i rekoh Petku da moramo što pre napasti ove krvoločne zveri i potući ih do nogu.

Pri tome ga još jednom upitah hoće li mi pomoći. Sad se već sasvim povratio od straha (tome je, možda, donekle pomogao i rum) i ponovi mi smelo, čak i radosno, da je gotov da umre za mene.

Još onako besan, dograbih pištolje i pušku (ostalo je poneo Petko) i krenusmo. Za svaki slučaj stavih u džep bočicu ruma, a Petku dam da ponese veliku torbu sa rezervnim mecima i barutom.

– Pođi za mnom, – rekoh – nemoj zaostajati ni koraka i ćuti. Ništa ne pitaj. I nemoj pucati bez mog naređenja!

Došavši do ivice šume sa onog kraja koji je bio bliže obali, zaustavim se i šapatom pozovem Petka. Pokazavši mu na jedno visoko drvo, naredih da se uspuže gore i pogleda vide li se odavde divljaci i šta rade. Pošto je izvršio moje naređenje, smesta siđe sa drveta i saopšti da urođenici sede oko lomače i jedu jednog od zarobljenika, a drugi leži vezan pored njih na pesku.

– A onda će i ovog pojesti – nastavio je Petko sasvim mirno.

Sva mi je duša planula gnevom na ove reči.

Petko mi još kaza da drugi zarobljenik nije Indijanac nego jedan od onih bradatih belaca koji su čamcem prispeli uz njegovu obalu. „Treba nešto učiniti“, rešio sam. Sakrih se iza drveta, stavih dogled i jasno ugledah na obali belog čoveka. Ležao je nepomično jer su mu i noge i ruke bile sapete žilavim prućem.

Nije bilo sumnje, ovo je Evropljanin: to se videlo po odeći.

Pred nama je rasla šikara i usred te šikare dizalo se drvo. Šikara je bila gusta, pa se čovek mogao tamo neopažen prikrasti.

Mada sam bio silno razjaren tako da htedoh odmah nasrnuti na ljudoždere ne misleći na posledice, ipak sam obuzdao bes i krišom se privukao drvetu.

Drvo je bilo na uzvišici. Sa te uzvišice sam video sve što se zbiva na obali.

GLAVA DVADESET TREĆA

ROBINSON OSLOBAĐA ŠPANCA — PETKO NALAZI OCA

Oko lomače, jedan uz drugog, sedeli su urođenici. Bilo ih je devetnaest. Malo podalje, nagnuti nad vezanim Evropljaninom, stajala su još dvojica. Očevidno da su ih upravo poslali po zarobljenika. Trebalo je da ga ubiju, raskomadaju i razdele slavljenicima.

Okretoh se Petku.

– Gledaj u mene, – rekoh – što budem ja činio, čini i ti.

S ovim rečima spustih na zemlju jednu mušketu i lovačku pušku, a drugom mušketom uzeh na nišan divljake. Petko učini isto to.

– Jesi li spreman? – upitam ga.

– Da – odgovori on.

– Onda pucaj! – izustih, i obojica opalismo u jedan mah.

Petkov pogodak je bio bolji od moga: ubio je dvojicu i ranio trojicu, dok sam ja ranio samo dva divljaka i ubio jednog.

Nije teško zamisliti kakav su strašan metež izazvali naši plotuni u gomili divljaka. Oni što su ostali živi skočiše na noge ne znajući kuda da jurnu, na koju stranu da se okrenu. Iako su shvatili da im preti smrt, nisu videli odakle ih ona vreba.

Petko nije skidao oči s mene i izvršavao je sva moja naređenja. Ne dajući urođenicima da se posle prvih hitaca osveste, bacim mušketu na zemlju, dograbim pušku, zapnem oroz i opet nanišanim. Petko je u dlaku ponavljao svaki moj pokret.

– Jesi li spreman, Petko? – zapitah ponovo.

– Spreman – odgovori on.

– Pali! – naredih.

Dva plotuna odjeknuše gotovo jednovremeno, ali kako smo ovoga puta pucali iz pušaka koje su bile nabijene sačmom, ubili smo samo dvojicu (dva su bar pala), ali je zato bilo više ranjenih. Obliveni krvlju, trčali su obalom kao poludeli uz divlje krike. Trojica su, izgleda, bili teško ranjeni jer su odmah pali. Međutim, ostali su ipak živi.

Dokopam mušketu koja je još bila puna, pa viknuvši: – Petko, za mnom! – istrčim iz šume na brisani prostor. Hrabri Petko ni koraka nije zaostajao za mnom.

Opazivši da su me neprijatelji ugledali, poletim napred vičući iz svega glasa.

– Viči i ti! – naredih Petku.

On odmah povika, još jače nego ja. Na žalost, moja ratna oprema bila je vrlo teška i smetala mi je pri trčanju. Ali, kao da je nisam osećao, jurio sam napred koliko me noge nose, pravo prema nesrećnom Evropljaninu, koji je, kako sam već rekao, ležao po strani na peščanom žalu između mora i lomače. Nikoga nije bilo kraj njega. Ona dvojica što su ga hteli zaklati razbežali su se na prvi pucanj. U izbezumljenom strahu stušitiše se prema moru i uskočiše u čamac spremajući se da se otisnu od obale. U isti čamac uspela su da uskoče još tri urođenika.

Ja se okretoh Petku i zapovedih mu da se s njima obračuna. Začas je shvatio moju misao, i, pretrčavši četrdeset koraka, priđe čamcu i opali na njih iz puške.

Svih pet padoše kao pokošeni na dno čamca. Mišljah da su svi ubijeni, ali se dvojica odmah digoše. Očevidno su pali prosto od straha. Od ostale trojice dva divljaka bila su na mestu mrtva, dok je treći bio tako teško ranjen da se nije mogao dići.

Dok je Petko gađao neprijatelja, izvadio sam džepni nožić i presekao veze koje su sputavale zarobljenikove ruke i noge. Pomognem mu da se pridigne i upitam na portugalskom ko je. On odgovori:

– Espanjol (Španac).

Ubrzo se malo povratio i stade mi pokretima izražavati vatrenu zahvalnost što sam mu spasao život.

Pritrča i Petko.

– Reci ovome čoveku – obratih se Petku – da je slobodan, da mu nećemo naneti nikakvo zlo i da su njegovi neprijatelji potučeni.

Petko poče govoriti starcu, a ja sam zarobljeniku sipao u usta nekoliko kapi ruma.

Radostan glas o slobodi ožive jadnika: pridiže se sa dna čamca i nešto prozbori.

Ne može se zamisliti šta bi s Petkom! I najokoreliji čovek bi bio do suza tronut da ga je u ovom trenutku posmatrao. Samo što začu glas starog divljaka i ugleda mu lice, pritrča da ga ljubi i grli, zaplaka se i zasmeha, stište ga na grudi, uzviknu nešto, a onda stade da skače oko njega, da peva i igra, pa opet zaplaka, zamaha rukama, poče se gruvati u glavu i po licu – jednom rečju, ponašao se kao sumanut.

Upitah šta se desilo, ali mi on dugo nije mogao ništa objasniti. Kad se naposletku malo povratio, reče mi da je ovaj čovek – njegov otac.

Ne mogu iskazati koliko me je ganuo tako buran izliv sinovljeve ljubavi! Nikad nisam pomišljao da surovog divljaka može tako obradovati i potresti susret s ocem.

Ali u isti mah nisam mogao da se ne nasmejem, ludačkim skokovima i pokretima kojima je on izražavao sinovlja osećanja. Valjda je deset puta iskakao iz čamca i opet uskakao u njega, čas bi razgrnuo kaput i čvrsto privukao očevu glavu na svoje gole grudi, a čas bi mu trljao ukočene ruke i noge.

Videvši da se starac sav ukočio, posavetovao sam mu da ga istrlja rumom i Petko to odmah učini.

Naravno, sasvim smo smeli s uma da treba goniti begunce; za to vreme njihov je čamac umakao daleko i skoro iščezao iz vida. Nismo ni pokušali da pođemo u poteru za njima i, kako se posle pokazalo, dobro smo to učinili, jer je posle dva časa dunuo silovit vetar, koji bi svakako prevrnuo naš brodić.

Duvao je sa severozapada u lice beguncima. Teško da su mogli odoleti ovoj oluji i mislim da su se udavili u talasima ne ugledavši zavičajne obale.

Iznenadna radost tako je silno uzrujala Petka da nisam imao srca da ga odvojim od oca. „Treba ga pustiti da se smiri“, pomislih i odmakoh se malo, očekujući da se stiša njegova radost.

To je potrajalo prilično. Naposletku zovnuh Petka. On mi pritrča skakućući sa radosnim osmehom, zadovoljan i razdragan. Upitah ga je li dao ocu hleba. On žalosno odmahnu glavom.

– Nema hleba: gadni pas ništa nije ostavio, sve pojeo sam.

I pokaza na sebe.

Izvadih tada iz svoje torbe svu hranu – jednu lepinjicu i dve-tri evenke suvog grožđa – i pružih Petku. S istom užurbanom nežnošću on stade hraniti oca kao malo dete. Videvši da dršće od uzbuđenja, posavetovah mu da se potkrepi ostacima ruma, ali je on i rum dao starcu.

Posle minut-dva, Petko je već jurnuo nekuda kao pomaman. On je uopšte trčao neverovatno brzo. Uzalud sam ga zvao da stane i da mi kaže kud juri – njega nestade.

Međutim, posle četvrt časa Petko se vratio i koraci su mu bili mnogo sporiji. Kad se približio, video sam da nešto nosi. Bio je to zemljani krčag sa pijaćom vodom koju je doneo za oca. Zbog toga je i otrčao u našu tvrđavu i uz put poneo još dve komadine hleba. Hleb pruži meni, a vodu odnese starcu dopustivši mi, uostalom, da otpijem nekoliko gutljaja jer sam bio mnogo žedan. Voda je oživela starca bolje nego ikakav napitak: on je, videlo se, umirao od žeđi.

Had se starac napio vode, pozovem Petka i zapitam je li u krčagu ostalo vode. Reče da je ostalo i ja mu naredih da da vode jadnom Špancu, koji je umirao od žeđi baš kao i stari divljak. Pošaljem Špancu i veliki komad hleba.

Španac je bio još vrlo slab. Sedeo je na poljanici pod drvetom potpuno iznuren. Divljaci su ga tako čvrsto bili vezali da su mu sada otekle i ruke i noge. Kad je svežom vodom ugasio žeđ i pojeo hleb, prišao sam mu i pružio pregršt suvog grožđa. On diže glavu i pogleda me sa najvećom zahvalnošću, zatim pokuša da ustane, ali nije mogao – toliko su ga bolele otečene noge.

Gledajući ovog bolesnog čoveka, teško je bilo zamisliti da se ovako premoren mogao maločas onako junački boriti protiv nadmoćnijeg neprijatelja. Ja mu posavetovah da sedi i ne kreće se, a Petku naredih da mu rumom istrlja noge.

Dok je Petko izvršavao moje naređenje, sve vreme sam ga posmatrao. Svaka dva minuta, a možda i češće, osvrtao se da vidi treba li šta njegovom ocu. Petko je mogao da vidi samo starčevu glavu jer je ovaj sedeo na dnu čamca. Odjednom, kad se okrete, spazi da je glava iščezla; istog časa Petko je bio na nogama. Nije trčao nego leteo kao da nogama ne dotiče zemlju. A kad je, stigavši do čamca, video kako je otac prilegao da se odmori i kako mirno leži dole u čamcu, on se odmah vrati k nama.

Tada saopštim Špancu da će mu moj prijatelj pomoći da ustane i dovesti ga do barke kojom ćemo ga preneti u naše sklonište.

Ali Petko, visok i kršan, podiže ga kao dete, baci na leđa i ponese. Kad je stigao do čamca, oprezno ga spusti prvo na ogradu, a posle dole kraj oca. Zatim dohvati vesla. Ja sam pošao pešice. Petko je bio odličan veslač i, uprkos jakom vetru, čamac je tako brzo jurio duž obale da ga nisam mogao stići.

Petko je srećno dovezao čamac u naše pristanište i, ostavivši tu oca i Španca, otrča natrag obalom.

– Kud juriš? – upitah ja kad promače mimo mene.

– Idem dovesti još jedan čamac! – viknu mi u trku i kao vihor odlete dalje.

Nijedan čovek, nijedan konj ne bi ga mogli stići – tako je brzo trčao. Samo što sam stigao do malog zaliva, kad se on već pojavi tu sa drugim čamcem. Iskočivši na obalu, stade pomagati našim novim gostima da se iskrcaju iz čamca, ali su obojica bili tako iznureni da se nisu mogli držati na nogama.

Siromah Petko nije znao šta da radi.

I ja sam se zamislio.

– Ostavi zasad naše goste na obali – rekoh mu – i pođi za mnom.

Zašli smo u obližnji šumarak, oborili dva-tri mlada drveta i na brzu ruku sklepali nosila na kojima smo preneli bolesnike do spoljnog zida naše tvrđave.

Tada smo se sasvim pomeli ne znajući šta bismo dalje. Da prenosimo dva odrasla čoveka preko tako visoke ograde – nisam hteo. Valjalo je opet mućnuti glavom i onda se dosetih šta da radim. Petko i ja prilegosmo na posao i posle jedno dva časa već je bio gotov prilično dobar šator od platna za jedra i preko njega nabacano gusto granje.

U šator smo prostrli dve postelje od pirinčane slame i četiri pokrivača.

GLAVA DVADESET ČETVRTA

NOVI STANOVNICI OSTRVA – DOLAZAK ENGLEZA

Pošto sam podigao sklonište za naše bolesne goste, tek spasene iz ropstva, i uveo ih pod krov njihovog novog doma, gde su mogli otpočiniti i okrepiti snage – trebalo je i da im pripremim nešto za jelo. Petko je spremao ručak po mojim uputstvima. Čorbu je začinio ječmom i ona je ispala vrlo ukusna i hranljiva. Kuvalo se iza spoljnog zida jer nikada nisam ložio vatru u tvrđavi.

Postavili smo sto u novom šatoru i ručali učetvoro u novom stanu.

Ja sam predsedavao ovom ručku i razgovorom zanimao naše goste. Petko mi je služio kao tumač u razgovoru sa njegovim ocem a i sa Špancem, budući da je Španac prilično dobro govorio jezik ovih urođenika.

Kad smo ručali ili, pre, večerali, naredih Petku da uzme jednu pirogu i otplovi po naše puške koje smo u žurbi zaboravili na razbojištu; sutradan sam ga poslao da sahrani leševe izginulih, kao i užasne ostatke krvavog pirovanja. Nisam mogao bez jeze ni da pomislim da ih ja pokopam.

Nekoliko dana docnije, pošto su se moji novi prijatelji odmorili i malo se povratili posle preživelih muka, počeo sam uz Petkovu pomoć da se savetujem s njima.

Pre svega, upitao sam Petkovog oca zar se ne boji da se ljudožderi mogu vratiti na ostrvo sa celom ruljom ostalih divljaka koji će se s nama surovo razračunati.

Starac odgovori da po njegovom mišljenju odbegli divljaci nikako nisu mogli stići do obala zavičaja po onako jakoj buri i da se njihov čamac, verovatno, prevrnuo, a oni svi podavili.

– A ako su i ostali u životu, – reče – more ih je odnelo na drugu stranu i izbacilo na obalu neprijateljskog plemena gde će ih neminovno pojesti.

Poćutavši malo, starac produži:

– Ali, čak i da su srećno stigli kući, ni tada se neće drznuti da se vrate. Oni su bili tako prestravljeni vašim iznenadnim napadom, plotunima i puščanom vatrom da će, po svoj prilici, ispričati svojim saplemenicima kako su im drugovi poginuli od groma i munja. A vas obojicu – tebe i Petka držali su da ste razgnevljeni duhovi, da ste đavoli koji su sišli na zemlju da njih potamane. Čuo sam svojim ušima kako su o tome govorili jedan drugome. Oni ne mogu zamisliti da je običan smrtnik mogao da bljuje vatru, govori glasom groma, i ubija sa takve daljine ne dižući čak ni ruke.

Starac je imao pravo. Kasnije sam doznao da se ni posle mnogo godina nijedan urođenik nije odvažio da dođe na moje ostrvo. Po svoj prilici, begunci, za koje smo računali da su propali, ipak su se vratili u zavičaj i svojim strašnim pričama

zaplašili druge divljake. Biće da se u njihovom plemenu čak javilo verovanje da će, tobože, bogovi spržiti vatrom svakog ko stupi na obalu ovog začaranog ostrva.

Ne mogavši ovo da predvidim, još dugo sam bio u neprestanoj strepnji i očekivao osvetu divljaka. Uostalom, i ja i moja mala vojska uvek smo bili spremni za borbu: zar nas nije sada bilo četvorica, pa neka nam dođe i stotinu dušmana, ne bismo se pobojali da se u svako doba uhvatimo s njima u koštac.

Ali moglo ih je biti dvesta ili trista i onda bi oni nas pobedili.

Međutim, dani su prolazili, a urođenički čamci nisu se pojavljivali. Uz to, sve češće sam se vraćao svom davnašnjem snu da pođem na kopno. Petkov otac me je često uveravao da mogu slobodno računati da će me njegovi zemljaci srdačno primiti jer sam spasio od smrti njegovog sina i njega.

Pa ipak, posle jednog ozbiljnog razgovora sa Špancem, počeh se dvoumiti vrediti da privodim u delo svoj plan.

Španac mi reče da su urođenici zbilja pružili utočište sedamnaestorici Španaca i Portugalaca koji su pretrpeli brodolom blizu njihove obale, ali uprkos tome, ovi Evropljani žive sada u krajnjoj nemaštini, a povremeno i gladuju. Divljaci ih ne zlostavljaju i puštaju ih da se kreću slobodno, ali sami žive tako ubogo da ne mogu uvek da ishrane došljake.

Pitao sam Španca o pojedinostima njihove poslednje plovidbe i on mi kaza da je njihov brod putovao iz Rio de la Plate u Havanu, kamo je morao da odnese srebro i krzno i da za Evropu utovari robu koje tamo ima napretek.

Na putu za Havanu oni su prihvatili petoricu mornara Portugalaca sa drugog broda koji je pre toga pretrpeo brodolom; petorica iz njihove brodske posade udavili su se za vreme bure, a ostali su posle višednevnih patnji i strahota, iznureni žeđu i glađu, naposletku pristali uz obalu ljudoždera. Iskrcaвши se u ovu zemlju, oni su preživeli užasan strah jer su svakog trenutka očekivali da će ih divljaci pojesti. Kod sebe su imali vatreno oružje, ali nije bilo ni baruta ni metaka: Barut koji su poneli skvasio se u putu, a ono što je ostalo, odavno su potrošili jer su u prvo vreme mogli nabavljati hranu samo lovom.

Zapitao sam ga kakav udes, po njegovom mišljenju, očekuje njegove drugove u zemlji divljaka i jesu li ikada pokušali da se oslobode. Odgovorio je da je oko toga bilo mnogo dogovora, ali se sve završavalo suzama i jadanjem.

– Nismo imali – objasni on – ni lađe kojom bismo se otisnuli na pučinu, ni alata da načinimo sličan brod, ni namirnica.

Tada mu rekoh:

– Govoriću s vama iskreno. Šta mislite hoće li vaši drugovi pristati – ako im predložim – da pređu ovamo na moje ostrvo? Izgleda da bismo udruženi našli načina da se prebacimo do kakve evropske države, a otuda u domovinu. Bojim se samo jednog: pozivajući ih ovamo, predajem se njima u ruke. Šta ću ako na moje

gostoprimstvo uzvrate izdajom? Zahvalnost, uopšte govoreći, nije osobina nekih ljudi. A to bi, zar ne, bilo suviše jadno: izbaviti ljude iz nevolje da posle budeš njihov zatočenik u Novoj Španiji, odakle još nijedan Englez nije izvukao živu glavu. Onda je bolje da me divljaci pojedu nego da padnem u nemilosrdne popovske kandže ili da me inkvizitori spale. Ako bi vaši drugovi – nastavih – došli ovamo, uveren sam da nam sa tako mnogo radnih ruku ne bi bilo teško da sagradimo veliki čamac kojim bismo mogli krenuti na jug i stići do Brazila ili na sever do španskih kolonija. Ali, dabome, ako im dam oružje u ruke, a oni za moju dobrotu okrenu ovo oružje na mene, ako mi, koristeći se time što su jači, otmu slobodu – moraću da zažalim što sam im učinio toliko dobra.

Španac odgovori sasvim iskreno:

– Moji su drugovi u velikoj nevolji i dobro znaju koliko je bezizlazan njihov položaj, pa odbacujem i samu pomisao da bi se mogli ružno poneti prema čoveku koji bi im pomogao da se spasu bede. Ako hoćete, – produži on – ja ću s ovim starcem otići k njima, izneti im vaš predlog i doneti odgovor. Pristanu li na vaše uslove, tražiću da se svečano zakunu da će poći s vama u zemlju koju vi odredite i da će se do povratka kući bez pogovora povinovati vama kao svom vođi i starešini. Vi ćete naređivati, a mi – slušati. Ako hoćete, sačinićemo pismeni ugovor, svaki od nas će se potpisati i ja ću vam ga doneti.

Zatim reče kako je on spreman da mi se bez oklevanja odmah zakune na vernost.

– Zaklinjem se da ću vas do groba služiti – ovako je završio svoj vatreni govor. – Vi ste mi spasli život i ja ga poklanjam vama. Budno ću motriti da moji sugrađani ne prekrše datu vam zakletvu i uvek ću se za vas boriti.

Posle ovako iskrenih reči razvejale su se sve moje sumnje i rešio sam da izbavim ove ljude od nevolje. Rekoh Špancu da ću ga sa starim divljakom poslati do njih.

A kad je sve bilo spremno da otplove, Španac poče govoriti kako je bolje da odložimo put za nekoliko meseci, a možda i za godinu dana.

– Pre nego što pozovemo goste, – reče – moramo se pobrinuti za njihovu ishranu.

Bio je sasvim u pravu. Nismo imali dovoljno hrane, jedva je bilo za četvoricu, a dođu li gosti, za nedelju dana će slistiti sve naše zalihe i svi ćemo biti osuđeni da umremo od gladi.

– Zbog toga, – reče Španac – molim vas za dopuštenje da uzoremo novi komad zemljišta. Poverite to nama trojici i odmah ćemo prileći na posao i posejati sve koliko možete odvojiti za setvu. Sačekaćemo žetvu, požnjati, pa ako bude dovoljno za ishranu novih ljudi, ja i Petkov otac ćemo otputovati po njih. Ako oni dođu sad na ovo ostrvo, naći će se u ljutoj nevolji. To nikako nije poželjno jer nemaština može među njima izazvati razdor i uzajamnu mržnju.

Razborita obazrivost ovog čoveka dopala mi se. Uverio sam se da se on doista brine za moje dobro i da mi je od srca odan.

Odmah smo nas četvorica počeli da obrađujemo nove njive. Svojski smo orali zemljište (koliko se moglo drvenim oruđem) i kad je posle mesec dana došlo vreme setve, imali smo veću površinu uzoranog zemljišta i na njemu zasejali dva bušela ječma i šesnaest pirinča, to jest sve zrnevlje što sam mogao odvojiti za seme.

Sada, kada nas je bilo četvorica, divljaci su mogli biti opasni samo u slučaju da nagrnu u velikom broju.

Nismo se bojali divljaka i slobodno smo lutali po celom ostrvu. Ali pošto smo svi mislili jedino o tome kako da što pre odemo odavde, svaki se svesrdno trudio da ostvarimo ovu nameru. Lutajući ostrvom obeležavao sam drveće pogodno za građenje broda. Petko i otac sekli su ovo drveće, a Španca sam postavio da rukovodi njihovim radom.

Pokazao sam im sa kakvim sam neverovatnim naporima tesao svaku dasku od celog stabla, te sada udruženi počesmo stvarati novu zalihu dasaka. Istesali smo celo tuce. Bile su to jake hrastove daske dužine trideset pet stopa, širine dve stope i dva do četiri palca debljine. Svako će razumeti koliko je truda bilo uloženo u ovaj posao.

U međuvremenu sam se starao da što više rasplodim svoje maleno stado. Toga radi dvojica od nas su svakoga dana išla u lov na divlje jariće i tako smo ubrzo stekli oko dvadeset grla.

Čekao nas je još jedan važan posao: trebalo se pobrinuti o zalihama suvog grožđa, jer je grožđe počelo da zri. Obrali smo i osušili zamašnu količinu. Pored hleba, suvo grožđe je bilo naša glavna hrana. A suvo grožđe smo svi mnogo voleli. Odista, ne znam ništa ukusnije i hranljivije za jelo.

Stigla je žetva. Rod pirinča i ječma bio je dobar, ne baš najbogatiji, ali ipak toliko obilat da smo sada mogli ishraniti, ako hoćeš, pedeseticu. Prinos je bio desetostruk. Ova količina je bila sasvim dovoljna da se ishrani ne samo naša zajednica do iduće žetve, već smo se sa ovakvom zalihom namirnica mogli slobodno otisnuti na more i stići do ma koje obale Južne Amerike.

A u šta da saspemo sav ovaj pirinač i ječam? Za ovo su bili potrebni veliki koševi i odmah prionusmo da ih ispletemo, pri čemu se Španac pokazao najvičniji majstor u ovom zanatu.

Sada, kad sam imao dovoljno mesa i hleba da ishranim željene goste, dopustio sam Špancu da ode barkom po njih. Strogo sam mu zapovedio da ne doveze ni jednog čoveka dok mu zakletvom ne obeća da mi ne samo neće pričiniti nikakvo zlo i napasti me s oružjem u ruci nego će me čak braniti od svih neprijatelja. Ovu zakletvu su dužni da stave na hartiju i svaki od njih da se potpiše.

Tog trenutka sam nekako smeo s uma da Španci-brodolomnici nemaju ni mastila ni pera.

S ovakvim uputstvima Španac i stari divljak odoše na put istom pirogom koja ih je dovezla na moje ostrvo.

Kako sam ih radosno opremao za ovu plovidbu! Ta za svih dvadeset sedam godina moga zatočenja na ostrvu prvi put sam se mogao ponadati da ću se odavde vinuti u slobodu. Snabdeo sam ove ljude bogatim zalihama suvog grožđa i hleba kako bi stiglo za njih i za naše buduće goste.

Naposletku sam ih smestio u čamac i pozeleo srećan put. Opraštajući se, ugovorismo da razviju zastavu na pučini ako budu vozili Špance, kako bih izdaleka mogao znati da je to njihov čamac.

Otplovili su kad je duvao jak vetar o uštapu, oktobra meseca. Na žalost, ne mogu navesti tačan datum jer, izgubivši jednom račun o danima i nedeljama, više nisam bio kadar da ga uspostavim.

Prošlo je prilično vremena otkako su moji putnici otplovili. Čekao sam ih iz dana u dan. Sve mi se činilo da kasne, da su još pre osam dana morali da se vrate na ostrvo. Iznenada iskrсну jedan nepredviđen slučaj, kakav se još nikad nije dogodio za vreme otkako sam na ostrvu.

Jednom u svitanje, dok sam još spavao čvrstim snom, dotrčea Petko k meni i viknu iz svega glasa:

– Idu, idu!

Skočih, obukoh se na brzu ruku, preskočih preko ograde i, zaboravivši na opasnost, otrčah u šumicu (koja je, uzgred budi rečeno, tako porasla da se u to vreme pre mogla nazvati šumom). Sasvim sam zaboravio na opasnost tako da mimo običaja nisam poneo nikakvo oružje. Duboko sam bio uveren da se to vraća Španac sa svojim prijateljima.

Kakvo je tek bilo moje iznenađenje kad sam ugledao na moru, pet milja od obale, nepoznatu barku sa trouglastim jedrom. Barka je držala pravac prema ostrvu i, nošena jakim povoljnim vetrom, približavala se brzo. Nije dolazila od kopna nego sa južnog kraja ostrva.

Ukratko, to nije bio čamac koji smo očekivali toliko dana.

Trebalo se za svaki slučaj pripremiti za odbranu.

Naredih Petku da se pritaji u šumarku i da budno motri na ljude u barci jer nismo znali jesu li neprijatelji ili prijatelji. Onda se vratim kući, zgrabim dogled, i uz lestvice popnem se na vrh brda kako bih nezapažen izvidio svu okolinu; uvek sam ovako postupao kad bih se plašio neprijateljskog napada.

I samo što se popeh na brdo, ugledam brod.

Stajao je ukotvljen kraj jugoistočne ivice ostrva. na osam milja od moga skloništa. Od obale do njega nije bilo više od pet milja. Brod je, bez sumnje, bio engleski, a i čamac, kao što sam se mogao uveriti, bio je engleska barka.

Ne mogu iskazati koliko je različitih osećanja pokrenulo u meni ovo otkriće.

Neopisiva je bila moja radost kad sam ugledao brod, i uz to engleski, radost u očekivanju bliskog susreta sa svojim sunarodnicima (znači, sa prijateljima).

U isto vreme neka potajna strepnja, koju ničim nisam mogao protumačiti, nagnala me je da budem na oprezi.

Zapitao sam se, pre svega, čega radi je engleski trgovački brod zabasao u ove krajeve koji su bili – kako mi je poznato – po strani od svih engleskih trgovačkih puteva. Znao sam da ga bura nije mogla zaneti jer poslednjih dana nije bilo bure. Pa ako su na brodu i Englezi, ipak ne treba da im izlazim na oči neko vreme jer je bilo vrlo verovatno da se nisu ovamo pojavili za nekakvo dobro. Bolje mi je da i dalje ostanem na ostrvu nego da poklonim poverenje sumnjivim ljudima i padnem u ruke lopovima ili ubicama!

Stojeći na brdu, netremice sam posmatrao barku kako se približava ostrvu.

Odjednom ona naglo zavi i pođe uz obalu prema malom zalivu, gde sam nekad pristajao splavovima. Očigledno su oni iz barke tražili gde je zgodnije da pristanu. Nisu opazili zaliv, nego su pristali na drugome mestu, udaljenom od zaliva pola milje.

Imao sam sreće što su se baš tamo iskrkali. Da su ušli u zaliv, našli bi se, tako reći, na pragu moga skloništa i – ko zna! – možda bi me isterali iz moje tvrđave i opljačkali svu moju imovinu.

Ljudi su se iskrkali na obalu i mogao sam se uveriti da su zaista Englezi bar većina među njima.

Istina, za jednog ili dvojicu držao sam da su Holanđani, ali sam se prevario, kako se posle pokazalo. Bilo je ukupno jedanaest ljudi.

Trojicu među njima očividno su doveli kao zarobljenike jer nisam opazio uz njih nikakvo oružje i učinilo mi se da su im noge vezane. Video sam kako su ih onih pet ljudi, koji su prvi iskočili na obalu, vukli iz čamca.

Jedan od zarobljenika, vidi se, nešto je molio: pokreti njegovih ruku izražavahu i patnju, i molbu, i očajanje.

Izgleda da je sasvim izgubio glavu. I druga dvojica su nešto preklinjala i isto tako uznosila ruke k nebu, ali kao da su bili nekako mirniji i nisu tako burno izražavali svoj jad.

Gledao sam ih i ništa nisam razumeo. Odjednom mi Petko viknu nepravilnim engleskim jezikom.

– O Robine Kruso! Pogledaj, i beli čovek jedu čoveke kao divljaci.

– Ti si lud, Petko! – rekoh. – Zar možeš misliti da će ih pojesti?

– Dabome, poješće – odgovori on.

– Ne, nikako, varaš se, Petko, – nastavih ja. – Bojim se da će ih ubiti, ali budi uveren da ih neće jesti.

Još nikako da shvatim šta se dešava pred mojim očima, ali sam se sav tresao od užasa pri pomisli da će se, evo sada, na moje oči izvršiti zločin.

Štaviše, video sam da je jedan od razbojnika nadneo nad žrtvu nekakvo oružje, nešto kao tesak ili sablju.

Sva mi se krv sledila u žilama: uveren sam bio da će nesrećnik pasti mrtav. Kako sam zažalio u tom trenutku što nisu uza me Španac i stari divljak.

Zapazio sam da niko od razbojnika nije poneo pušku.

„Dobro bi bilo – sinu mi – da im se sada prikradem, opalim iz neposredne blizine i oslobodim ove zarobljenike.“

Ali desilo se drukčije.

Kako izgleda, razbojnici nisu nameravali da ubiju svoje zarobljenike. Kad su ih zastrašili i narugali im se, zlikovci se rasturiše po ostrvu, želeći, verovatno, da izvide kraj u koji su dospeli.

Zarobljenike su ostavili pod nadzorom svoja dva druga. A oni su bili pijani, izgleda, jer čim su ostali izmakli, obojica su se zavukli u čamac i začas zaspali.

Tako su zarobljenici ostali sami. Ali umesto da iskoriste slobodu koja im se nudila, oni su sedeli sada na žalu, osvrćući se levo-desno u bezizlaznom očajanju.

Ovo me je podsetilo na prvi dan mog boravka na ostrvu. Tako sam i ja sedeo na obali i glupo zverao unaokolo. I mislio sam isto tako da sam propao. Tada sam bio uveren da će me divlje zveri rastrgnuti, uspuzao sam se na drvo i prespavao gore svu noć. Jednom reči, nema tih strahota koje mi se u prvo vreme nisu priviđale. A međutim, kako sam mirno proživio sve ove godine! Ali onda nisam predvideo ništa od svega ovoga.

Eto, tako su očajavala i ova tri nesrećnika ne znajući da je spasenje blizu.

GLAVA DVADESET PETA

ROBINSONOV SUSRET SA KANETANOM ENGLESKOG BRODA

Razbojnici su stigli na ostrvo u vreme plime. Dok su tumarali tamo-amo, prošlo je dosta vremena; nastupila je oseka i čamac se našao na pličini. Unutra su, kako je već rečeno, ostala dva čoveka. Oni su uskoro zaspali.

Posle Jednog časa probudio se jedan od njih i, opazivši da čamac leži na suvu, pokuša da ga odgura u vodu po pesku, ali nije mogao. Tada poče dozivati ostale. Ovi dotrčaše i pregnuše da mu pomognu, ali je barka bila suviše teška, a pesak mokr i sipkav, pa nisu mogli da je spuste u vodu.

Tada oni kao pravi pravcati mornari – a poznato je da su mornari bezbrižni svet i nikad ne misle na budućnost – ostaviše čamac i ponovo odoše da skitaju. Pre nego što će otići, jedan od njih reče drugome:

– More, ostavi ga, Džek! Baš hoćeš da žuljiš ruke! Naići će plima pa će svejedno isploviti.

Ovo je bilo rečeno na engleskom. Dakle oni su uistinu bili moji zemljaci.

Sve dok nisu otišli, čučao sam skriven iza ograde tvrđave, ili sam ih posmatrao sa vrha brega.

Do početka plime ostalo je najmanje još deset časova. Znači, njihov čamac će za sve ovo vreme ležati na pesku.

Uveče, kad padne mrak, izići ću iz zasede, prikrašču se ovim mornarima pobliže ću motriti svaki njihov postupak, svaki pokret i možda ću uspeti da prislušujem o čemu razgovaraju.

A dok se ne smrkne, moram se spremi za borbu. Sada sam imao jačeg i opasnijeg protivnika nego pre i trebalo se brižljivo pripremiti.

Dugo sam baratao oko pušaka, čistio ih i nabijao, a potom sam naredio Petku, koji je za ovo vreme postao izvrstan strelac, da se naoruža do zuba. Za sebe sam zadržao dve lovačke puške, a njemu dao tri muškete. I ostalo oružje smo podelili među sobom.

Moram reći da sam u ovoj ratnoj opremi izgledao veoma ratoborno. Imao sam na sebi svoj nakazni kožuh od kozjeg krzna i šiljatu šubaru, o bedrima mi je štrčao goli tesak, za pojasom zadenuća dva pištolja, a na svakom ramenu po puška.

Kao što rekoh, imao sam nameru da ništa ne počinjem dok se ne smrkne. Ali oko dva časa, kad je sunce jako pripeklo, opazio sam kako su mornari otišli u šumu i nisu se vratili. Po svoj prilici zamorila ih je žega, pa su zaspali u hladovini.

Ali njihovim zarobljenicima nije bilo do sna. Sedeli su pognute glave pod jednim velikim drvetom, potišteni zbog svoga gorkog udesa.

Niko ih nije čuvao i ja reših da im se privučem i porazgovaram s njima ne čekajući veče. Nestrpljiv sam bio da saznam ko su ti ljudi i šta će oni ovde. Pođoh prema njima u onom neobičnom odelu koje sam maločas opisao. U stopu za mnom išao je Petko. I on je bio naoružan do zuba, ma da nije izgledao onakvo strašilo kao njegov gospodar.

Pristupih sasvim blizu trojici zarobljenika (sedeli su okrenuti meni leđima i nisu me mogli videti) i glasno ih upitah na španskom:

– Ko ste vi, senjori?

Trgoše se iznenađeni, ali su se, izgleda, još više uplašili kad su ugledali kakvo im je strašilo prišlo.

Niko među njima ni reč ne prozbori i učini mi se kao da nameravaju pobeći od mene.

Tada počeh engleski.

– Džentlmeni, – rekoh – ne plašite se. Možda ćete naći prijatelja tamo gde najmanje očekujete. Ja sam Englez i hoću da vam pomognem. Vi vidite: nas je samo dvojica – ja i moj sluga; imamo oružja i praha. Pa recite otvoreno: čime vam možemo olakšati sudbinu, kakva vas je nesreća zadesila?

– Pogodile su nas tolike nesreće da bi bilo suviše dugo opisivati to – odgovori jedan zarobljenik. Naši mučitelji su blizu i mogu svakog časa iskrsnuti. Ali evo vam, ser, sva naša priča u nekoliko reči. Ja sam kapetan broda; moja posada se pobunila. Vazda sam voleo svoje mornare i oni su voleli mene. Živeli su divno pod mojom komandom. Ali ih je podbunila šaka nevaljalaca koji su se u poslednje vreme pojavili na brodu. Ove hulje su ih nagovorile da postanu gusari – morski razbojnici koji pljačkaju i pale lađe. Moji drugovi, koje ovde vidite (jedan je pomoćnik moj, a drugi putnik) jedva su umolili ove ljude da nas ne pobiju, i oni su naposljetku pristali pod pogodbom da nas svu trojicu iskrcaju na kakvu pustu obalu. Tako su i učinili. Uvereni smo bili da nas ovde vreba smrt od gladi jer smo držali da je ovaj kraj nenaseljen. A sada se pokazalo da ovde žive ljudi, spremni da nas spasu od smrti.

– Gde su ti razbojnici? – upitao sam. – Kuda su krenuli? Na koju stranu?

– Leže pod onim drvetom, ser, – odgovori kapetan pokazujući na obližnji šumarak. – Srce mi je obamrlo od straha: strepim da su vas opazili i da čuju o čemu sada razgovaramo. Ako je tako, teško nama! Pobiće nas i neće nikoga poštediti.

– Imaju li pušaka? – upitah.

– Samo dve i jedna je u čamcu.

Odlično, – rekoh – ostalo preuzimam na sebe. Svi spavaju i lako bismo im se mogli prikrasti i pomlatiti ih, ali zar nije bolje da ih žive uhvatimo? Možda će se opametiti, prestati da pljačkaju i ubijaju i postati čestiti ljudi.

Kapetan izjavi da su među njima dva opaka zločinca koje teško da treba žaliti. Uklonimo li ovu dvojicu, ostali će se pokajati – on je uveren i ponovo će se vratiti ranijem zanatu.

Zatražih da mi pokaže ovu dvojicu. On odgovori da ih je teško poznati sa tako velike daljine, ali, naravno, ako bude prilike, pokazaće ih.

– Uopšte, i ja i moji drugovi spremni smo da vam se u svemu potčinimo – reče.
– Potpuno vam se stavljamo na raspolaganje, svaka vaša naredba biće za nas zakon.

– Kad je tako, – rekoh – sklonimo se podalje da nas ne opaze i ne čuju naš razgovor. Neka samo spavaju, a mi ćemo dotle odlučiti šta nam valja činiti.

Sva trojica ustadoše i pođoše za mnom.

Odveo sam ih u šumski čestar i tamo, obrativši se kapetanu, rekoh:

– Pokušaću da vas spasem od gusara, ali vam pre toga postavljam dva uslova.

On mi ne dade ni da izrečem do kraja.

– Prihvatam sve uslove, ser, – izjavi on. Ako vas posluži sreća da otmete moj brod od pobunjenika, raspoložite mnome i mojom lađom kako vam je drago. A ako vam namera ne uspe, ja ću ostati uz vas i biću do kraja života vaš odani pomagač. Ovo su obećali i njegovi drugovi.

– Ako je tako, – kažem – ovo su moja dva uslova: prvo, dok ne pređete na svoj brod, zaboravićete da ste kapetan i slušaćete svaku moju naredbu bez pogovora. I ako vam dam oružje, vi ga nećete ni u jednoj prilici okrenuti ni protiv mene, niti protiv mojih potčinjenih, a vratićete mi ga na prvi zahtev. Drugo, ako vam vaš brod bude vraćen, vi ćete besplatno prebaciti u Englesku mene i moga prijatelja.

Kapetan mi se zakle svim zakletvama koje samo može smisliti ljudski um da će on i njegovi drugovi sve to ispuniti.

– Ali ne samo zato – nastavi on – što držim da su ovi zahtevi sasvim umesni nego i zbog toga što vama dugujem za svoj život i do same smrti smatraću se vašim dužnikom.

– U tom slučaju nećemo oklevati, – rekoh – evo vam tri muškete, evo vam baruta i metaka. A sada kažite šta treba preduzeti.

– Hvala vam što mi se obraćate za savet. – reče kapetan – ali zar ja mogu da savetujem vas? Vi ste naš starešina, vaše je da naređujete, a naše – da se povinujemo.

– Čini mi se rekoh ja – da ćemo se s njima najlakše obračunati ako im se nećujno prikrademo dok spavaju ,i pripucamo u njih odjednom iz svih naših pušaka. Kome je suđeno da pogine – poginuće. Ako se pak oni što ostanu živi predaju i zamole za milost, lepo – možemo ih i pomilovati!

Kapetan bojažljivo odvratila da ne bi želeo da proliva toliko krvi, pa ako se može, on bi više voleo da se uzdrži od sličnih surovih mera.

– Među ovim ljudima – dodao je on – samo su dvojica nepopravljivi nevaljalci; i oni su bili vinovnici nereda na mome brodu. Ako nam umaknu i vrata se na brod, teško nama, jer će nagrnuti ovamo sa svim ostalim mornarima i pobiti nas sve.

– Dakle, treba prihvatiti moj savet – rekao sam. – Vidite i sami da moramo biti surovi, hteli-ne hteli: za nas je to jedini način da se izbavimo.

Ali se videlo da on nikako nije želeo da ubija i sakati tolike ljude dok spavaju, iako su ga baš ovi ljudi osudili na smrt glađu.

Kad sam to video, kažem mu neka pođe napred sa drugovima i postupi kako zna i ume.

Dok se ovaj naš razgovor vodio, gusari se počеше buditi. Iz šume su se čuli njihovi glasovi. Ugledah dvojicu već na nogama i upitam kapetana jesu li to kolovođe pobune.

– Nisu, – odgovori on – ovi su ljudi ostali verni svojoj dužnosti do poslednjeg časa i prišli su pobunjenicima pod pritiskom pretnji.

– Neka onda odu, – kažem – nećemo im braniti. Očigledno, sama se sudbina pobrinula da nevine spase kuršuma. Ali okrivljujte sami sebe ako dopustite da drugi umaknu; oni će vas zarobiti i neće imati milosti za vas.

Ove reči podstakle su kapetanovu rešenost. On i njegovi drugovi dograbiše puške, zadenuše za pojas pištolje i jurnuše napred. Jedan od gusara okrete se na bat koraka, pa ugledavši oružje u rukama svojih zarobljenika, diže uzbunu.

Ali beše kasno: istog časa kad je uzviknuo, odjeknuše dva plotuna. Strelci nisu promašili: jedan je gusar na mestu bio mrtav, drugi teško ranjen. Međutim, on skoči na noge i stade zvati u pomoć. Ali mu priđe kapetan.

– Dockan je! – reče. – Sad te niko više ne spase. Evo ti nagrade za izdajstvo!

Na te reči on zamahnu mušketom i iz sve snage udari izdajnika po glavi da ovaj zauvek umuknu.

Ne računajući tri čoveka koji su, verovatno, zabasali u drugi deo šume, sad su nam ostala samo tri protivnika i jedan je među njima bio lako ranjen. Uto pristigosmo ja i Petko. Neprijatelji su videli da im nema spasa i počеше moliti za milost. Kapetan je odgovorio da je spreman da im pokloni život ako mu na delu pokažu da se kaju zbog svog verolomstva i zakunu se da će mu pomoći da zauzme brod. Baciše se pred njim na kolena i stadoše ga strasno uveravati da se od srca kaju.

Kapetan je poverovao njihovim zakletvama i izjavio da im drage volje poklanja život. Ja se nisam tome usprotivio, samo sam zahtevao da se zarobljenicima vežu

noge i ruke. Čim su se završili pregovori, naredih Petku i pomoćniku kapetana da trknu do jedrenjaka i skinu sa njega jedro i veslo.

Uskoro su se vratila i ona trojica mornara koji su lutali po ostrvu. Zabasali su bili duboko, a sada su dojurili, čuvši naše plotune.

Kad su videli da je kapetan od zarobljenika postao pobedilac, nisu ni pokušavali da se opiru i bez reči dopustiše da ih vezemo.

Tako smo izvojevali pobeđu.

GLAVA DVADESET ŠESTA

OKRŠAJ SA GUSARIMA

Pošto sam sad bio slobodan, mogao sam potanko ispričati kapetanu sve svoje pustolovine i nedaće i od njega doznati o žalosnim prilikama usled kojih je izgubio svoj brod.

Otpočeh prvi. Ispričao sam mu istoriju svoga života za poslednjih dvadeset sedam godina. Gutao je svaku moju reč i stajao neiskazano zaprepašćen pred čudnom slučajnošću koja mi je omogućila da se spasem neizbežne smrti.

Pošto je saznao sve pojedinosti iz moga života na nenaseljenom ostrvu, pozovem njega i njegove pratiocice u tvrđavu, u koju smo ušli mojim uobičajenim putem, to jest uz pokretne lestvice. Ponudio sam goste bogatom večerom, a onda im pokazao svoje gazdinstvo sa celokupnim uređajem koji sam stvorio sa velikom dovitljivošću kroz dugi niz godina usamljeničkog života.

Sve što su ovi ljudi ovde ugledali, činilo im se kao čudo. Sve što sam im kazivao o sebi slušali su kao čarobnu bajku. Ali ih je iznad svega zadivilo kako sam načinio utvrđenje i kako je moje skrovište bilo vešto skriveno u gustom šumskom čestaru. Kako drveće ovde raste bujnije nego u Engleskoj, moj šumarak se za dvadeset godina pretvorio u neprohodnu šumu. Do mog doma mogao je čovek prodreti jedino vijugavom uskom stazicom koju sam ostavio prilikom sađenja drveća.

Objasnio sam kapetanu da je ova tvrđava moja glavna rezidencija, ali, kao i svi kraljevi, posedujem daleko od prestonice letnji dvorac koji takođe povremeno udostojavam svojom posetom.

– Naravno, pokazaću vam ga drage volje, – rekao sam – ali sada nam predstoji važniji posao: treba razmisliti kako da otmemo vaš brod od neprijatelja.

– Na um mi ne dolazi šta nam valja činiti – reče kapetan. – Na brodu je ostalo još dvadeset šest ljudi. Svi su oni upleteni u zaveru, to jest u takav zločin koji se po našim zakonima kažnjava smrću. Gusari dobro znaju da će, ako se predaju, biti obešeni odmah po povratku u Englesku. Pošto nemaju šta da izgube, boriće se na život i smrt. A pod takvim uslovima ne možemo sa svojim slabim snagama da stupimo u borbu protiv njih.

Zamislio sam se. Kapetanove reči su mi izgledale sasvim umesne. Trebalo je što pre smisliti neki odlučan plan. Svako oklevanje pretilo nam je propašću: sa broda je mogla pristići nova grupa gusara i sve nas poklati. Najbolje će biti da ih lukavstvom namamimo u klopku i iznenada napadnemo. Ali kako da izvedemo? Oni mogu svakog momenta stići ovamo.

– Bez sumnje, – rekoh kapetanu – tamo su na brodu već uznemireni što se čamac nikako ne vraća. Uskoro će poželeti da doznaju šta je sa mornarima koje su

poslali na obalu i uputiće k nama drugu barku. Ovog puta će čamcem doći naoružani ljudi i tada im nećemo odoleti.

Kapetan se potpuno složio sa mnom.

– Pre svega, – nastavih – treba se postarati da razbojnici ne odvezu natrag svoju barku, pa zato je valja onespobiti za plovidbu, to jest probiti joj dno.

Pohitasmo odmah čamcu. Bila je to velika barka sa strmim bokovima. U njoj se zateklo mnogo stvari od vrednosti. Pronađosmo unutra nekakvo oružje, torbu sa barutom, dve boce – jednu s rakijom, drugu s rumom, nešto dvopeka, glavu šećera (pet do šest funti), uvijenu u platno za jedra. Sve mi je ovo dobro došlo, pogotovo rakija i šećer: ni jedno ni drugo nisam okusio odavno.

Pošto smo složili na obalu ovaj tovar i digli katarku, jedro i krmilo, probušili smo veliku rupu na dnu barke. Na taj način, ako se pokaže da je neprijatelj jači od nas i da se s njim nećemo moći nositi, barka ipak ostaje u našim rukama i, pravo da kažem, na to sam najviše računao.

Priznajem, nisam mnogo verovao da ćemo imati cpeće i oteti brod od gusara. „Neka nam samo ostave barku“ – mislio sam. – „Popraviti je, to je – sitnica, a na takvoj lađici lako ću stići do Livardskih ostrva. Uz put čak mogu svratiti do svoga Španca i njegovih zemljaka koji se zloplate među ljudožderima.“

Kad smo zajedničkim snagama izvukli barku na izdignuto mesto gde plima ne dopire, sedosmo da odahnemo i posavetujemo se šta nam valja dalje činiti.

Iznenada čusmo sa broda topovski plotun. Na brodu zamahaše zastavom. To je, očigledno, bio signal da se čamac vrati.

Ne prođe dugo, grunu još nekoliko plotuna. Neprestano su mahali zastavom, ali su svi signali ostajali bez odziva: barka se ne micaše s mesta. Napokon su sa broda spustili čamac za spasavanje (sve se lepo videlo kroz durbin). Čamac je pošao prema obali i, kad se primakao bliže, ugledasmo u njemu najmanje desetak ljudi naoružanih puškama.

Od broda do obale bilo je nešto oko šest milja, pa smo mogli bez žurbe da posmatramo ljude koji su sedeli u čamcu.

Čak smo im i lica mogli videti jer je struja odbacila čamac nešto istočnije od mesta gde je pristao jedrenjak. Veslači su, svakako, želeli da se iskrcaju baš na istome mestu, pa su zato neko vreme morali da idu uz obalu. Tada smo upravo i mogli da ih dobro uočimo. Kapetan je prepoznao jednog po jednog i o svakom mi je rekao svoj sud.

Po njegovim rečima, među njima su bila tri čestita mornara: verovao je da su u zaveru uvučeni mimo svoje volje, pretnjama i nasiljem, ali su zato prvi mornar i ostali – okoreli zločinci i razbojnici.

– Plašim se da im nećemo doskočiti – dodao je kapetan. – Surov je to svet, pa još kad vide da im se opiremo, neće nas poštediti. Strašno je i pomisliti šta će učiniti od nas.

Osmehnuh se i odvratih: – Zašto govorite o strahu? Smemo li da se plašimo? Zaboga, ma šta nas očekivalo u budućnosti, sve će biti bolje od našeg sadašnjeg života. Prema tome, svaki izlaz iz ovog stanja – čak i smrt – treba smatrati spasenjem. Setite se samo šta sam ja preživeo ovde u samoći. Zar je lako biti odsečen od sveta dvadeset sedam godina? Zar vi, ser, ne nalazite da вреди staviti život na kocku radi slobode? Ne, – nastavih ja – opasnost me ne uznemiruje, mene muči nešto drugo.

– Šta? – zapita on.

– Pa to što vi velite da su među ovim ljudima tri ili četiri čestita mornara koje treba poštediti. Da su svi oni zlikovci – ni trenutka ne bih posumnjao da imam pravo da ih sve pobijem. A da ćemo s njima izaći nakraj, u to sam duboko uveren. Svaki ko stupi na ovo ostrvo naći će se u našoj vlasti i od nas će zavisiti hoćemo li ga ubiti ili mu pokloniti život.

Govorio sam snažnim glasom, vesela lica. Moja uverenost u pobedu pređe i na kapetana i mi strasno prionusmo na posao.

Ranije još, čim su sa broda počeli spuštati čamac za spasavanje, postarali smo se da sklonimo podalje naše zarobljenike. Dvojicu, koji su kapetanu izgledali najopasniji, poslao sam u pećinu u pratnji Petka i kapetanovog pomoćnika. Teško se moglo umaći iz ove tamnice, ali ako bi im kojim čudom pošlo za rukom da preskoče obe ograde, oni bi zalutali u gustoj i neprohodnoj šumi, koja je opasivala tvrđavu. Tamo nisu mogli dopreti glasovi njihovih saučesnika i bilo je nemoguće videti šta se zbiva na ostrvu. Ovde su ih iznova vezali, ali ih je Petko ipak dobro nahranio i upalio u podrumu nekoliko sveća naše svojeručne izrade. Kapetanov pomoćnik je kazao da ćemo im za dan-dva vratiti slobodu ako se budu mirno držali.

– Ali, dodao je – ako vam padne na um da bežite, ubićemo vas bez milosti pri prvom pokušaju.

Obećali su da će strpljivo izdržati zatvor i mnogo su zahvaljivali što ih nismo ostavili bez hrane i svetlosti.

Zalupivši vrata za sužnjima, Petko se odmah vrati k meni, ali su ovi mislili da on stražari pred vratima i čuva ih.

S ostalom četvoricom zarobljenika nismo bili tako strogi. Doduše, dvojicu smo neko vreme ostavili vezane jer kapetan nije smeo da za njih jemči, a drugu dvojicu sam čak uzeo u službu po naročitoj kapetanovoj preporuci. Obojica mi se zakleše da će me služiti verno i odano.

Dakle, računajući ovu dvojicu mornara i kapetana sa njegova oba pomoćnika, bilo nas je sad sedmorica dobro naoružanih. Nisam ni sumnjao da ćemo bez po muke izići na kraj sa onom deseticom delija koji samo što nisu stigli. Tim pre što

je među njima, kako reče kapetan, bilo čestitih ljudi koje smo mogli privoleti na našu stranu.

Prišavši ostrvu na mestu gde je stajao njihov jedrenjak, gusari su pristali, iskricali se iz čamca i izvukli ga na obalu, čemu sam se veoma obradovao. Plašio sam se, pravo da kažem, da će se oni iz predostrožnosti ukotviti ne prilazeći obali i da će dva ili tri mornara ostati na straži – jer tada ne bismo mogli zarobiti čamac.

Izašavši na obalu, oni brže-bolje potrčase barci. Nije teško zamisliti njihovo zaprepašćenje kad su ugledali da je sa nje skinut sav brodski pribor, da je nestao sav tovar, a na dnu zjapi velika rupa.

Okupili su se oko barke i dugo razgovarali, žestoko raspravljajući kako se mogla desiti takva nesreća. Zatim počеше glasno vikati i dozivati svoje drugove. Ali niko se nije odazvao.

Tada se svrstaše ukруг i po komandi ispališe plotune iz svojih pušaka. Šumski eho prihvati njihov pucanj i ponovi ga višestruko. Ali ni od ovoga nije bilo koristi: oni koji su sedeli u pećini ne mogahu čuti pucnjavu; a oni što su bili kraj nas, mada su je čuli, nisu se smeli odazvati.

Uverivši se da sva njihova dozivanja ostaju bez odziva, gusari se strašno uplašiše i htedoše da se smesta vrata na brod i obaveste ostale da je u barci probušeno dno, a ljudi koji su se iskricali na ostrvo pobijeni, jer bi u protivnom svakako dali glasa od sebe.

Kapetan koji se do maločas još nadao da ćemo uspeli da otmemo lađu, sad je potpuno klonuo duhom.

– Sve je izgubljeno! – reče tužno. – Čim na brodu saznaju da su nestali mornari koji su dospeli na ostrvo, novi će kapetan izdati zapovest da se kotva diže i tada – zbogom, moja lađa!

Ali ubrzo se zbi događaj koji još više uplašiće kapetana.

Ne prođe ni desetak minuta, kad spazismo da se čamac koji se otisnuo od obale naglo okrenu natrag i ponovo pođe prema našem ostrvu. Mora biti da su se mornari putem porazgovarali i stvorili neki nov plan.

Ćutke smo ih posmatrali.

Pristavši uz obalu, ostavili su u čamcu tri čoveka, a ostala sedmorica ustrčase uz brdovitu obalu i krenuše u unutrašnjost ostrva – očigledno da potraže izgubljene drugove.

Ovo nas je veoma uznemirilo.

Ako i uspemo da uhvatimo onu sedmoricu koji su izašli na obalu, naša će pobjeda biti jalova pošto će nam umaći čamac s ostalom trojicom. Oni će, kad se vrata na lađu, ispričati drugovima o nesreći koja ih je zadesila i brod će s mesta dići kotvu i za nas će biti zauvek izgubljen.

Šta da se radi? Nije nam ostalo ništa drugo nego da strpljivo sačekamo kako će se sve ovo okončati. Kad se onih sedam mornara iskrcalo na obalu, čamac sa ostalom trojicom je otplovio prilično daleko od obale i ukotvio se, tako da nismo imali mogućnosti da ga se domognemo i sakrijemo ga.

Oni što su se iskricali na obalu po svoj prilici su rešili da se ne odvajaju. Išli su rame uz rame, uspeli se na brežuljak i pošli uz brdo pod kojim je bio moj dom. Mi smo njih vrlo dobro videli, ali oni nas nisu mogli. Priželjkivali smo da nam se primaknu bliže, pa da pripucamo u njih.

Nadali smo se da će bar oni poći prema suprotnoj obali ostrva jer dokle god su se zadržavali na ovoj strani, nismo smeli nosa pomoliti iz tvrđave. Ali kad su stigli do grebena brega odakle je pukao vidik na sav severoistočni deo ostrva, na njegove šume i doline, zaustaviše se i opet nadadoše vikati iz svega glasa.

Napokon, ne sačekavši odgovor, a plašeći se svakako da se udalje od obale, seli su pod drvo i počeli se dogovarati. Dobro bi bilo da legnu i zaspe kao oni gusari što su jutros prispeli. Tada bismo sa njima brzo raskrstili. Ali ovima nije bilo ni na kraj pameti da spavaju. Osećali su da se na ostrvu dešava nešto što ne valja i rešili da budu na oprezu; iako nisu znali kakva im opasnost preči i odakle može iskrsnuti.

Videvši kako se dogovaraju, kapetan dade vrlo razložno objašnjenje.

– Vrlo je verovatno – reče – da će oni na svom ratnom savetu odlučiti da još jednom dadu signal iščezlim drugovima i svi opaliti iz pušaka u isti mah. E, tu bi trebalo da mi učinimo juriš odmah posle plotuna kad im puške budu ispražnjene. Tada im ništa drugo neće preostati nego da se predaju i sve će proći bez krvoprolića.

Po mom mišljenju, plan nije bio loš. Ali da bi on uspeo, trebalo je da budemo vrlo blizu neprijatelja. Morali bismo jurišati na njih u isti čas kad oni ispale plotun. Ali oni su bili tako daleko od nas da se nije moglo ni misliti o neočekivanom napadu.

Međutim, oni nisu ni pripucali.

Dugo smo sedeli u zasedi i nismo znali na šta da se odlučimo. Naposletku rekoh:

– Po mom mišljenju, ništa ne možemo učiniti dok ne padne noć. A noćas, ako se ova sedmorica ne vrata u barku, možemo se prikrasti do mora i nekim lukavstvom namamiti onu trojicu što su ostali u čamcu.

I dalje smo sedeli u zasedi i s nestrpljenjem čekali kad će već jednom gusari krenuti s mesta. Činilo nam se da njihovom savetovanju nema kraja.

Odjednom svi skočiše na noge i pođoše pravo moru. Mora da im je izgledalo opasno da se na ostrvu zadržavaju, pa su nameravali da se vrata na brod ne tražeći svoje nastradale drugove.

„Rđavo nam se piše! – pomislih. – Očigledno, moraćemo zauvek reći zbogom brodu.“

Kažem ovo kapetanu; njega obrva neizmerno očajanje. I tu se ja dosetih jednog ratnog lukavstva i odmah počeh da ga primenjujem. Lukavstvo nije bilo bogzna šta, ali mi je plan izvrsno uspeo.

Dozovem Petka i kapetanovog pomoćnika i naredim da siđu do zaliva (onog istog koji je Petko nekad preplivao kad su ga gonili ljudožderi), a onda, zaobišavši ga, da skrenu pola milje na zapad, da se popnu na brežuljak i viču iz sveg glasa sve dok ih ne čuju mornari koji su se vraćali čamcu. A kad se mornari odazovu, da pretrče na drugo mesto i ponovo viču i dozivaju, i tako menjajući mesta da navlače neprijatelje sve dalje u dubinu ostrva, dok ovi ne zalutaju u šumi, a onda se okolišnim stazama vrate ovamo meni.

Mornari su baš sedali u čamac i bili već spremni da se otisnu, kad se odjednom čuše iza zaliva snažni povici: to su uglas vikali Petko i pomoćnik kapetana.

Čim gusari čuše njihove glasove, odmah se odazvaše i pojuriše obalom koliko ih noge nose prema strani odakle su dopirali krici. Ali im je zaliv preprečio put, budući da je bilo vreme plime i voda je u zalivu nadošla vrlo visoko. Tada viknuše one u čamcu da priđu i prevezu ih na drugu obalu.

To sam samo i čekao.

Oni su se prebacili preko zaliva i otrčali dalje, pošto su povelili još jednog čoveka. Tako su u čamcu ostala samo dvojica. Videh kako su priterali čamac do samoga kraja bliže kopnu i privezali ga za tanušno drvo.

Ovome sam se mnogo obradovao. Prepustivši Petku i kapetanovom pomoćniku da nastave svoj posao, naredio sam ostalima iz odreda da pođu za mnom.

Prikradajući se kroz gusti i visoki šiprag, obišli smo zaliv i iznenada iskršli pred gusare koji su ostali na obali. Jedan je sedeo u čamcu, drugi ležao na obali i dremuckao. Ugledavši nas na tri koraka od sebe, on htjede da skoči i klisne, ali se kapetan, koji je bio najbliži, baci na njega i mlatnu ga kundakom. Ne dozvolivši drugom mornaru da dođe sebi, viknuh mu:

– Predaj se – ili ćeš poginuti!

To je bio jedan od onih mornara o kojima je kapetan govorio da zaverenicima nisu prišli milom nego silom. Na prvi naš poziv ne samo da se predao nego je odmah sam izjavio da želi da stupi u naš odred. Ubrzo nam je svojim držanjem dokazao da je dostojan našeg poverenja.

Za to vreme Petko i kapetanov pomoćnik vikali su i arlaukali i dalje. Odazivajući se na dozivanja mornara, oni su ih vodili po čitavom ostrvu, od brežuljka do brežuljka, iz šumarka u šumarak, dok ih nisu uvukli u tako

neprohodnu zabit odakle se pre mraka nisu mogli izvući na obalu. Možete zamisliti kako su oni iznurili i izmorili neprijatelja, kad su se i sami vratili mrtvi umorni.

Sada nam je ostalo samo da vrebamo gusare kad se budu vraćali ka mestu gde su ostavili čamac, pa zbunivši ih iznenadnim napadom iz mraka, da ih nateramo da nam se predaju.

Dugo se nisu vraćali. Morali smo ih čekati nekoliko časova. Najzad smo čuli kako se sporo probijaju prema obali. Išli su razbijeni, daleko jedan od drugog. Oni napred vikahu onima pozadi:

– Brže!

A oni pozadi su im odgovarali:

– Ne možemo, padamo od umora.

Sve nam je ovo išlo naruku.

Napokon su stigli do zaliva. Za ovih nekoliko časova nastupila je oseka i čamac, koji je bio privezan za drvo, našao se sada na suvu.

Ne može se opisati kakvi su izgledali gusari kad su ugledali čamac na žalu i videli da su ljudi iščezli.

Zapomažući iz glasa, ustumarali su se po obali i proklinjali svoj udes; kukali su da su bačeni na začarano ostrvo, da tu ima razbojnika koji će ih sve poklati ili đavola koji će ih žive poderati.

Nekoliko puta su pokušavali da dozovu svoje drugove, zovući ih po imenu i nadimku, ali, razume se, odgovora nisu dobijali.

Na slaboj večernjoj svetlosti videli smo kako jure tamo-amo, očajno kršeći ruke. Umorni od ove besciljne jurnjave, gusari su se bacili u čamac da malo odahnu, ali ne bi prošao ni minut, a oni bi iskakali na obalu i opet jurili gore-dole.

Moji pratioci su me preklinjali da im dopustim da napadnu neprijatelja čim se smrkne. Ali ja nisam hteo da prolivam toliku krv i već sam odlučio da se sa buntovnicima raspravim mirnijim načinom. Što je glavno, znao sam da je neprijatelj do zuba naoružan i nisam hteo da stavljam na kocku život svojih ljudi. Trebalo je pričekati neće li neprijatelj razbiti snage u dva ili tri odreda, a za sada sam naredio svojoj vojsci da nastupa protiv neprijatelja.

Petka i kapetana poslao sam napred. Oni su morali da se četvoroonoške prikradu gusarima i da pucaju iz neposredne blizine ako ustreba.

Ali nisu dugo puzili: na njih su prosto naletela tri gusara koja su se izdvojila od ostalih; jedan među njima je bio prvi mornar koji je, kako je već rečeno, bio glavni pokretač pobune, a sada se ponašao kao bedna kukavica.

Samo što kapetan ču glas glavnog vinovnika svih svojih jada i shvati da je ovaj u njegovoj vlasti, pade u takvu jarost, da skoči na noge i opali zlikovcu pravo u grudi. Dabome, tada opali i Petko.

Prvi mornar je bio na mestu mrtav, drugi gusar teško ranjen (izdahnuo je posle dva časa) a treći je hteo da umakne.

Čuvši plotune, smesta sam krenuo glavni korpus svoje armije koja je sada brojala osam ljudi. Evo njenog punog sastava: ja, – glavni komandant, Petko, – general-lajtant, zatim kapetan s dvojicom oficira i tri redova – zarobljenici kojima smo poverili puške u ruke.

Kad smo se primakli neprijatelju, već se sasvim smrklo, tako da se nije moglo razabrati koliko čas je.

Pozvao sam sebi jednog od ratnih zarobljenika, onog mornara koga su gusari ostavili u čamcu (sada se on borio u našim redovima) i zapovedih mu da zove po imenu svoje bivše drugove.

Pre nego što ću pucati, hteo sam da stupim s njima u pregovore, i, ako me posluži sreća, da sve okončam mirom. Moj pokušaj je potpuno uspeo. Uostalom, drukčije i nije moglo biti: neprijatelji su bili dovedeni u očajan položaj i ostalo im je jedino da se predaju.

Dakle, moj mornar povika iz svega glasa:

– Tome Smite! Tome Smite!

Tom se smesta odazva:

– Ko me zove? Jesi li ti, Džimi Roje?

Očevidno, poznao je mornara po glasu. Džimi Roje odgovori:

– Da, da, ja sam! Tome Smite, baci pušku i predaj se, inače teško vama! Za tren oka će vas pomlatiti.

– Ta kome da se predamo? Gde su oni? – viknu ponovo Tom Smit.

– Ovde su! – Odazva se Džimi Roje. – Njih je pedeset i s njima je naš kapetan. Evo već dva časa kako su vam za petama. Prvi mornar je ubijen, Vili Frej ranjen, a ja sam zarobljen. Ako se smesta ne predate, kažite zbogom životu – za vas nema milosti.

Tada povika Tom Smit:

– Upitaj ih hoćemo li biti pomilovani. Ako pristaju, odmah ćemo se predati, tako im reci.

– Dobro, reći ću – odgovori Džimi Roje.

Ali, tada poče da pregovara sam kapetan.

– Ej, Smite! – povika on. – Poznaješ li moj glas? Čuj, dakle: ako odmah položite oružje i predate se, obećavam da ćete biti pomilovani svi, sem Bila Atkinsa.

– Kapetane, milost, tako ti boga – poče preklinjati Bil Atkins. – Po čemu sam ja gori od drugih? I oni su krivi kao i ja.

Ovo je bila sušta laž, jer Bil Atkins, okoreli gusar i razbojnik, odavno je nagovarao mornare da počnu pljačkati po moru. Kad je pobuna izbila, prvi je napao kapetana i vezao mu ruke vređajući ga i psujući. Zbog toga je kapetan kazao Bilu Atkinsu da se bezuslovno preda, a onda neka guverner ostrva odluči hoće li živeti ili umreti. (Guverner ostrva – to sam ja: tako su me sad svi zvali iz počasti). Bil Atkins je morao da popusti.

GLAVA DVADESET SEDMA

KAPETAN PONOVO POSTAJE ZAPOVEDNIK SVOGA BRODA – ROBINSON NAPUŠTA OSTRVO

Gusari su, dakle, položili oružje preklinjući za milost.

Na moju zapovest onaj mornar što je s njima razgovarao i još dvojica vezali su ih sve, posle čega je moja strašna armija od pedeset ljudi (u stvari ih je bilo samo osam, računajući ovde i tri zarobljenika) opkolila zarobljene i zauzela njihovu barku. Ja se, međutim, nisam pokazivao pred njima iz viših političkih razloga.

Kapetan je sad mogao konačno da prečisti stvar sa svojim mornarima. Okrivljavao ih je za izdaju i žestoko korio zbog verolomstva.

– Hteli ste mi oteti brod kako biste se odali gusarenju. To je podlo i ružno. Obrukali ste se za ceo život, iskopali ste jamu sami sebi i budite zahvalni sudbini ako ne odete na vešala.

Krivci su se, izgleda, iskreno kajali i preklinjali samo jedno: da im se pokloni život.

– To nije u mojoj vlasti – odgovorio je kapetan. – Vaša sudbina zavisi sad od guvernera ostrva. Mislili ste da ste nas iskricali na pustu nenaseljenu obalu, ali providenje je htelo da vas dovede u naseljeni kraj kojim upravlja Englez. On vas je iz velikodušnosti pomilovao i verovatno će vas poslati u Englesku, gde će s vama postupiti po zakonu. A Bilu Atkinsu je guverner poručio da se pripremi da umre: sutra rano će ga obesiti.

Sve je ovo kapetan naprosto izmislio, ali je ova dosetka izazvala željeno dejstvo. Atkins se baci na kolena moleći kapetana da se zauzme za njega kod guvernera ostrva, a ostali stadoše preklinjati i bogoraditi da ih ne šaljem u Englesku.

Videvši toliku skrušenost ovih jadnika zastrašenih smrću, rekoh u sebi:

„Gle, kucnuo je čas moga spasenja. Ovi nesrećnici su se tako prepali da će, naravno, ispuniti svaki naš zahtev: valja samo da naredim i oni će nam pomoći da zauzmemo brod “

I sklonivši se podalje, iza drveća, da oni n vide kako jadno izgleda strašni guverner ostrva, viknuh:

– Pozovite mi kapetana.

Jedan od' naših ljudi važno priđe kapetanu i reče:

– Kapetane, zove vas guverner!

A kapetan isto tako zvanično odvrati:

– Recite njegovoj svetlosti da dolazim odmah.

Kad su čuli ovaj razgovor, buntovnici su se konačno umirili. Poverovali su da je tu sam guverner sa odredom od pedeset ljudi.

Kad mi je kapetan prišao, saopštih mu da hoću da zauzmem brod uz pomoć naših zarobljenika. Kapetan je bio oduševljen. Odlučismo da već sutra izjutra ostvarimo ovaj plan.

– A da bismo radili nasigurno, – rekoh – moraćemo razdvojiti zarobljenike jedne od drugih. Atkinsa sa dvojicom istih takvih razbojnika bacićemo u pećinu. Neka ih Petko i vaš pomoćnik sprovedu tamo. A za ostale ću naći pogodno mesto.

Tako smo i učinili: Trojicu smo odveli u pećinu koja je doista mogla da zameni mračnu tamnicu, dok sam druge poslao u svoj šumski letnjikovac, onamo gde je bila moja koliba. Visoka ograda činila ju je isto tako sigurnom tamnicom, tim pre, što su sužnji bili vezani i znali da im sudbina zavisi od njihovog držanja.

Sutradan ujutro sam poslao kapetana ovim mornarima. Trebalo je da porazgovara s njima i sazna šta misle, a potom da mi da podroban izveštaj o svom razgovoru. Hteo sam da utvrdim koliko se poverenja sme imati u ove ljude i neće li biti opasno da ih povedemo na brod.

Kapetan je vodio stvar pametno i odlučno. Podsetio je mornare u kakav su žalostan položaj zapali svojom krivicom i reče da ih je, doduše, guverner ostrva sada pomilovao svojom voljom, ali kad brod stigne u Englesku, sudiće im se kao izdajnicima i bez sumnje će ih obesiti.

– Ali, – dodao je – ako mi pomognete da otmem od gusara svoj brod, tada će se guverner zauzeti da izmoli oprostaj za vas imajući u vidu da ste dobrovoljno poslužili jednoj pravednoj stvari.

Lako je pogoditi sa kakvim su ushićenjem ovi ljudi prihvatili njegov predlog.

Baciše se na kolena pred kapetana i kleli su se da će se boriti za njega do poslednje kapi krvi. Ako im izmoli pomilovanje, smatraće se njegovim dužnicima celog života, ići za njim ma i na kraj sveta i poštovaće ga kao rođenog oca.

– Vrlo dobro, – reče kapetan – o svemu ovome ću reći guverneru i moliti ga u ime svoje da vas pomiluje.

Zatim se vrati meni, podnese mi podroban izveštaj o razgovoru sa mornarima i dodade da se možemo potpuno osloniti na ove ljude.

Ali ja sam smatrao da opreznost nikad nije naodmet i stoga rekoh kapetanu.

– Evo šta ćemo učiniti: povešćemo zasad samo petoricu. Neka ne misle da nemamo dovoljno ljudstva. Idite i kažite im da ćemo, mada ima u nas dosta ljudi, ipak uzeti petoricu na probu; drugu dvojicu, zajedno sa ona tri mornara što leže u tvrđavi (to jest u mom podrumu), zadržaće zapovednik ostrva kao taoce, pa ako

njihovi drugovi koji budu učestvovali u našim borbama pogaze svoju zakletvu, sva petorica talaca biće obešena.

Ovo je bila suviše surova mera. Kad je kapetan odneo zarobljenicima moju poruku, razumeli su da sa guvernerom ostrva nema šale, i, naravno, ostalo im je jedino da prihvate moje uslove. Uz to, taoci stadoše preklinjati svoje oslobođene drugove da ne izdaju kapetana.

Evo punog sastava naše armije uoči velike bitke: prvo, kapetan, njegov pomoćnik i putnik; drugo, dvojica zarobljenika oslobođena na kapetanovo jemstvo; treće, još dvojica – oni što su ležali zatvoreni u mojoj kolibi (sada smo na uporno kapetanovo nastojanje oslobodili i njih); četvrto, ona četvorica iz druge partije što smo ih poslednje oslobodili; ukupno dvanaest ljudi, pored one petorice koji su ostali u mom podrumu kao taoci.

Zapitao sam kapetana smatra li on da sa tako slabim snagama može napasti brod; ja i Petko nismo smeli da se udaljavamo – imali smo da se brinemo o sedmorici ljudi koje je trebalo čuvati i hraniti.

Petorici talaca bačenih u podzemlje nameravao sam da ne činim nikakvih olakšica. Dva puta dnevno Petko im je nosio jelo i vode i sam ih je hranio jer im čak i ruke nismo oslobodili. A onim drugima smo dali malo slobode.

Ovoj dvojici reših naposljetku da se pokažem. Otišao sam k njima zajedno sa kapetanom. On im je saopštio da sam ja – poverljivo lice guvernera ostrva, koji mi je poverio nadzor nad ratnim zarobljenicima, pa zato oni nemaju prava nikuda da se udaljavaju bez moga dopuštenja. Pri prvom pokušaju da se ogluše o naredbu biće bačeni u okove i zatočeni u guvernerovu tvrđavu.

Od tog časa nijednom nisam izlazio pred zarobljenike kao guverner, već uvek kao njegovo poverljivo lice i tom prilikom bih uvek pominjao guvernera, garnizon, topove, tvrđavu.

Sada nam je samo ostalo da se pripremimo za predstojeći okršaj: da se temeljno poprave oba čamca, snabdeju potrebnim stvarima i za svaki da se odredi posada.

Sve poslove oko ovoga prepustio sam kapetanu.

Za komandira čamca odredio je svog putnika i stavio mu još četvoricu na raspolaganju; a kapetan lično, njegov pomoćnik i pet mornara sačinjavali su posadu barke.

Kapetan je tvrdio (sasvim tačno) da je najbolje privući se brodu kad padne mrak, pa se već iste večeri otisnuo od obale.

Kad su oko ponoći čuli sa broda udaranje vesala i prema mornarskim pravilima pozvali barku, kapetan zapovedi Džimu Roju da se odazove samo on, a svim ostalima naredi da čute.

Džimi Roj viknu da je dovezao sve mornare, ali je odocnio jer ih je trebalo dugo tražiti, a zatim poče opširno da priča nekakve izmišljotine.

Dok je on tako pričao, barka i čamac pristadoše uz bok lađe.

Kapetan i njegov pomoćnik prvi uskočiše na palubu sa oružjem u rukama i udarcima kundaka za tili čas oboriše na zemlju dvojicu pobunjenika koji su im, ne sluteći ništa, izišli u susret; pokazalo se da su to brodski tesar i drugi pomoćnik kapetana, koji su bili prišli gusarima.

Kapetanov odred borio se jednodušno i hrabro. Zarobljeni su svi mornari koji su bili na palubi, posle čega je kapetan izdao naredbu da se zatvore svi kapci kako bi ostale zadržao dole. Za to vreme su pristigli komandir i mornari sa drugog čamca; oni su zauzeli ulaz u brodsku kuhinju i zarobili još trojicu.

Kad na palubi i na krmi nije više ostao nijedan protivnik, kapetan naredi svome pomoćniku da uzme trojicu iz posade i ode da razvali vrata na glavnoj kajiti. Tu se već na prve zvuke uzbune zatvorio novi kapetan koga su pobunjenici bili izabrali i sa njim dva mornara i brodski mali.

Uspeli su da ponesu oružje, pa kad je kapetanov pomoćnik sa svojim ljudima izbio vrata na kajiti, dočekali su ih paljbom. Tane iz muškete smrskalo je ruku pomoćniku i dva mornara bila su ranjena, ali niko nije poginuo.

Pomoćnik kapetana viknu: „U pomoć!“ Ne obraćajući pažnju na tešku ranu, on prodre u kajitu s pištoljem u ruci i novome kapetanu prosvira kuršum kroz glavu. Ovaj se sruši bez reči: tane ga je pogodilo pravo u usta. Posle ovoga ostali pobunjenici predali su se bez borbe tako da više nije bila prolivena ni kap krvi.

Čim je kapetan postao opet gospodar svoga broda, naredio je da se ispali sedam topovskih plotuna. Ovo je bio ugovoreni znak kojim me je kapetan obavestavao da je stvar uspešno okončana. U očekivanju ovog znaka presedeo sam na obali jedno dva časa i bio sam neiskazano srećan kad sam ga čuo.

Umiren, vratio sam se odmah kući, legao i istog trena zaspao, jer sam bio sav iznuren od uzbuđenja toga dana.

Probudio me je novi plotun. Skočih i čuh kako me neko zove:

– Guverneru! Guverneru!

Odmah sam poznao kapetanov glas. Stajao je na bregu više moje tvrđave. Dograbim lestvice i popnem se k njemu. On me zagrli i reče, pokazujući na more:

– Dragi moji prijatelju! Spasioće moj! Evo vašeg broda. On je vaš, i sve što je na njemu vaše je. I svi smo mi vaši, počevši od kapetana.

Moj pogled skrenu na stranu kuda je on pokazivao: brod je već stajao na drugom mestu, na pola milje od obale.

Kako se kasnije videlo, moj prijatelj kapetan, obračunavši se sa gusarima, smesta je izdao zapovest da se digne kotva i koristeći se povoljnim vetrom doplovio do zaliva gde sam nekad pristajao splavovima. Zatim je, sačekavši plimu, doplovio u zaliv na čamcu sa dva vesla i pohitao da mi saopšti da je njegov brod, tako reći, pred mojim vratima.

Zamalo se ne onesvestih od ove neočekivane radosti.

Ta, najzad evo preda mnom te željno očekivane slobode! Bila je tu, u mojim rukama! Na raspolaganju mi je stajao veliki brod, gotov da me nosi kuda mi je volja.

Tako sam se obradovao da u prvi mah ne mogah ni reći prozboriti i srušio bih se na zemlju da me kapetan nije pridržao.

Videvši da sam sav klonuo od iznenadne sreće, on izvuče iz džepa bočicu s nekakvim lekom što je poneo za mene. Gutnuvši malo, nečujno se svalih na zemlju. I mada sam došao svesti, još dugo nisam mogao da govorim.

Jadni kapetan je bio isto tako uzbuđen kao i ja. Da bi mi povratio duh, šaputao mi je hiljadu ljubaznih reči. Ali grudi su mi bile prepune iznenadne sreće, pa sam jedva razumeo šta govori. Naposljetku zaridah od radosti i tek tada mi se vrati moć govora. Tad sam i ja zagrlio ovog novog prijatelja i od sveg srca mu čestitao. Obojica smo klicali i radovali se.

Kad smo se malo povratili, kapetan mi reče kako je doneo za mene nekakve stvari koje, srećom, nisu uspeli da raznesu zlotvori koji su tako dugo gazdovali na njegovom brodu.

– Izgleda mi da vam sve stvari neće biti sasvim naodmet – rekao je kapetan.

On viknu mornarima koji su ostali u čamcu:

– Ej, ovamo sa tim balama što smo ih dovezli za guvernera!

Zaista je to bio izdašan poklon: kapetan mi je doneo sa lađe mnogo raznih stvari kao da sam nameravao da celog života ostanem na ostrvu.

U balama je bilo: dvanaest ogromnih komada usoljene govedine, šest šunki, vreća pasulja, blizu sto funti dvopeka; još mi je doneo sanduk šećera, vreću brašna i vreću limunova, kao i dve boce limunovog soka.

Ali, dabome, odeća mi je bila hiljadu puta potrebija. I zato me mnogo obradovalo kad sam video da mi je moj prijatelj kapetan dovukao pola tuceta novih, čistih košulja, šest dobrih vratnih marama, dva para rukavica, šešir, cipele i čarape, kao i svoje odlično, gotovo nenošeno odelo – jednom reći, odenuo me je od glave do pete.

Poklon je bio prijatan i vrlo koristan, ali vi ne možete zamisliti kako sam izgledao nespretno i neotesano kad sam obukao novo odelo i koliko mi je u prvo vreme bilo nezgodno u njemu.

Kad sam sve darove pregledao, naredim da ih prenesu u moju tvrđavu, a onda se stanem dogovarati sa kapetanom kako da postupim sa našim zarobljenicima; da li da ih povedemo ili ostavimo ovde.

– Vrlo je opasno voditi ih sa sobom – govorio je kapetan. – To su prave haramije. Naročito su nepouzdana dvojica među njima, okoreli zlikovci i razbojnici. Ako bih se odvažio da ih povezem svojim brodom, onda nipošto drukčije nego samo kao zatvorenike. Baciću ih u okove i predati ih u ruke sudskih vlasti već u prvoj engleskoj koloniji u koju svratimo.

– U tom slučaju, – rekoh kapetanu – moraćemo ih ovde ostaviti. Primam se da udesim tako da nas ova dvojica razbojnika sami zamole da ih ostavimo na ostrvu.

– Uspete li u tome, – odgovori kapetan – biću vam veoma zahvalan.

Pozovem zatim Petka i dva taoca (koje smo oslobodili jer su njihovi drugovi održali datu reč) i naredim da onu petoricu zarobljenika sprovedu iz pećine u šator.

Posle kratkog vremena kapetan i ja uputismo se tamo, ja u svom novom odelu i ovoga puta već kao guverner. I kazah im ovo:

– Poznati su mi svi vaši zločini. Znam da ste napali nezaštićene putnike na brodu i pobili ih. Znam i to da ste nameravali da postanete gusari kako biste pljačkali mirne lađe. Znajte da je na moj zahtev brod vraćen kapetanu i doveden u luku. Treba samo da naredim – i vas će kazniti kao razbojnike uhvaćene na licu mesta. Stoga, ako imate šta reći u svoju odbranu, govorite, jer nameravam da vas kaznim smrću kao ubice i izdajnike.

Jedan među njima odgovori za sve da nemaju šta da kažu u svoju odbranu.

– Ali kad su nas zatvorili, kapetan je obećao da će nas pomilovati, i pokorno vas molimo da nam uvažite veliku milost – da nam poklonite život.

– Ne znam, doista, kakvu vam milost mogu ukazati – odgovorim ja. – Nameravam da napustim ostrvo sa svim svojim ljudima: Mi putujemo za Englesku. Što se tiče vas, kako veli kapetan, on je dužan da vas okuje i po dolasku u Englesku da vas zbog izdaje i pobune preda sudu. A sud će vas smesta osuditi na smrt. Drukčije osude i ne može biti. Smrt na vešalima – eto to vas čeka u Engleskoj. Prema tome, teško da ćete zaželeći da vas povedemo sa sobom. Postoji jedna mogućnost da se spasete – da ostanete na ostrvu. Samo vas pod tim uslovom mogu pomilovati.

Sa radošću su prihvatili moj predlog i dugo su mi zahvaljivali.

– Bolje je živeti u pustinji – govorili su – nego da se vratimo u otadžbinu gde nas čekaju vešala.

Naredih da ih odvežu i rekoh:

– Hajdete sad u šumu, na mesto gde ste bili uhvaćeni i ostanite tamo dok ne pošalju po vas. Narediću da vam ostave nešto oružja, zalihe namirnica i daću vam

za prvo vreme potrebna uputstva. Vi možete ovde divno proživeti ako budete marljivo radili.

Posle ovog pregovaranja vratio sam se kući i stao se spremati za daleki put. Ja sam, uostalom, upozorio kapetana da mi treba neko vreme da se spremim za put i zamolio ga da ode na brod bez mene, a ujutru neka pošalje čamac po mene.

Kad se kapetan otisnuo od obale, naredih da mi se dovedu zarobljenici i počeh s njima ozbiljan razgovor.

Opet sam im rekao da po mom mišljenju oni postupaju razumno što ostaju na ostrvu, jer ako bi ih kapetan poveo u zavičaj, neminovno bi ih obesili.

Ispričao sam im potanko kako sam dospao na ovo ostrvo, kako sam malo-pomalo sredio svoje gazdinstvo, kako sam brao grožđe, sejao pirinač i ječam, kako sam naučio da pečem hleb.

Pokazao sam im svoja utvrđenja, ostave, njive, i torove, ukratko – učinio sam sve da im život na ostrvu ne bude suviše težak.

Ostavio sam im sve svoje oružje (to jest pet mušketa, tri lovačke puške i tri sablje). Ostavio sam im bure i po baruta i dao im podrobna uputstva kako će gajiti koze, kako ih musti i hraniti da bi bile debele, kako praviti maslo i sir.

Tako sam morao ispričati ovim ljudima svu dugu istoriju svoga trudbeničkog, usamljeničkog i mučnog života na ostrvu za ovih dvadeset osam godina.

Opraštajući se s njima, obećah da ću izmoliti u kapetana da im ostavim još dva bureta baruta i seme za povrće, pa im ispričah kako mi je teško bilo bez ovog semena.

Vreću pasulja, koju mi je kapetan doneo da upotrebim kao hranu, dao sam im takođe i posavetovao pri tome da sav pasulj upotrebe za seme kako bi ga bilo više.

Posle ovog razgovora s izgnanicima već sutradan, rano u zoru, prebacio sam se na brod.

Iako smo jedva čekali da razapnemo jedra i krenemo na daleki put, ipak smo ostali usidreni još ceo jedan dan i noć. Sutradan, rano ujutru, ugledasmo kako dva čoveka plivaju prema brodu. Behu to dva mornara od one petorice što smo ih ostavili na ostrvu.

– Povedite nas sa sobom, – vikali su – ili nas obesite, ali nas ne ostavljajte na ostrvu! Naši drugovi će nas svakako ubiti.

Na njihovo moljkanje kapetan je odgovorio da ih ne može primiti bez moga dopuštenja. Naposljetku smo ih primili na brod pošto su položili svečanu zakletvu da će se popraviti i biti pokorni.

Kako je uskoro nastala plima, na obalu smo odaslali čamce sa stvarima koje sam obećao doseljenicima. Uz ove stvari kapetan je na moju molbu dodao sanduk krcat raznom odećom. Oni primiše ovaj poklon sa dubokom zahvalnošću.

Potrebno je reći da sam na rastanku dao reč izgnanicima da ih neću zaboraviti i, ako u kakvom pristaništu sretnemo lađu čiji put bude vodio mimo mog ostrva, zamoliću kapetana broda da svrati po njih i odvede ih u zavičaj. Kad sam napustio ostrvo, poneo sam za uspomenu veliku šiljatu šubaru koju sam svojom rukom sašio od jareće kože, štit od sunca i jednog papagaja. Nisam zaboravio da uzmem i novac, ali on je tako dugo ležao neupotrebljavan da je sav potamneo. Tek posle temeljnog čišćenja ličio je opet na srebro. Uzeo sam i zlatnike što sam ih našao na razbijenom španskom brodu.

Kao što sam naknadno utvrdio prema brodskom dnevniku, moj odlazak je pao 19. decembra 1686. godine. Dakle, na ostrvu sam proživio dvadeset osam godina, dva meseca i devetnaest dana.

Uz put sam navratio po Špance i ukrcao ih na brod. Bili su presrećni i zahvaljivali su mi sa suzama u očima.

Ali, čini mi se, Petko je bio najsrećniji jer je i njegov stari otac krenuo zajedno s nama na daleki put.

ROBINSON DANAS

Ima knjiga za koje vam se čini da oduvek postoje, da nisu napisane, nego da su, prosto, same od sebe nastale, zajedno sa svetom i sa čovekom; bez tih knjiga ne bismo bili ovo što jesmo. One su postale deo sveopšte baštine čovečanstva, poznate, na neki način, čak i onima koji ih nikad nisu čitali. Mnoga od tih dela prerađena su za čitaoce mlađeg uzrasta, kako bi se s njima još od najranije mladosti mogli upoznati. Trajna, nerazrušiva. Jaka. ona podnose i ovakva skraćivanja, uproščavanja, razblažavanja. Jakom se vinu može razblažiti snaga, ali nešto od jedinstvenog ukusa i tada ostaje. Kroz popularne, pojednostavljene verzije Svetog Pisma, Ilijade, Odiseje, Don Kihota, Guliverovih putovanja, Ramajane, Gilgameša, i sličnih remek-dela obrazovan čovek na samom početku životnog puta okusi dah veličine, da bi se, kasnije, ko zna koliko puta mogao vratiti tim dragocnim izvorima duševnog blaženstva i mudrosti. Najpre se upoznajemo sa pričom, i, kroz priču, sa jednim delom njenog zračenja, njenog smisla. Savladavši tu, prvu, najlakšu prepreku, mi potom otkrivamo nove i nove slojeve, silazimo sve dublje. Kako nam se život bogati, tako i priča biva sve smislenija, složenija, neiscrpnija. Zavet onih koji su živeli pre nas i iskustvo vekova nikad se ne mogu iscrpsti.

Slavna knjiga Danijela Defoa o Robinsonu Krusou čiju nešto olakšanu i odlakšanu verziju držite u rukama, spada, na svoj način, u red nezaobilaznih dela jedne nevelike, sveljudske biblioteke. Ona, svakako, pripada lakšem, zabavnom žanru, ali to nimalo ne umanjuje njen prvorazredni značaj. Ta knjiga gasi jednu od naših vekovnih žeđi, pa nije čudo što joj se vraćamo u raznim dobima života, i što, kad god je uzmemo, zavapimo za daljinama, za nekim drugim, dalekim, nepoznatim svetom. Defoov roman pre svega podstiče i nadahnjuje. Glad za nepoznatim, za pustolovinama, duboka je, životodajna potreba našeg duha. Čak i onda kada shvatimo da u svetu čudesa nema, da su zakoni bitisanja svuda isti, zov tih nestvarnih, dalekih prostranstava ne prestaje da nas ispunjava jezom i teskobom. I samo čitanje Defoovog dela liči pomalo na avanturu: knjiga nas zgrabi, zadrži budne do zore, a duša, još juče mirna i pokorna, razigra se, podivlja, unezveri se, zavapi, duboko i moćno.

„Bezurna strast za putovanjem“, kako Defoov junak ocenjuje svoje životno opredeljenje, izvire, svakako, iz potrebe da se za života, u čast života, ispita svaki deo te čudesne planete na kojoj smo se, neobjašnjivo, no utoliko uzbudljivije, našli. Zemlja zaslužuje podrobno ispitivanje; svaki njen kutak vredan je obožavanja i ljubavi. Pre četiri stotine godina takvi su poduhvati bili skopčani sa brojnim opasnostima, što, ipak, nije odvratilo Robinsona Krusoa da krene u neizvesnost. U trenucima iskušenja on je pomišljao da se vrati toplom roditeljskom domu, ali „ove razborite misli živele su u meni samo dok je besnela bura.“ Na jednom od takvih nerazboritih izleta, Robinson je, kao što već znate, dospeo na pusto ostrvo, proživевši na njemu dvadeset osam godina, dva meseca i devetnaest dana. Povest o tom boravku jedna je od najlepših priča koje je čovek čoveku ispričao.

Snovi o dalekim zemljama jesu snovi detinjstva. Kroz takve snove prolazi svaki čovek. Ali i čovečanstvo u celini imalo je period takvih, neobuzdanih dečjih snova.

Bilo je to vreme otkrivanja novih kontinenata, vreme naglog razvoja trgovačke mornarice, vreme smelih poduhvata, drskih planova i legendarnih moreplovaca, vreme u kome je živeo i pisac Robinsona Krusoa. Više no danas – na prvi pogled, bar – svet je bio naseljen tajnama i čudima. Moglo se sanjariti lakše i plodnije no danas, moglo se pretpostaviti da se do zavičaja neviđenih čudesa i nepojamnih tajni dade prispeti brodovima i čamcima. A malo je ko bio predodređen Da tako požudno odsanja taj detinjasti san kao Danijel Defo.

O životu Defoovom ostali su zanimljivi podaci, iz kojih se može naslutiti da mu u poslovima, a i inače, nije cvetalo cveće. U jednom epigramu on veli da je „trinaest puta bio siromašan i bogat“. Na kraju je doživeo potpun finansijski krah. Zbog poslovnih dugova bio je osuđen na podnošenje javne poruge, kao i na to da mu se odseku uši. Iz neprilike se nekako izvukao, dugove je otplatio, ali se u jednom tako. surovom svetu nikad nije mogao osećati sigurno i prijatno. Pisao je mnogo i neumorno; ostavio je 545 naslova različitih spisa, među kojima ima romana, pamfleta, članaka, polemika. Bavio se novinarstvom, i to političkim novinarstvom. I pored svega toga, umro je u bedi. Mnogo kasnije, na Banhimskom groblju u Londonu, engleska deca su mu podigla dostojan spomenik.

Nije, dakle, čudo što je pisac ovakve biografije usnio san o nekom dalekom ostrvu, gde bi sam samcat, bez političkih protivnika i nasrtljivih poverilaca, mogao da provodi svoje dane, da golim rukama otima od prirode ono što mu po pravu rođenja pripada, i da nikome za to ne polaže račun. Sporazumevanje i borenje s prirodom jedino je naše pravo. To je najdublja poruka Robinsona Krusoa, to je tajna ovog dela, tajna naše vezanosti za nj. Defoov roman je apoteoza borbe; on nosi pravi, gorki ukus zemlje, godišnjih doba, prolaznosti. Iz njega izbija gorčina samoće, i strasni, nadzemaljski zanos samoće. To je simfonija o vrhovnom, najstarijem, nenarušivom skladu između čoveka i prirode. Kao u kakvom pojednostavljenom pregledu, u statističkom popisu, tu je rečeno: šta sve može čovek. Jer, Robinson Je običan čovek, u kome se svako može prepoznati. Robinson na pustom ostrvu, to Je ,u malom, istorija čoveka na ovom velikom ostrvu koje se zove zemlja, na ovom ostrvu koje pliva u kosmičkom moru, to je istorija ljudske borbe i mučnog uspinjanja, istorija našeg strpljenja i naše nade u spasenje. Istorija usamljenosti, i, u srcu te usamljenosti, naše povezanosti sa svim što nas okružuje, sa dalekim i sa najdaljim. Sve tu podseća na plemenitost, na onu veliku plemenitost koja je čoveku urođena, sa nekim dubljim razlogom data. Sve, i prijateljstva, i .mržnje, pa i ubistva (u samoodbrani razume se).

Kad se govori o Robinsonu Krusou, obično se misli na prvi deo knjige koji se događa na ostrvu. Postoji i drugi deo, koji se dešava posle Krusoovog izbavljenja. Nastavak, međutim, nikad nije doživeo popularnost prvog dela. Robinson u društvu nije pravi Robinson. Samo u pustinjaku, u borcu, u pustolovu, u nezajažljivom lutalici i nepopustljivom čovekoljupcu, mi nalazimo sebe, i, šire gledano, svoju sudbinu.

Milovan Danojlić

REČNIK MANJE POZNATIH REČI I IZRAZA

Bušel – engleska mera za žito

galija – vrsta srednjovekovnog broda, koji je dug i uzan i ima 25 do 50 veslačkih klupa

jard – engleska mera za dužinu

kajita – soba na lađi

kotva – lenger, sidro, predmet vezan lancem ili užetom za brod, po pristajanju broda u luku spušta se u vodu te zadržava ovaj u mestu

milja, morska milja – u pomorstvu jedinica za merenje odstojanja (1852 m.)

Mušketa – stara vojnička puška koja se palila fitiljem

piroga – čamac južnoameričkih indijanaca, od izdubenog stabla

pramac – prednji deo broda

unca – stari teg, još u upotrebi u Engleskoj i Severnoj Americi

funta sterlinga – engleski novac, vredí 20 šilinga ili 240 pensa

špada – kratak mač

Danijel Defo
ROBINSON KRUSO

Urednik

Aleksandar Ristović

Nacrt za korice

Vladislav Lalicki

Ilustracija na koricama

Vladislav Lalicki

Tehnički urednik

Ljubica Zogović

Korektor

Milica Slavković

Za izdavača

Cava Lazarević

Izdavač »NOLIT«

Izdavačko preduzeće

Beograd - Terazije 27

Štampa

»Srbija«

Štamparsko izdavačko preduzeće

Beograd - Mije Kovačevića 5